

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

MAANPUOLUSTUSTAHTOISUUDEN YHTEYS TURVALLISUUDEN JA TURVATTOMUUDEN TUNTEISIIN MAANPUOLUSTUSTIEDO- TUKSEN SUUNNITTELUKUNNAN MIELIPIDEKYSELYISSÄ

Diplomityö

Kapteeni
Mikko Vartiainen

Yleisesikuntaupseerikurssi 60
Maasotalinja

Elokuu 2021

Kurssi Yleisesikuntaupseerikurssi 60	Linja Maasotalinja
Tekijä Kapteeni Mikko Vartiainen	
Opinnäytetyön nimi Maanpuolustustahtoisuuden yhteys turvallisuuden ja turvattomuuden tunteisiin maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mielipidekyselyissä	
Oppiaine, johon työ liittyy Sotilassosiologia	Säilytyspaikka Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto
Aika Elokuu 2021	Tekstisivuja 81 Liitesivuja 4
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Tässä opinnäytetyössä selvitettiin maanpuolustustahtoisuuden yhteyttä turvallisuuden ja turvattomuuden tunteisiin. Tarkoituksena oli syventää tutkimuksellista keskustelua, jossa on pyritty hienojakoisesti erottelamaan niitä tekijöitä, jotka vahvistavat tai heikentävät kansalaisten halua puolustaa omaa maataan. Opinnäytetyössä hyödynnettiin maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) perinteistä tapaa mitata maanpuolustustahtoisuutta, mutta otettiin myös huomioon viime vuosina tutkimuskentässä tehdyt keskustelunavaukset laajemmasta tavasta ymmärtää kansalaisten maanpuolustukseen suhtautumista.</p> <p>Opinnäytetyön empiirisenä aineistona käytettiin maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mielipidekyselyissä vuosina 2012, 2013, 2014, 2015, 2017 ja 2018 kerättyjä aineistoja. Aineistot sisälsivät yhteensä 6118 henkilön vastaukset kattaen alueellisesti koko Suomen Ahvenanmaan maakuntaa lukuun ottamatta. Aiemmin kerätty aineisto tarjosi laajuutensa ja sisältönsä puolesta sellaisia tutkimuksellisia mahdollisuuksia, joita ei oltu vielä läheskään kaikilta osin hyödynnetty.</p> <p>Valitun aineiston analyysi toteutettiin määrällisellä tutkimusotteella tilastollisia menetelmiä hyödyntäen. Keskeisimpiä analyysimenetelmiä olivat ristiintaulukoinnit, varianssianalyysit ja t-testit sekä lineaariset regressioanalyysit. Tutkimuksellisesti maanpuolustustahtoisuutta tarkasteltiin yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahdon sekä puolustusmäärärahoihin suhtautumisen näkökulmasta. Turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden tarkastelun näkökulmana puolestaan olivat käsitykset yleisestä turvallisuuskehityksestä ja sotilaallisesta uhkasta sekä huolta tulevaisuudesta aiheuttavat tekijät.</p> <p>Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen ja turvallisuuden sekä turvattomuuden tunteiden välillä havaittiin lähes kaikissa aineistoissa tilastollisesti merkitsevä yhteys. Havainnon mukaan eniten turvattomuutta kokevat olivat keskimääräistä valmiimpia kasvattamaan puolustusmäärärahoja. Yleisen maanpuolustustahdon osalta tilastollisesti merkitsevä yhteys turvallisuuden ja turvattomuuden tunteisiin havaittiin hieman alle puolessa suoritetuista analyyseistä. Lähes kaikkien havaintojen mukaan maanpuolustustahtoiset kokivat enemmän turvattomuutta suhteessa ei maanpuolustustahtoisiin. Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta tilastollisesti merkitsevä yhteys havaittiin vain kahdessa aineistossa eikä yhteyden suunta toistunut samankaltaisena edes näiden aineistojen välillä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella suhtautuminen puolustusmäärärahoihin oli tarkastelluista maanpuolustustahdon ulottuvuuksista vahvimmin yhteydessä turvallisuuden tunteeseen. Vähintään osittain tulosta kuitenkin selittää määrärahaväittämän muista väittämistä poikkeava mitta-asteikko, joka helpottaa tilastollisesti merkitsevän yhteyden havaitsemista. Tutkimustuloksen perusteella näyttää myös todennäköiseltä, että henkilökohtainen maanpuolustustahto mittaa suurelta osin eri asennetta kuin yleinen maanpuolustustahto ja suhtautuminen puolustusmäärärahoihin. Tutkimusprosessin aikana tehtiin myös useita muita havaintoja paitsi tutkimuskohteesta myös MTS-aineiston tutkimuksellisesta käytettävyydestä. Nämä havainnot muodostavat keskeisen osan tämän opinnäytetyön kontribuutiosta tutkimuskentälle.</p>	
<p>AVAINSANAT maanpuolustustahto, puolustusvalmius, puolustusmäärärahat, maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, MTS, turvallisuuden tunne, turvattomuuden tunne, uhka, riski, huoli</p>	

SISÄLLYS

1.	JOHDANTO	1
1.1.	Tutkimustarve ja tutkimuksen tavoite	1
1.2.	Maanpuolustustahto Suomessa	8
1.3.	Uhka, riski, huoli ja turvallisuuden tunne	18
2.	TUTKIMUSMETODOLOGISET VALINNAT	28
2.1.	Metodologiset lähtökohdat	28
2.2.	Tutkimusaineisto ja tutkimuksen toteutus	32
2.3.	Tilastolliset menetelmät	36
2.3.1.	Ensimmäisen alakysymyksen menetelmät	38
2.3.2.	Toisen alakysymyksen menetelmät	40
2.3.3.	Kolmannen alakysymyksen menetelmät	42
3.	TUTKIMUSTULOKSET	45
3.1.	Maanpuolustustahdon kuvaileva tilastoanalyysi	45
3.2.	Yleinen turvallisuustilanteen kehittyminen	48
3.3.	Sotilaallisen tilanteen kehittyminen ja sotilaallisen uhkan todennäköisyys	53
3.4.	Huoli tulevaisuudesta	64
4.	DISKUSSIO	69
4.1.	Tutkimuksen anti ja tutkimuskysymyksiin vastaaminen	69
4.2.	Muita tutkimuksellisia havaintoja ja syötteitä jatkotutkimukselle	74
4.3.	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	77
	LÄHTEET	82
	LIITTEET	89

KUVIOT

Kuvio 1.	Tutkimuksen viitekehys	6
Kuvio 2.	Kansalaisen maanpuolustussuhde	14
Kuvio 3.	Yleinen maanpuolustustahto ja suhtautuminen puolustusmäärärahoihin	17
Kuvio 4.	Turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden muodostuminen	25
Kuvio 5.	Tutkimusaineisto ja tutkimusasetelma	35
Kuvio 6.	Yleinen maanpuolustustahto	45
Kuvio 7.	Henkilökohtainen maanpuolustustahto	46
Kuvio 8.	Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin	47
Kuvio 9.	Turvallisempi vai turvattomampi tulevaisuus	48
Kuvio 10.	Sotilaallinen tilanne	53
Kuvio 11.	Sotilaallinen uhka	54
Kuvio 12.	Huoli tulevaisuudesta	64

TAULUKOT

Taulukko 1. Tilastolliset analyysimenetelmät.....	37
Taulukko 2. Yleinen maanpuolustustahto ja yleinen turvallisuuskehitys.....	49
Taulukko 3. Henkilökohtainen maanpuolustustahto ja yleinen turvallisuuskehitys.....	51
Taulukko 4. Puolustusmäärärahat ja yleinen turvallisuuskehitys.....	52
Taulukko 5. Yleinen maanpuolustustahto ja sotilaallisen tilanteen kehitys.....	55
Taulukko 6. Henkilökohtainen maanpuolustustahto ja sotilaallisen tilanteen kehitys.....	56
Taulukko 7. Puolustusmäärärahat ja sotilaallisen tilanteen kehitys.....	58
Taulukko 8. Yleinen maanpuolustustahto ja sotilaallisen uhan mahdollisuus.....	59
Taulukko 9. Henkilökohtainen maanpuolustustahto ja sotilaallisen uhan mahdollisuus.....	60
Taulukko 10. Puolustusmäärärahat ja sotilaallisen uhan mahdollisuus.....	61
Taulukko 11. Puolustusmäärärahat ja sotilaallisen uhan mahdollisuus (ANOVA).....	63
Taulukko 12. Yleinen maanpuolustustahto ja huoli tulevaisuudesta.....	65
Taulukko 13. Henkilökohtainen maanpuolustustahto ja huoli tulevaisuudesta.....	66
Taulukko 14. Puolustusmäärärahat ja huoli tulevaisuudesta.....	67
Taulukko 15. Vastaukset tutkimuskysymyksiin.....	70

MAANPUOLUSTUSTAHTOISUUDEN YHTEYS TURVALLISUUDEN JA TURVATTOMUUDEN TUNTEISIIN MAANPUOLUSTUSTIEDOTUKSEN SUUNNITTELUKUNNAN MIELIPIDEKYSELYISSÄ

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimustarve ja tutkimuksen tavoite

Suomalainen puolustusratkaisu nojaa yleiseen asevelvollisuuteen ja jokaista suomalaista koskevaan perustuslaissa määritettyyn maanpuolustusvelvoitteeseen (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 127 §). Näiden lakisääteisten velvoitteiden myötä suomalaisilla on kiinteä ja varsin konkreettinen suhde maanpuolustukseen. Esimerkiksi yleisen asevelvollisuuden kautta suurella osalla suomalaisista on mahdollisuus osallistua joko suoraan tai välillisesti maanpuolustuksen tehtäviin (Ojajärvi, Tallberg & Laukkanen 2017, 10–11; ks. myös Raitasalo 2017, 69). Lisäksi Suomen parlamentaarinen järjestelmä ja vapaa yhteiskuntajärjestys antavat kansalaisille mahdollisuuden vaikuttaa maanpuolustuksesta tehtäviin päätöksiin ja osallistua maanpuolustuksesta käytävään keskusteluun (Tallberg 2017, 181).

Suomessa maanpuolustuksesta käytävässä keskustelussa ja poliittisessa retoriikassa käytetään usein maanpuolustustahdon käsitettä. Maanpuolustustahtoa voidaankin kuvata eräänlaiseksi suomalaisen maanpuolustuksen symboliksi ja peruskäsitteeksi, vaikka käsite itsessään onkin varsin abstrakti ja sen käyttö moninaista ja vaihtelevaa. (Kosonen, Tallberg, Harala & Simola 2017, 92; Sinkko 2015, 1; ks. myös Häkkinen, Kaarkoski & Tilli 2020, 30). Maanpuolustustahdon käsitteen yleinen käyttö onkin asettanut sen asemaan, jossa keskusteluun osallistujien oletetaan ymmärtävän, mistä puhutaan, vaikka käsitteen varsinaisesta merkityksestä ja sisällöstä ei yksimielisyyttä vallitsekaan (Sinkko 2015, 7).

Maanpuolustustahtoon liittyvissä keskusteluissa nojataan usein maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) mielipidekyselyihin, joissa on pitkäaikaisesti selvitetty suomalaisten maanpuolustustahtoa sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyviä asenteita (MTS 2018, 3–4; Sinkko 2015, 150). Suomessa MTS:n tapa mitata maanpuolustustahtoa onkin muodostanut maanpuolustustahto-termille suhteellisen vakioidun merkityksen erityisesti arkikielessä ja julkisessa keskustelussa. Käsitteen tieteellisestä tai teoreettisesta määritelmästä ei kuitenkaan vallitse yksimielisyyttä, vaan sen sisältö tai operationalisointi on vaihdellut eri tutkimuksien välillä. (Sinkko 2015, 7–8, 150; ks. myös Kosonen 2019, 16.)

Myös maanpuolustustahdon käsitteen taustalla vaikuttavat tekijät ja vaikutussuhteet sekä maanpuolustustahtoa vahvistavat ja heikentävät seikat ovat olleet suurelta osin arvailujen varassa. Eräänä esimerkkinä tästä voidaan pitää useissa tutkimuksissa sivuttua yksilöiden uhkakäsitysten tai turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden yhteyttä maanpuolustustahtoisuuteen (ks. esim. Jämsä 2003, 116; Vuorisjärvi 2003, 30; Myyry 2009, 15–20, 31; Sinkko 2015, 31; Kosonen 2019, 42, 55; Pohja 2020, 83). Tämän yhteyden selvittäminen on kuitenkin ollut lähinnä sivujuonne ja tarkastelu on näin pysynyt varsin yleisellä tasolla.

Edellä kuvatun tutkimusvajeen täyttäminen on tämän opinnäytetyön keskeisin tavoite. Näin ollen tutkimuksen päämääränä on yksityiskohtaisesti selvittää maanpuolustustahdon ja turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden välistä yhteyttä. Opinnäytetyö tuottaa näin osaltaan uutta tietoa siitä, mitkä seikat ovat yhteydessä ja vaikuttavat kansalaisten asenteeseen oman maan aseellista puolustamista kohtaan. Havaitusta tutkimusvajeesta johdettiin paitsi opinnäytetyön tutkimustehtävä, myös tehtävän toteuttamisen mahdollistava päätutkimusongelma:

Ovatko turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet yhteydessä maanpuolustustahtoon?

Tämän opinnäytetyön empiirisenä tutkimusaineistona käytettiin aiemmin kerättyä maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan mielipidekyselyissä tuotettua aineistoa, joten päätutkimusongelmaan vastaamisen mahdollistavat alatutkimuskysymykset oli asetettava aineistolähtöisesti. Tämä toteutettiin valitsemalla tutkimusaineistosta turvallisuustilanteeseen liittyviä väittämiä, jotka mahdollistivat niiden yhteyden tarkastelun suhteessa aineistossa esiintyviin maanpuolustustahtoa mittaaviin väittämiin. Valittujen väittämien perusteella muodostettiin kolme alatutkimusongelmaa:

1. *Ovatko henkilöiden käsitykset yleisestä turvallisuuskehityksestä yhteydessä heidän maanpuolustustahtoonsa?*

2. *Ovatko henkilöiden käsitykset sotilaallisen tilanteen kehittymisestä ja sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä yhteydessä heidän maanpuolustustahtoonsa?*
3. *Ovatko henkilöiden käsitykset huolta tulevaisuudesta aiheuttavista tekijöistä ja ilmiöistä yhteydessä heidän maanpuolustustahtoonsa?*

Kuten maanpuolustustahtoa myös turvallisuutta, sen puutetta tai tunnetta niistä voidaan tarkastella usealla tasolla ja monesta eri näkökulmasta. Turvallisuus voi esimerkiksi olla sosiaalinen tai kulttuurinen ilmiö, objektiivinen asiantila tai subjektiivinen tunne. Yksilön näkökulmasta turvallisuus on kuitenkin psyykkinen tila, johon käsitys uhkista ja riskeistä on läheisessä yhteydessä ja jonka kokeminen on persoonasidonnaista ja jota sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö heikentää tai vahvistaa. (Airaksinen 2012, 10, 112; Schneier 2008, 50–76; Sinkko 2015, 32.)

Näin tarkasteltuna yhteys turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden ja maanpuolustustahtoon välillä vaikuttaa mahdolliselta, sillä esimerkiksi arvotutkimuksen piirissä esitetyn näkemys mukaan tunteet turvallisuudesta tai turvattomuudesta vaikuttavat keskeisesti yksilön omaksumiin arvoihin ja asenteisiin (Inglehart 2000, 221; ks. myös Sinkko 2015, 29). Arvojen ja turvallisuuden välistä yhteyttä voidaan kuitenkin tarkastella myös päinvastaisesta näkökulmasta, sillä esimerkiksi Limnellin ja Rantapelkosen (2017, 26) mukaan turvallisuus on aina vahvasti arvopohjaista ja arvot ohjaavat turvallisuutta ja sen muodostamista. Tämän näkökulman perusteella maanpuolustustahtoon kontekstissa arvojen voisi ajatella vaikuttavan esimerkiksi maanpuolustukseen suunnattaviin resursseihin.

Turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden ja maanpuolustustahtoon välistä yhteyttä on siis sivuttu useissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Kosonen (2019, 42, 61) on nimennyt uhkakäsitykset yhdeksi niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat asevelvollisten maanpuolustukseen sitoutumiseen. Kosonen liittää uhkakäsityksen yhdeksi asevelvollisen *maanpuolustussuhdetta* kehystävistä tekijöistä kuitenkin suoraan ilmaisematta sen merkitystä maanpuolustustahtoon muodostumiseen. Uhkakäsitys ei käsitteellisesti täysin vastaa turvallisuuden tai turvattomuuden tunnetta, mutta esimerkiksi Limnellin ja Rantapelkosen (2017, 27–28) mukaan turvallisuutta lähestytään yleensä uhkan, riskin ja vaaran näkökulmasta. Tällöin pyritään kuvaamaan tekijöitä, jotka heikentävät turvallisuutta ja aiheuttavat turvattomuutta. Maanpuolustussuhteella Kosonen puolestaan viittaa verrattain tuoreeseen, maanpuolustustahtoon rinnalle nousseeseen käsitteeseen, jolla pyritään ilmentämään kansalaisen ja yhteiskunnan välistä suhdetta maanpuolustuksen kontekstissa moniulotteisesti ja yksilökeskeisesti (Kosonen 2019, 59).

Myös Jalkanen (2019, 149–154) on yleisesikuntaupseerikurssin diplomityössään hyödyntänyt maanpuolustussuhteen käsitettä. Jalkanen tarkentaa Kososen esittämää uhkakäsityksen ja maanpuolustussuhteen välistä yhteyttä liittämällä sen sotilaallisiin uhkiin, joiden Jalkanen arvio erityisesti heijastuvan siihen, miten yksilöt suhtautuvat maanpuolustukseen kuuluviin velvollisuuksiin. Jalkasen diplomityössään tekemä havainto perustuu Puolustusministeriön rahoittamaan ja Taloustutkimus Oy:n vuoden 2018 joulukuussa toteuttamaan maanpuolustusuhdekyselyyn (Jalkanen 2019, 93–97; Jalkanen, Norri-Sederholm & Pulkka 2020, 201). Maanpuolustusuhdekyselyn tulosten perusteella maanpuolustusmyönteisyydellä ja maanpuolustuskriittisyydellä on yhteys henkilöiden arvioihin Suomeen kohdistuvan sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä. Kyseisen tutkimuksen tulosten mukaan maanpuolustukseen kriittisesti suhtautuvat arvioivat sotilaallisen uhkan epätodennäköisemmäksi kuin neutraalisti tai myönteisesti maanpuolustukseen suhtautuvat. (Jalkanen ym. 2020, 210–211.)

Kuten Kosonen ja Jalkanen, myös Myyry (2009, 15–20, 31) pitää koetun uhkan mahdollisuutta yhtenä maanpuolustustahtoisuutta määrittävänä tekijänä. Hän sitoo havaintonsa nimenomaan maanpuolustustahtoon, sillä maanpuolustussuhteen käsitettä ei nykymerkityksessään vielä kyseessä olevan tutkimuksen tekoaikaan esiintynyt tieteellisissä teksteissä. Myyrin havaintojen mukaan uhkakäsitys vaikuttaa erityisesti henkilön arvioon maanpuolustuksen tarpeellisuudesta. Myyry myös täsmentää henkilöiden käsityksen uhkista voivan madaltaa arviota maanpuolustuksen tarpeellisuudesta silloin, kun Suomeen ei uskota kohdistuvan konkreettista uhkaa. Toisaalta Myyrin mukaan konkreettiset uhkan kokemukset voivat vahvistaa mielipidettä maanpuolustuksen tarpeellisuudesta. Myyrin havainto on siis samansuuntainen kuin edellä mainitun Jalkasen (2019; ks. myös Jalkanen ym. 2020) hyödyntämän maanpuolustusuhdekyselytutkimuksenkin havainto, jonka mukaan koetun uhkan todennäköisyys on yhteydessä maanpuolustukseen suhtautumiseen.

Myös Kekäle (1998, 108–109) on esittänyt koetuilla uhkakuvilla olevan merkitystä siihen, ketkä ovat niin sanottuja maanpuolustustahtoisia ja ketkä eivät. Hänen mukaansa uhkakuviin ja maanpuolustustahtoisuuteen kytkeytyy myös henkilöiden luottamus puolustusjärjestelmää kohtaan. Kekäle kuitenkin huomauttaa, että uhkakuvien lisäksi on monia tekijöitä, jotka vaikuttavat maanpuolustustahtoisuuteen. Esimerkkeinä hän nostaa esiin sitoutumisen yhteiskuntaan sekä useita sosiaalisia taustatekijöitä. Kekäleen esiin nostamat tekijät on otettu huomioon myös maanpuolustussuhteen käsitteen määritelmässä.

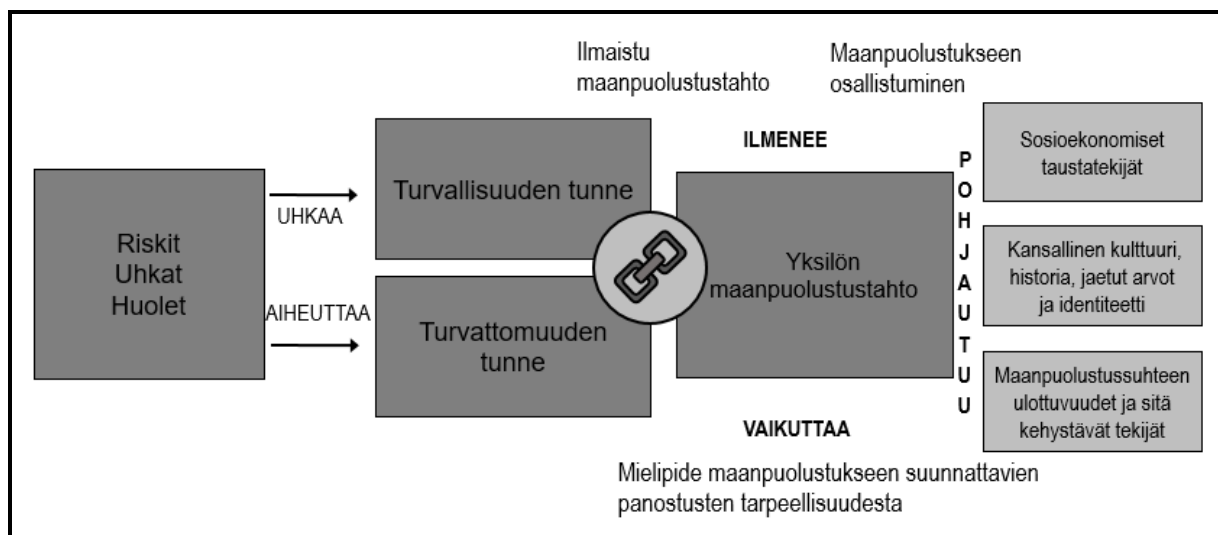

Maanpuolustustahdon ja uhkakäsitysten suhdetta on sivuttu myös Pohjan (2020) pro gradu-tutkielmassa. Opinnäytetyössään Pohja selvitti turvallisuusympäristön ja sen muutoksien vaikutusta naisreserviupseerien maanpuolustustoimijuuteen ja maanpuolustusosaamiseen. Tutkimustulostensa perusteella Pohja (2020, 83) esittää, että vaikka vastaajat ovat kokeneet turvallisuusympäristön kehittyneen uhkaavammaksi 2010-luvulla, ei sillä ole ollut suoraa vaikutusta heidän maanpuolustustahtoonsa. Pohja tuo kuitenkin esiin, että ulotettaessa tarkastelu laajemmin maanpuolustussuhteen tekijöihin voi osa vastaajista kokea, että turvallisuusympäristön muutokset ja uhkat vahvistavat maanpuolustustoimijuutta. Pohjan voidaan siis tulkita yhtyvän esimerkiksi Kososen ja Jalkasen näkemykseen siitä, että lähestyttäessä henkilöiden suhtautumista maanpuolustukseen laaja-alaisesti voidaan uhkien kokemisella nähdä olevan vaikutusta. Hän myös tarkentaa Kososen ja Jalkasen näkemystä sitoessaan uhkakäsityksen etenkin maanpuolustustoimijuutta vahvistavaksi tekijäksi.

Pohjan (2020, 83) havainto siitä, että uhkakäsityksellä ei näyttäisi olevan suoraa vaikutusta maanpuolustustahtoon on puolestaan yhtenevä Sinkon (2015, 31) havaintoon, jonka mukaan esimerkiksi MTS-kyselyissä vuosien 1995–2014 aineistoja tarkasteltaessa korrelaatio globaalin turvallisuuskokemuksen ja maanpuolustustahdon välillä on merkityksetön. Sinkko on myös tuonut esiin, että Puolustusvoimien vuonna 2005 teettämään Varusmiestutkimukseen perustuen henkilöiden turvattomuuden tunteella ei näyttäisi olevan yhteyttä maanpuolustustahtoisuuteen. Vastaava havainto on tehty myös Ruotsissa jo 1980-luvulla julkaistussa Gertie Elsässerin (1987) ruotsalaisten maanpuolustustahtoa käsitelleessä väitöstutkimuksessa, jossa havaittiin, että tutkimukseen osallistuneiden arviolla sodanuhkasta ei ollut lainkaan vaikutusta heidän puolustustahtoonsa (Elsässer 1987, Harisen, Leimun & Sinkon 2008, 95 mukaan).

Vastaavasti myöskään Pääesikunnan vuonna 2003 teettämän kansalaisten arvoja ja asenteita tutkivan selvityksen mukaan koetulla turvattomuuden tunteella ei näyttäisi olevan selvää yhteyttä esimerkiksi maanpuolustuksen harrastamiseen (Vuorisjärvi 2003, 30). Sinkko (2015, 31) on arvioinut turvattomuuden tunteen ja maanpuolustustahtoisuuden välisen yhteyden puuttumisen selittyvän sillä, että rauhanaikaan tottuneet ihmiset eivät näe lähiympäristössään vaikuttavien turvallisuusvajeiden ratkeavan aseellisilla toimenpiteillä. Myös Linnéll (2009, 7) on esittänyt, että uhkakuvien ja käsitysten monimuotoistumisen seurauksena niihin vastaaminen vain sotilaallisilla keinoin ei vaikuta mahdolliselta.

Tutkimustilanteen tarkastelusta voidaan todeta, uhkakäsitysten ja turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden yhteydestä maanpuolustustahtoon ei vallitse konsensusta. Aiemmasta tutkimuksesta on kuitenkin löydettävissä asiayhteyksiä ja toistuvia havaintoja, joiden perusteella tämän opinnäytetyön tutkimuskohteet on mahdollista asemoida tutkimuksen viitekehukseksi. Tutkimuksen viitekehys on esitetty kuviossa 1.

Kuvio 1. Tutkimuksen viitekehys.

Opinnäytetyön empiirisenä tutkimusaineistona hyödynnettiin aiemmin kerättyä maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan kyselytutkimusaineistoa. MTS-tutkimusaineisto on paitsi ajallisesti, myös sisällöllisesti hyvin laaja ja avaa sellaisia mahdollisuuksia kansalaisten asenteiden tarkastelulle, joita ei ole vielä läheskään kaikilta osin hyödynnetty. Aineiston arvioitiin tarjoavan mahdollisuuden tarkastella opinnäytetyöhön valittujen tutkimuskohteiden välisiä yhteyksiä aiempia, aihetta sivuavia tutkimustöitä syvällisemmin.

MTS-tutkimusaineistoa on MTS:n vuosittaisia raportteja lukuun ottamatta hyödynnetty empiirisenä tutkimusaineistona verrattain vähän (Kosonen 2019, 72). Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan tapaan raportoida kyselyiden tuloksia ei myöskään ole kuulunut analysoida taustalla vaikuttaneita tekijöitä, vaan ainoastaan tehdä ristiintaulukointia eri mittareiden välillä. MTS-raporteissa ei ole myöskään eri kysymyksien mittareita pyritty indeksoimaan kokonaisuuksiksi tai muodostamaan summamuuttujia eri kysymyksien vastauksista. (Sinkko 2015, 25.) MTS ei siis käytännössä ole hyödyntänyt aineistoaan tutkimuksellisesti, vaan kyseessä on enemmänkin ollut kansalaisille suunnattu mielipidekysely. MTS ei myöskään määrittele analyttisesti käyttämiään käsitteitä tai arvioi vastaajien niihin liittämiä merkityksiä.

Tässä opinnäytetyössä muodostetaan MTS-tutkimusaineiston väittämistä teeman mukaisia kokonaisuuksia sekä hyödynnetään summamuuttujaa yhteen alatutkimusongelmaan vastaamisessa. Tutkimusaineistosta nousevia ja tutkimuksen kannalta keskeisimmiksi arvioituja käsitteitä tarkastellaan analyttisesti aiempaan teorianmuodostukseen tukeutuen. Opinnäytetyössä pureudutaan myös yksityiskohtaisesti ja analyttisesti MTS-mielipidehaastatteluaineistoon itseensä ja sen tutkimukselliseen käyttöön liittyviin vahvuuksiin ja heikkouksiin.

Tutkimusote ja tutkimusanalyysin menetelmät on myös valittu tutkimusaineiston ominaisuuksien perusteella. Tutkimuksen aiheen mukaisesti analyysissa keskitytään turvallisuuteen liittyvien väittämien ja maanpuolustustahtoa mittaavien väittämien välisten yhteyksien selvittämiseen. Näin ollen opinnäytetyön päämääränä on syventää sitä tutkimuksellista keskustelua, jossa on pyritty erottelamaan, mitkä tekijät ovat yhteydessä ja vaikuttavat kansalaisten asenteeseen oman maan puolustamista kohtaan.

Opinnäytetyössä tarkastelun keskiössä on maanpuolustustahto, joka kuten useat muutkin sosiaalipsykologiset ilmiöt kytkeytyy eri aikoina osittain eri asioihin ja tekijöihin (Eskola 2004, 17). Tämän ajallisen kontekstin merkityksen vähentämiseksi ja tutkimustulosten luotettavuuden parantamiseksi päätettiin opinnäytetyössä hyödynnettävä tutkimusaineisto rajata 2010-luvulla kerättyyn aineistoon. Opinnäytetyössä hyödynnettäviä aineistovuosia oli tarpeen rajata myös niissä esitettyjen väittämien perusteella, sillä osa kyselytutkimuksen väittämistä vaihtuu vuosittain (MTS 2018, 3–4; ks. myös MTS-tutkimuskysymykset 1978–2005 & HMS-tutkimuskysymykset 1964–1975).

Opinnäytetyön kannalta keskeisiksi arvioitujen väittämien esiintymisen perusteella lopulliseen tutkimusaineistoon valikoitui yhteensä kuuden vuoden empiiriset aineistot. Valitut aineistot sisälsivät rajauksista huolimatta edelleen toisistaan poikkeavia väittämiä. Aineistovuosien sisältämät erot sekä väittämien välillä toisistaan poikkeavat mitta-asteikot edellyttivät useiden erilaisten tilastollisten menetelmien hyödyntämistä aineiston analysoinnissa. Eroista johtuen vuosittain erillisesti toteutetuista analyyseista ei myöskään saatu keskenään täysin vertailukelpoisia tuloksia. Vuosittaiset väittämät, mitta-asteikot ja yksityiskohtainen menetelmävalintojen kuvaus on sisällytetty seuraaviin lukuihin.

Opinnäytetyön tutkimusprosessi jakautui viiteen vaiheeseen, joita olivat tutkimuksen perusteiden määrittäminen, tutkimusasetelman rakentaminen, aineiston analysointi, tulosten analysointi ja esittäminen sekä johtopäätösten tekeminen. Vaiheistus oli kuitenkin vain periaatteellinen, sillä tosiasiallisesti tutkimusprosessin vaiheet limittyivät toisiinsa. Tutkimusraportin laadinnassa mukailtiin tutkimusprosessin etenemistä pitäytyen kuitenkin perinteisessä nelilukuisessa IMRAD-tutkimusraporttirakenteessa.

Tutkimusprosessin aikana onnistuttiin tuottamaan uutta tietoa paitsi tutkittavasta ilmiöstä myös MTS-aineiston tutkimuksellisesta hyödyntämisestä. Opinnäytetyössä kuvataan kattavasti esimerkiksi tutkimusaineistossa esiintyvien väittämien mitta-asteikoiden aiheuttamia ongelmia sekä nostetaan esiin aineiston tutkimukselliseen luotettavuuteen liittyviä vahvuuksia ja heikkouksia. Opinnäytetyössä myös tarkastellaan teoreettisesti joitakin MTS-aineiston keskeisimmistä käsitteistä ja luodaan näin kontribuutiota aihealueen ja tutkimusaineiston syvempään ymmärtämiseen ja jatkotarkasteluun tutkimuskentässä.

1.2. Maanpuolustustahto Suomessa

Tämän opinnäytetyön keskeisin käsite ja tutkimuskohde on maanpuolustustahto. Kielellisesti tarkasteltuna maanpuolustustahto koostuu kolmesta sanasta, jotka yhdistämällä kuvataan kansan tahtoa puolustaa omaa maataan (Häkkinen ym. 2020, 23). Käsitteellisesti tarkasteltuna maanpuolustustahto on kuitenkin laaja kokonaisuus ja vaikka sitä on käytetty useiden tutkimuksien käsitteistössä, ei sille ole yksiselitteistä määritelmää, eikä sen operationalisointiin käytettävää menetelmää ole vakioitu (Kosonen ym. 2017, 95–96; ks. myös Kosonen 2019, 16). Tässä luvussa tarkastellaan maanpuolustustahtoa teoreettisena käsitteenä ennen muuta sille aiemmin esitettyjen määritelmien ja merkityssisältöjen sekä sen tarkasteluun esitettyjen näkökulmien kautta. Luvussa luodaan myös katsaus maanpuolustustahdon mittaus- ja tutkimusperinteeseen Suomessa sekä esitetään maanpuolustustahdon operationalisointiin tässä tutkimuksessa käytetyt menetelmät.

Opinnäytetyön empiiriseksi aineistoksi valitut MTS-aineistot ja niiden keräämiseen liittyvät haastattelututkimukset ovat yleisesti tunnetuin tapa mitata maanpuolustustahtoa Suomessa. Maanpuolustustahdon mittaamisella on Suomessa jo suhteellisen pitkä perinne, sillä suomalaisten mielialoja maanpuolustukseen liittyen on selvitetty jo ainakin viime sodista alkaen. Nykyaikaisen empiirisen maanpuolustustahdon tutkimuksen voidaan kuitenkin katsoa saaneen Suomessa alkunsa Jaakko Valtasen vuonna 1954 valmistuneesta Sotakorkeakoulun diplomityöstä ”*Maanpuolustushengen (-tahdon) kehittämisen ja ylläpitämisen edellytykset ja mahdollisuudet erityisesti nuorison keskuudessa.*” (Valtanen 1954, 1; ks. myös Sinkko & Terho (TOIM), 2010, 7.)

Valtanen (1954) käsitteli diplomityössään maanpuolustustahdon käsitettä, mutta varsinaisesti diplomityössä keskityttiin maanpuolustushengen ja isänmaallisuuden tarkasteluun. Maanpuolustustahdosta kirjoittaessaan Valtanen tukeutui muun muassa vuotta ennen hänen diplomityötään julkaistuun ruotsalaiseen *Psykologiskt försvar* -mietintöön. Mietinnössä maanpuolustustahto nähtiin alisteisena maanpuolustushengelle, jonka puolestaan nähtiin koostuvan tahdosta puolustautua ja henkisestä voimasta vastarintaan. (Valtanen 1954, 9.)

Valtasan diplomityö ei ollut valmistuessaan julkinen, mutta sen ajatukset välittyivät suuren yleisön tietoisuuteen Valtasen toimiessa 1960 perustetun henkisen maanpuolustuksen komitean (HMK) sihteerinä ja myöhemmissä vaiheissa sekä henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan (HMS), että sitä seuranneen maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) jäsenenä. (Sinkko 2010, 7–9.) Esimerkkinä Valtasan diplomityön vaikutuksesta voidaan Leimu, Harisen ja Sinkon (2008, 33–34, 43) mukaan pitää henkisen maanpuolustuksen komitean 1962 laatimaa mietintöä, ”*Henkisen maanpuolustuksemme perustekijät, sen kokonaistavoitteet ja eri alojen tehtävät sekä johto- ja suorituselimet rauhan ja sodan aikana*”, joka perustui ainakin osin Valtasan diplomityöhön.

Maanpuolustustahdon käsite esiintyy myös edellä mainitun henkisen maanpuolustuksen komitean mietinnön liitteenä olevassa sekä Tiede ja ase vuosijulkaisussa 1962 julkaistussa Antti Eskolan tutkimuksessa, ”*Yhteiskunnan säilyttämistä ja puolustamista koskevat arvostukset.*” Kyseessä oleva tutkimus tehtiin henkisen maanpuolustuksen komitean tilauksesta ja sen empiirisenä aineistona hyödynnettiin muun muassa Valtasan diplomityön kyselyaineistoa. (Leimu ym. 2008, 33–36.)

Tutkimuksessaan Eskola avasi keskustelua maanpuolustustahdon käsitteestä ja käytti sitä itse erityisesti viitatessaan haluun puolustaa omaa maataan aseellisesti. Eskola myös esitti kritiikkiä isänmaallisuuden käyttämiselle puolustustahdon kuvaamiseen, sillä hänen mukaansa isänmaallisuus ei aina tarkoita sitä, että henkilö olisi valmis puolustamaan maataan aseellisesti. Sen sijaan Eskola arvio isänmaallisuuden olevan moniarvoista ja rakentuvan yksilötasolla monien merkitysten kautta. (Eskola 1962, 6–13; vrt. Anttila 2007, 102–103; ks. myös Jalkanen ym. 2020, 197; Leimu ym. 2008, 39–40.)

Henkisen maanpuolustuksen komitean mietinnössä myös arveltiin kansainvälistymisen ja yksilön arvojen muutoksen aiheuttaneen sen, että isänmaallisuutta ei pidetty enää niin suuressa arvossa tai, että ainakaan isänmaallisuus ei ollut yhtä selvästi nähtävissä (Leimu ym. 2008, 32–34). Vastaavia keskustelunavauksia on myöhemmin nähty myös maanpuolustustahtoon liittyen ja esimerkiksi Salasuon (2020, 218–219; ks. myös Puustinen, Kosonen & Tallberg 2018, 112) mukaan uskomus maanpuolustustahdon heikkenemistä tai sen muodostumisen kärsimisestä uusien ideologioiden ja aatteiden yleistyessä onkin ollut hyvin tyypillistä maanpuolustustahdosta käytävässä keskustelussa.

Henkisen maanpuolustuksen komitean ehdotuksesta perustettiin vuonna 1963 asiantuntijapohjainen henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunta. Suunnittelukunta julkaisi edellä mainitun henkisen maanpuolustuksen komitean mietinnön ensimmäisen osan vuonna 1964. Samana vuonna HMS toteutti myös ensimmäisen kyselytutkimuksensa ja aloitti näin Suomessa säännöllisen maanpuolustustahdon mittauksen, joka on jatkunut tähän päivään saakka. (Leimu ym. 2008, 7; Harinen 2011, 65.)

Henkisen maanpuolustuksen suunnittelukunnan työtä jatkamaan perustettiin parlamentaarinen maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS) vuonna 1975 ja se aloitti toimintansa seuraavana vuonna (Harinen 2011, 65; MTS internetsivu). MTS on jatkanut toimintaansa tähän päivään saakka ja on nykyisin pysyvä parlamentaarinen komitea, jonka valtioneuvosto asettaa eduskuntavaalikaudeksi kerrallaan. Valtioneuvoston asetuksen (Valtioneuvoston asetus maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnasta, 1 ja 2 §) mukaan MTS:n tarkoituksena on edistää ja ylläpitää vuoropuhelua turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja kriisitalanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisesta.

Vakiintuneen tavan mukaisesti MTS teettää noin vuosittain kyselytutkimuksen, jossa selvitetään turvallisuuspolitiikkaa ja maanpuolustusta koskevaa mielipideilmastoa. HMS:n ja myöhemmin MTS:n tavan mitata maanpuolustustahtoisuutta voidaan ajatella periytyvän Ruotsista, sillä niiden tutkimuksissaan käyttämä niin sanottu ”klassinen” maanpuolustustahtokysymys on keskeisimmiltä osiltaan käänös ruotsalaisissa tutkimuksissa käytetystä kysymyksestä. Suomessa ”klassista” kysymystä on käytetty vuodesta 1970 alkaen, mutta se vakiintui nyky muodossaan käyttöön vasta 1980-luvulla. (Sinkko 2010, 12.)

Suomalaisen maanpuolustustahdon mittausperinteen nojaaminen ruotsalaiseen perinteeseen on luonnollista, sillä esimerkiksi Kososen ym. (2017, 95) mukaan yleismaailmallisesti tarkasteltuna maanpuolustustahdon tutkimus ja kontekstiin liitetyt käsitteet ovat pääosin lähtöisin pohjoismaista. Kososen (2019, 16, 18–19) mukaan kansainvälisessä kirjallisuudessa maanpuolustustahdon tarkastelua tai määrittelyä ei vastaavalla tavalla yksilön ja kansalaisen maanpuolustukseen suhtautumiseen liittyvänä teoreettisena mallina juurikaan esiinny. Hänen mukaansa tässä kontekstissa on esimerkiksi ammattiarmeijajärjestelmään nojaavissa maissa keskitytty tutkimaan kansalaisten mielipiteitä asevoimien käyttöön, puolustuspolitiikkaan ja operaatioihin osallistumiseen erityisesti sodan kustannuksien ja tappioiden hyväksyttävyyden näkökulmasta.

Kososen esittämään perustuen on luontevaa ajatella, että maanpuolustustahdon tutkimuksessa on huomioitava eri yhteiskunnissa vaikuttavat kansalliset lähtökohdat. Esimerkiksi Häkkisen ym. (2020, 20–22) ovatkin esittäneet yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen olevan keskeinen ja eri tavoin eri yhteiskunnissa näyttäytyvä näkökulma kansalaisten maanpuolustukseen suhtautumista tarkasteltaessa. Näiden kansallisten lähtökohtien voidaan heidän mukaansa ajatella ohjaavan paitsi, millaisia merkityssisältöjä käsitteeseen liitetään, myös käsitteen sisällöllistä laajuutta. Heidän mukaansa maanpuolustustahto liitetään tyypillisesti sotilaalliseen maanpuolustukseen, mutta sillä voi olla myös muille turvallisuuden aloille ja esimerkiksi yhteiskuntarauhan säilyttämiseen laajemminkin liittyviä merkityssisältöjä.

Häkkisen ym. (2020, 20) mukaan tyypillistä suomalaiselle tavalle jäsentää maanpuolustustahtoa on sen liittäminen yleiseen asevelvollisuuteen ja edeltäneiden sukupolvien uhrauksiin esimerkiksi viime sodissamme. Heidän mukaansa aivan vastaavalla tavalla muissa valtioissa ja kielissä saatetaan maanpuolustustahtoon ja sen käsitevastineisiin liittää muita kulttuurisesti ja historiallisesti rakentuneita merkityssisältöjä. Häkkisen ym. (2020, 30–31) mukaan maanpuolustustahtoa voidaankin käsitteellisesti lähestyä myös sille historian kuluessa rakentuneita erilaisia merkityssisältöjä tai eri aikoina käsitteen käyttötapoja ja -tarkoituksia arvioimalla.

Edellä kuvattujen lähestymistapojen lisäksi on tunnistettavissa useita muita näkökulmia maanpuolustustahdon käsitteelliseen tarkasteluun. Esimerkiksi Sinkon (2015, 7–8) mukaan maanpuolustustahdon ympärillä käytävästä keskustelusta on tunnistettavissa yleisesti hyväksyttäviä ajatuksia tai mielikuvia maanpuolustustahdon luonteesta. Näissä keskusteluissa maanpuolustustahto nähdään kansan ominaisuutena ja yleisenä yhteiskunnassa esiintyvänä ilmiönä, jolla voidaan esimerkiksi tarkoittaa yhteiskunnan yhdessä hyväksymää näkemystä siitä, että yhteiskuntaa on puolustettava. Hänen mukaansa näin ajateltuna kyseessä ei siis olisi yhteiskunnan jäsenten yksilötason ominaisuus, vaan yhteiskunnan konsensustila, vaikka yhteiskuntaan kuuluvat yksilöt sitä käytännössä ilmentävätkin.

Maanpuolustustahto on siis kiistämättä mitä suuremmassa määrin historiallisesti ja yhteiskunnallisesti käytetty käsite, jonka merkitys on rakentunut erilaisissa poliittisissa ja yhteiskunnallisissa konteksteissa. Näiden erittely on tärkeä osa maanpuolustustahdon tutkimista, ja auttaa ymmärtämään maanpuolustustahdon merkitystä ja ulottuvuuksia, mutta on itsessään tarkastelunäkökulmana kuitenkin varsin rajoittunut. Esimerkiksi Salasuon (2020, 218–219) mukaan maanpuolustustahdon ymmärtäminen edellyttää eri tieteenalojen näkökulmien hyödyntämistä sen ilmentymisen tarkasteluun erityisesti sosiaalisena, kulttuurisena sekä psykologisena ilmiönä. Myös Häkkisen ym. (2020 30–31) mukaan maanpuolustustahtoa voidaan lähestyä paitsi historiallisten ja yhteiskunnallisten merkitysten kautta myös analyyttisenä käsitteenä, jolloin keskitytään käsitteen teoreettisiin määritelmiin ja sen operationalisoinnin tapoihin.

Salasuo (2020, 218–219) on tutkimuksessaan tarkastellut maanpuolustustahtoa erityisesti isältä pojalle periytyvänä asenteena, arvona ja käytäntönä, eikä niinkään aikaan ja tilanteeseen kiinnittyvänä yhteiskunnassa ilmentyvänä horisontaalisena ilmiönä. Maanpuolustustahdon käsittäminen arvona lieneekin yksi keskeinen näkökulma, sillä esimerkiksi Helkaman (2015, 10–11; ks. myös Sinkko 2015, 8) mukaan yhteiskunnallisesti jaetuilla arvoilla on merkittävä rooli ihmisten käyttäytymisen ohjaamisessa. Tämän näkökulman perusteella maanpuolustustahdon kontekstissa arvojen voisi puolestaan ajatella vaikuttavan paitsi maanpuolustukseen suunnattaviin panostuksiin, kuten puolustusmäärärahoihin, myös esimerkiksi valmiuteen puolustautua aseellisesti.

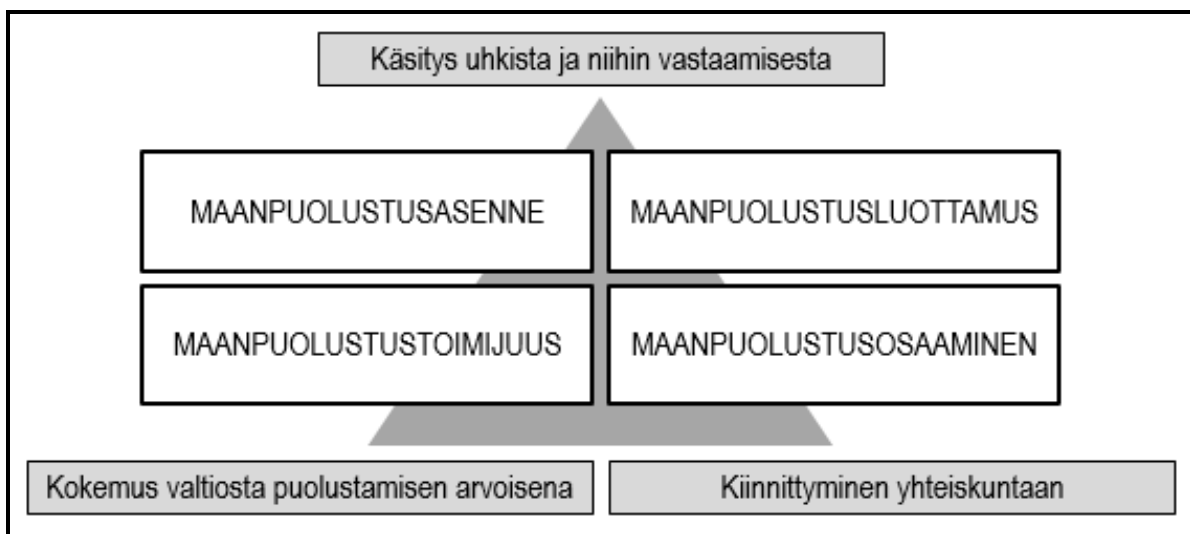

Jaettujen arvojen merkitys maanpuolustustahdolle voidaan nähdä myös toisesta näkökulmasta, sillä esimerkiksi Helkaman (2015, 28, 168–169) mukaan jaetut arvot heijastuvat kansakunnan omakuvaan ollen näin osa henkilöiden kokemusta omasta kansallisuudesta. Myös Häkkisen ym. (2020, 22) mukaan maanpuolustustahto näyttäytyy osana suomalaista identiteettiä esimerkiksi maanpuolustukseen liittyvien yhteisten jaettujen arvojen laajana hyväksyntänä ja kannattamisena. Heidän mukaansa maanpuolustustahdon voisi näin ajatella sisältävän halun kantaa vastuuta paitsi oman lähipiirinsä, myös yhteiskunnan turvallisuudesta laajemminkin. Myös Sinkko (2015, 8) mainitsee maanpuolustustahdon kannalta keskeiseksi tekijäksi kansakunnan identiteetin. Tämä nousee hänen mukaansa erityisen tärkeäksi silloin, kun kansakuntaa ei koeta minkään ulkoisen uhkaavan, mutta kansakunta on silti valmis ylläpitämään puolustustaan.

Edellisestä näkökulmasta poiketen Myyry (2009, 31, 60–61) määrittelee maanpuolustustahdon yksilölähtöisesti. Myyryn mukaan maanpuolustustahto on yksilön vapaaehtoista tahtoa toimia kotimaansa hyväksi. Myyry (2009, 60; ks. myös Leskinen 2006, 33) näkee maanpuolustustahtoisuuden nojaavan yksilön käsitykseen siitä, että yhteiskuntaan kuuluvia kansalaisia kohdellaan hyvin ja oikeudenmukaisesti. Lisäksi Myyry (2009, 57–59) esittää maanpuolustustahdon koostuvan viidestä ulottuvuudesta, jotka saattavat lisätä tai laskea maanpuolustustahtoa. Näitä ulottuvuuksia ovat kansallistunne, yhteisvastuu, universaalit arvot, usko turvallisuuteen ja sodankuva.

Häkkinen ym. (2020, 37) kritisoivat Myyryn määritelmää sen kiinnittymisestä ulkoihin seikkoihin ja sen puutteista yksilöiden arvomaailmaan ja velvollisuuden tunteen liittyvien tekijöiden sekä ajan kuluessa esiin tulevien merkityksien huomioimisessa. Jalkanen ym. (2020, 197) nostavat myös esiin, että suomalaisessa yhteiskunnassa ja siihen kuuluvilla yksilöillä on monia arvoja, asenteita ja merkityksiä, joita ei ole maanpuolustustahdon tutkimuksessa otettu huomioon. Salasuon (2020, 218) mukaan maanpuolustustahdon käsitteen hankaluutta kuvaa myös se, että käsitteen tilalle on esitetty muita, ilmiötä kenties paremmin kuvaavia käsitteitä, kuten maanpuolustussuhde.

Kososen (2019, 59) mukaan maanpuolustussuhteen käsitteellä pyritään ilmentämään kansalaisen ja yhteiskunnan välistä suhdetta maanpuolustuksen kontekstissa moniulotteisesti ja yksilökeskeisesti. Kososen (2019, 42, 61) mukaan maanpuolustussuhde ilmenee maanpuolustusasenteena, -luottamuksena, -osaamisena ja -toimijuutena ja sille perustan luovat suhtautuminen yhteiskuntaan ja valtioon sekä käsitys vallitsevista uhista ja niihin vastaamisesta. Maanpuolustussuhteen visuaalinen kuvaus on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2. Kansalaisen maanpuolustussuhde (Kosonen 2019, 61; ks. myös Jalkanen 2019, 82)

Maanpuolustussuhteen käsitteen määrittely ja sen nouseminen osaksi maanpuolustustahdosta käytävää tieteellistä keskustelua lienee yksi viime vuosien keskeisimpiä uusia keskustelun-avauksia tutkimuskentässä. Myös tämän opinnäytetyön voidaan katsoa osaltaan syventävän maanpuolustussuhteen ymmärrystä pureutumalla erääksi maanpuolustussuhdetta kehystäväksi tekijäksi nimetyn uhkakäsityksen tai vähintään sen lähikäsitteiden merkityksien selvittämiseen. Tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston huomioiden maanpuolustussuhteen näkökulmasta keskiöön nousee siis *maanpuolustusasenteen* ja uhkakäsityksen välisen yhteyden selvittäminen. Opinnäytetyön voidaan näin katsoa yhdistävän maanpuolustustahdon tutkimuksen ja mittaamisen viimeisimpiä avauksia maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan perinteiseen tapaan mitata maanpuolustustahtoisuutta.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan raporteissa maanpuolustustahtoa on tarkasteltu kaksijakoisesti, yleisenä ja henkilökohtaisena maanpuolustustahtona. Molemmille tarkastelunäkökulmille on kyselytutkimuksessa määritetty oma kysymyksensä. Sinkon (2015, 81) mukaan näitä kysymyksiä voidaan tulkita siten, että yleinen maanpuolustustahto kuvaa henkilön näkemystä maan aseellisen puolustamisen tarpeellisuudesta ja henkilökohtainen maanpuolustustahto hänen halukkuuttaan itse osallistua maanpuolustukseen liittyviin tehtäviin.

MTS:n mittausperinne on vakiintunein ja näkyvin tapa tarkastella maanpuolustustahdon tilaa suomalaisessa yhteiskunnassa. MTS-aineisto on tutkimuksellisesti käyttökelpoinen, laaja ja mahdollisuuksia avaava, mutta sen tapa tulkita maanpuolustustahtoa kahden kysymyksen perusteella on erittäin rajoittunut. Esimerkiksi aiemmin esitetyn teoreettisen tarkastelun perusteella voidaan todeta maanpuolustustahdon olevan käsitteellisesti monisyinen ja laaja kokonaisuus, jonka kattavaa mittaamista ei kyetä kahdella suppealla kysymyksellä tekemään.

MTS:n tapaa mitata maanpuolustustahtoa on sen vakiintuneesta asemasta huolimatta kritisoitu useiden tutkijoiden toimesta (Esim. Jalkanen ym. 2020, 197; Kosonen, Puustinen & Tallberg 2019; Myyry 2009, 61; ks. myös Jämsä 2003, 113; Kaarkoski, Tallberg & Villman 2020; Laukkanen & Salasuo 2015; Tallberg 2019). Kritiikki on kohdistunut niin maanpuolustustahtoa mittaavien kysymysten muotoiluun, kuin niiden määräänkin ja ennen kaikkea siihen voidaanko näin suppeilla kysymyksillä saada tarpeeksi kattava käsitys kansalaisten ja maanpuolustuksen välisestä suhteesta.

Kosonen ym. (2019) ovat myös nostaneet esiin ajatuksen siitä, ymmärretäänkö kysymys samalla tavalla kuin aiempina vuosikymmeninä. Sinkon (2015, 25) mukaan kysymyksiä ymmärtämiseen ja vastauksien vaikuttamiin on myös muitakin tekijöitä, jotka jäävät suppeassa kysymyksen asettelussa huomiotta. Sinkko mainitsee tällaisiksi tekijöiksi arvot ja asenteet joita henkilöt liittävät tietoisesti tai tiedostamattaan maanpuolustukseen. Sinkko jatkaa, että jos vastaaja kykenee vastaamaan annettuun kysymykseen ainoastaan tunnepohjalta, on tulosten tulkinta mahdotonta näitä vaikuttimia syvemmin ymmärtämättä. (Sinkko 2015, 25.)

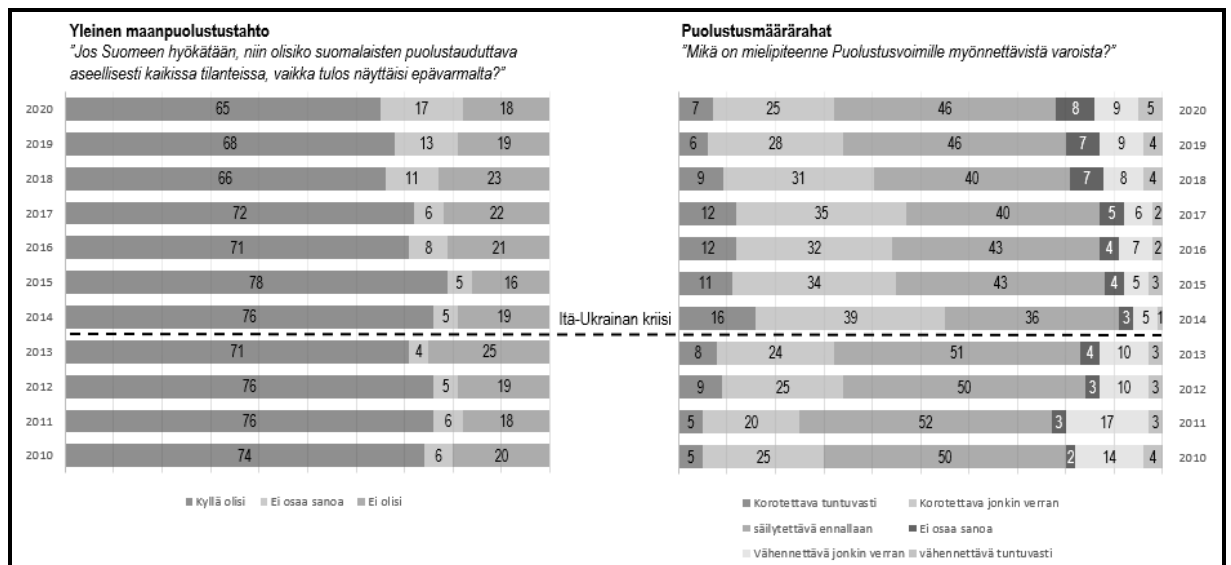
Yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahdon mittaamisen lisäksi Alanen (1997b, 55–58; ks. myös Bjereld & Marie 1993, 156) on esittänyt, että kolmantena maanpuolustustahdon mittarina voitaisiin käyttää henkilöiden suhtautumista Puolustusvoimille myönnettäviin määrärahoihin. Alasen mukaan suhtautuminen puolustusmäärärahoihin ei kuitenkaan itsessään ole validi puolustusasenteen mittari, sillä puolustusmäärärahoihin suhtautumista näyttävät ohjaavan useat muutkin tekijät. Alanen (1997a, 55–56) mainitsee tällaisiksi tekijöiksi ainakin henkilöiden käsityksen Puolustusvoimien materiaalisesta tilanteesta sekä kansantalouden tilan. Myös Sinkon (2015, 34) mukaan kansantaloudellinen tilanne on keskeisin puolustusmäärärahoihin suhtautumista ohjaava tekijä, joka tekee hänen mukaansa puolustusmäärärahoihin suhtautumisesta itsessään huonon maanpuolustustahdon mittarin.

Alasen (1997a, 55–56; 1997b, 55) mukaan suhtautuminen puolustusmäärärahoihin ei siis itsessään ole riittävä maanpuolustustahdon mittari, mutta hänen mukaansa sen yhdistäminen yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahdon mittareihin mahdollistaa suhteellisen yksinkertaisen, mutta riittävän monipuolisen puolustusasenteen mittarin muodostamisen. Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen hyödyntämistä osana maanpuolustustahdon mittaamista puoltaa myös se, että esimerkiksi Jalkasen ym. (2020, 204) havaintojen mukaan henkilöiden maanpuolustusasenteella näyttäisi olevan yhteys mielipiteeseen puolustukseen suunnattavista resursseista. Heidän mukaansa tämä näyttäytyy siten, että mitä myönteisemmin henkilö maanpuolustukseen suhtautuu, sitä valmiimpi hän on lisäämään maanpuolustukseen käytettäviä resursseja.

Tämän opinnäytetyön näkökulmasta oleellista on myös arvioida henkilöiden turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden ja puolustusmäärärahoihin suhtautumiseen välisen yhteyden mahdollisuutta ja todennäköisyyttä. Alasen (1997a, 56) mukaan henkilöiden uhkakuvilla on vaikutusta puolustusmäärärahoihin suhtautumiseen. Myös Kosonen (2019, 76) esittää uhkakuvioiden ja niiden toteutumisen todennäköisyyden vaikuttavan henkilöiden asenteisiin valtion resurssien suuntaamisesta erilaisiin uhkiin vastaamiseen, siis esimerkiksi puolustusbudjettiin. Sinkon (2015, 34) mukaan turvallisuustilanteen muutoksilla näyttää kuitenkin olevan pitemmällä aikavälillä tarkasteltuna vain pieni merkitys määrärahoihin suhtautumiseen.

MTS-aineistoja tarkasteltaessa voidaan kuitenkin todeta, että esimerkiksi vuoden 2014 osalta puolustusmäärärahoihin suhtautuminen on ollut merkittävästi myönteisempää kuin sitä edeltäneinä vuosina. Eräänä mahdollisena selittäjänä voitaneen pitää kyseisenä vuonna alkanutta Itä-Ukrainan konfliktia, joka on heikentänyt Suomen lähialueen turvallisuustilannetta ja lisännyt sotilaallisia jännitteitä ja epävarmuutta laajemminkin (Valtioneuvoston puolustusselonteko 2017, 8; ks. myös Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2016, 13; Källman 2019, 128).

Vuoden 2014 MTS-raportissa on nähtävissä merkittävä nousu erityisesti myönteisessä suhtautumisessa Puolustusvoimille myönnettäviin varoihin, mutta myös yleisessä maanpuolustustahdossa. Yleisen maanpuolustustahdon ja puolustusmäärärahoihin suhtautumisen vuosittainen vaihtelu on esitetty kuviossa 3. Mielenkiintoisena huomiona voidaan myös todeta, että henkilökohtainen maanpuolustustahto on kyseisenä vuonna noussut vain yhden prosenttiyksikön edellisestä vuodesta, joten sen yhteys kahteen muuhun maanpuolustustahdon mittariin näyttää tämän perusteella kyseenalaiselta tai ainakin heikolta. Myös tämän tutkimuksen tuloksista on tehtävissä vastaavanlaisia havaintoja, joita pohditaan tarkemmin diskussio-luvussa.

Kuvio 3. Yleinen maanpuolustustahto ja suhtautuminen Puolustusvoimille myönnettäviin varoihin (MTS 2019, 62; MTS 2020, 57; MTS tutkimusaineistot 2010–2018).

Edellä on kuvattu maanpuolustustahtoon sisältyvien assosiaatioiden ja ilmiön ulottuvuuksien tulkintaan liittyviä haasteita. Määrällisessä tutkimuksessa tutkimuskohteet määritellään kuitenkin viime kädessä niiden operationalisoinnin kautta. Huolimaton operationalisointi voi myös johtaa mittariin, joka ei mittaa mitatuksi aiottua ilmiötä (Vilka 2007, 43–44). Tämä opinnäytetyö oli aineistolähtöinen ja operationalisointi oli tehtävä käytettävissä olevan aineiston avulla, jolloin mahdollisuudet määrittelyn tekemiseen ja operationalisointiin olivat rajalliset. Maanpuolustustahtoa tarkasteltiin sekä yleisenä, että henkilökohtaisena maanpuolustustahtona hyödyntäen MTS-kysymyksiä:

"Jos Suomeen hyökätään, niin olisiko suomalaisten mielestänne puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta?"

Analysoitavan väittämän vastausvaihtoehdot ovat: *"kyllä olisi"*, *"ei osaa sanoa"* & *"ei olisi"*.

"Jos Suomeen hyökätään, olisitteko itse valmis osallistumaan maanpuolustuksen eri tehtäviin kykyjenne ja taitojenne mukaan?"

Analysoitavan väittämän vastausvaihtoehdot ovat: *"kyllä"*, *"ei osaa sanoa"* & *"ei"*.

Henkilöiden maanpuolustukseen suhtautumisen tulkitseminen pelkästään kahden kysymyksen perusteella ei antaisi kovinkaan kattavaa kuvaa henkilöiden maanpuolustustahdosta. Tässä tutkimuksessa yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahdon väittämän rinnalle nostettiin kolmanneksi mittariksi henkilöiden suhtautuminen Puolustusvoimille myönnettäviin varoihin, sillä aiemman tutkimuksen perusteella puolustusmäärärahoihin suhtautumisella näyttää olevan yhteys niin maanpuolustusasenteisiin kuin uhkakuviinkin. MTS-aineistossa puolustusmäärärahoihin suhtautumista on mitattu kysymyksellä:

”Mikä on mielipiteenne puolustusvoimille myönnettävistä varoista?”

Analysoitavan väittämän vastausvaihtoehdot ovat: *”korotettava tuntuvasti”, ”korotettava jonkin verran”, ”säilytettävä ennallaan”, ”ei osaa sanoa”, ”vähennettävä jonkin verran” & ”vähennettävä tuntuvasti”*. (MTS 2018, 25–28, 60–61.)

Tässä opinnäytetyössä maanpuolustustahdosta ei muodostettu yksittäistä summamuuttujaa, sillä erilaisista vastausmitta-asteikoista johtuen tätä ei olisi voitu tehdä uskottavalla tavalla. Sen sijaan edellä mainittujen asenneväittämien yhteyttä henkilöiden turvattomuuden ja turvallisuuden tunteisiin selvitettiin kutakin erikseen. Edellä kuvatulla tavalla operationalisoituihin maanpuolustustahdon tutkimuskohteisiin viitataan jatkossa tässä tutkimusraportissa yleisenä maanpuolustustahtona, henkilökohtaisena maanpuolustustahtona sekä suhtautumisena puolustusmäärärahoihin. Edellä kuvatun teoreettisen tarkastelun perusteella on epätodennäköistä, että henkilöiden maanpuolustustahtoisuutta voitaisiin määrittää kattavasti kolmen väittämän perusteella. Tutkimusraportin luettavuuden parantamiseksi maanpuolustustahtoväittämiin myönteisesti tai kielteisesti vastanneisiin kuitenkin viitataan tässä tutkimuksessa maanpuolustustahtoisina ja ei-maanpuolustustahtoisina.

1.3. Uhka, riski, huoli ja turvallisuuden tunne

Edellisessä alaluvussa käsitellyn maanpuolustustahdon lisäksi tämän tutkimuksen keskeisimpiin käsitteisiin kuuluvat turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet sekä näihin läheisesti liittyvät uhkat, riskit, vaarat ja huolet. Tässä luvussa keskitytään näiden käsitteiden teoreettiseen tarkasteluun sekä määritellään niiden sisältö ja operationalisointi tämän tutkimuksen viitekehyksessä.

Turvallisuus on käsitteenä erittäin monitasoinen ja moniulotteinen. Sitä myös käytetään etenkin puheen tasolla erittäin lavasti kuvaamaan monenlaisia ilmiöitä ja näkökulmia. Limnell ja Rantapelkonen (2017, 23–24; ks. myös Anttonen 2016, 27–29; Seppälä 2011) esimerkiksi toteavat, että nykyisissä keskusteluissa lähes kaikkiin huoliin, murheisiin ja riskeihin viitataan turvallisuutena ja uhkina. He toteavat turvallisuuden käsitteen käytön laajenemisen puolestaan aiheuttaneen sen, että käsitteestä itsestään on tullut epämääräinen ja sen kulloinkin merkitys on sidoksissa termin käytön kontekstiin.

Virran (2012, 122) mukaan turvallisuuden käsitettä ei oikeastaan voikaan tarkasti määritellä tai operationalisoida huomiomatta turvallisuuden tutkimiseen kulloinkin liitettävää tieteenalaa, tutkimustraditiota ja erilaisia lähestymistapoja, kuten teoriaa, metodologiaa ja eri koulukuntien tulkintoja. Virta myös mainitsee, että turvallisuuden määritelmiä ja termejä voidaan luokitella paitsi tieteenaloittain myös toimijan ja kohteen mukaisesti tai esimerkiksi hallinnon ja politiikan toiminnallisten määritelmien kautta. Hän mainitsee myös runsaasti esimerkkejä, kuten sisäinen, ulkoinen, kansallinen turvallisuus sekä ympäristöturvallisuus ja liikenneturvallisuus. Virran mukaan turvallisuus voi olla myös arvo, perusoikeus, hyödyke tai palvelu.

Myös Limnellin ja Rantapelkosen (2017, 25–26) mukaan turvallisuuden käsitteen kulloistakin sisältöä voidaan tarkentaa etuliitteiden käytöllä. Etuliitteitä voidaan käyttää esimerkiksi eri tasojen ja toimijoiden turvallisuuksista puhuttaessa, kuten esimerkiksi yksilön turvallisuus, yhteiskunnan turvallisuus tai globaaliturvallisuus. Lisäksi etuliitteiden käytöllä voidaan tarkentaa millainen turvallisuus on kulloinkin kyseessä kuten esimerkiksi sotilaallisesta turvallisuudesta, sisäisestä turvallisuudesta, kyberturvallisuudesta tai fyysisestä turvallisuudesta puhuttaessa. Turvallisuuden määritelmä on siis aina suhteellinen ja kontekstisidonnainen, tieteenalan vakiinnuttama tai tieteenalan kehittämä. Turvallisuuden käsitteen kannalta ei ole kysymys vain yhdestä turvallisuudesta, vaan koko joukosta turvallisuuksia, jotka ovat kuitenkin tiiviisti yhteydessä toisiinsa ja muodostavat näin moniulotteisen kokonaisuuden. (Limnell ja Rantapelkonen 2017, 24; Virta 2012, 122.)

Turvallisuuden käsitteen käyttöön liittyvä konteksti muodostuu tärkeäksi myös, koska suomenkielessä turvallisuuden käsitteeseen sisältyy useita merkitysulottuvuuksia, jotka esimerkiksi englanninkielessä kuvataan omilla sanoillaan. Suomenkielisen termin voidaan ajatella sisältävän ainakin englanninkielisten sanojen security, safety ja certainty merkityksiä. Sanojen etymologisen tarkastelun perusteella voidaan todeta, että turvallisuudella (security) viitataan tilaan, jossa ollaan vapaita vaarasta, huolista, riskeistä ja uhasta. Turvallisuudella (safety) viitataan myös vaarojen poissaoloon, mutta edelliseen verrattuna termin käytöllä painotetaan enemmän vapautta fyysisistä vaaroista ja onnettomuuksista. Turvallisuus (certainty) puolestaan viittaa yleensä järjestykseen ja ennustettavuuteen, joilla puolestaan on käsitteellisiä yhteyksiä luottamukseen. (Virta 2012, 121; ks. myös Reiman ym. 2008, 83.)

Suomessa vuonna 2017 julkaistu Kokonaisturvallisuuden sanasto (2017, 16), jonka tavoitteena on yhtenäistää Suomessa käytettävää turvallisuusterminologiaa, tunnistaa myös englanninkielisten sanojen security ja safety merkitysten sisältyvän turvallisuuden käsitteeseen. Sanaston mukaan:

Security viittaa erityisesti ”kovaan” turvallisuuteen eli tarkoitukselliselta vahingoittavalta toiminnalta (kuten aseellisen voiman käyttö, väkivalta, rikollinen toiminta) suojassa olemiseen (esimerkiksi valtion tai rakennuksen turvallisuus hyökkääjiä vastaan). Safety puolestaan viittaa ”pehmeään” turvallisuuteen, siis turvallisuuteen, joka ei vaaranna tarkoituksellisen toiminnan vuoksi vaan esimerkiksi tapaturmien, onnettomuuksien tai virheiden vuoksi (kuten työturvallisuus, potilasturvallisuus, tuotteiden käyttöturvallisuus).

Kuten edellisestä tarkastelusta voidaan todeta, turvallisuutta pyritään usein käsitteellistämään tietynlaisen vastakohtaisuuden kautta. Limnellin ja Rantapelkosen (2017, 27–28) mukaan turvallisuutta lähestytään yleensä uhkan, riskin ja vaaran näkökulmasta. Tällöin näitä, sinänsä turvallisuuden vastakäsitteitä pyritään hyödyntämään kuvattaessa tekijöitä, jotka heikentävät turvallisuutta ja aiheuttavat turvattomuutta. Näin kuvattuna turvallisuus voidaan oikeastaan ymmärtää tilaksi, jossa uhkia ja riskejä ei ole.

Kokonaisturvallisuuden sanasto (2017, 16; ks. myös Puolustushallinnon turvallisuus 2018, 24) puolestaan määrittää turvallisuuden tilaksi, jossa uhkat ja riskit ovat hallittavissa. Täysin riskitöntä tilaa ei luonnollisesti olekaan olemassa, joten kyse on enemmänkin tilasta, jossa uhkat on tiedostettu ja niihin on varauduttu riittävällä tavalla. Uhkien tiedostamiseen tulee kuitenkin sisältyä myös ymmärrys etukäteen tiedostamattomien uhkien mahdollisuudesta. Riittävä uhkiin varautuminen puolestaan on suhteellista, joten oleellista on hahmottaa, miten paljon turvallisuuteen ollaan valmiita panostamaan ja millaiset riskitasot ollaan valmiita hyväksymään. (Limnell & Rantapelkonen 2017, 28.)

Myös Niemelä (2000, 23–24) nostaa turvallisuuteen ja turvattomuuteen läheisesti liittyviksi käsitteiksi pelon, uhkan, riskin ja vaaran. Hänen mukaansa riskien olemassaolo lisää turvattomuutta, kun riskien hallinnalla puolestaan pyritään lisäämään turvallisuutta. Niemelän mukaan uhka ja riski ovat ei-toivottuja tulevaisuuden tiloja, joista uhka on luonteeltaan epämääräisempi. Vaaralla hänen mukaansa puolestaan käsitetään konkreettisempaa koettavaa ja usein myös havaittavaa asiaa. Pelon Niemelä puolestaan ymmärtää todelliseen tai kuviteltuun uhaan, riskiin tai vaaraan liittyvänä reaktiona.

Turvallisuuden määrittelemistä riskin tai vaaran käänköpuolena on sen yleisyydestä huolimatta kuitenkin myös kritisoitu. Esimerkiksi Möllerin, Hanssonin ja Petersonin (2006, 419) mukaan näin määriteltynä saadaan käsitys turvallisuuden keskeisimmästä sisällöstä, mutta kokonaisuutena ilmiön ymmärrys jää vajavaiseksi. Möller, Hansson ja Petersson myös huomauttavat kyseisen määritelmän soveltuvan teknillisiin yhteyksiin, mutta ei kuvaamaan koko ilmiötä. Heidän mukaansa ilmiön kuvaamiseen on lisättävä turvallisuuden jako absoluuttiseen tai suhteelliseen turvallisuuteen. Absoluuttisella turvallisuudella he viittaavat tilaan, jossa turvallisuutta uhkaava riski on kokonaisuudessaan poistunut ja suhteellisella turvallisuudella tilaan, jossa riski on laskettu siedettävälle tasolle. (Möller ym. 2006, 430–431.) Esittämästään kriittistä huolimatta tämä tarkastelun näkökulma ei kuitenkaan oleellisesti muuta turvallisuuden tarkastelua uhkan tai vaaran poissaolon näkökulmasta vaan ainoastaan lisää tarkasteluun uuden ulottuvuuden.

Edellä mainitun lisäksi Möller, Hansson ja Petersson (2006, 430–431) tuovat esiin, että turvallisuudessa on erotettava toisistaan objektiivisesti tarkasteltavissa oleva turvallisuus ja yksilön kokema subjektiivinen turvallisuus. Myös tämä jakolinja nousee usein esiin turvallisuuden ilmiötä käsittelevässä kirjallisuudessa. Suomenkielisissä käsitteissä subjektiivisella turvallisuudella on tarkoitettu turvallisuuden tunnetta, joka ei ole niinkään mitattavissa oleva ilmiö vaan ennemminkin psykologinen ja filosofinen kysymys. Yksilön kokemaa turvallisuuden tunnetta puolestaan heikentävät yksilön mielikuvat uhkista ja vaaroista. (Reiman ym. 2008, 83; Virta 2012, 119: ks. myös Koskela 2009, 105.) Visuri (1997, 224) puolestaan arvio, että yksilön kokema uhka ei ole välttämättä sama, kuin häneen tosiasiallisesti kohdistuva uhka, mutta myös näiden erottaminen toisistaan on hankalaa.

Myös Schneier (2008, 51) toteaa turvallisuuden olevan sekä tunne, että todellisuuden ilmiö. Näin jaoteltuna hän puhuu koetusta subjektiivisesta turvallisuudesta tai turvallisuuden tunteesta sekä objektiivisesta arvioitavissa olevasta turvallisuudesta. Objektiivisen turvallisuuden tai sen puutteen Schneier näkee koostuvan riskeistä ja niiden hallinnasta. Hänen mukaansa objektiivisesti tarkasteltuna ei täydellistä turvallisuutta ole olemassa. Reaalimaailmassa on aina riskejä, jotka eivät ole hallittavissa. Toisaalta myös hallittavissa olevien riskien hallinta voi edellyttää toimenpiteitä, jotka eivät ole riskin vaarallisuuden tai todennäköisyyden kannalta perusteltavissa. Schneierin mukaan riskien hallinta edellyttää aina myös uhrauksia, jotka saattavat liittyä kustannuksiin, mutta myös esimerkiksi yksilön vapauksien rajoittamiseen. Riskien hallinnan tarkastelu vain riskin hallinnan tehokkuuden näkökulmasta ei siis ole järkevää vaan oleellista on punnita ovatko toimenpiteet perusteltuja. (Schneier 2008, 51.)

Subjektiivisen turvallisuuden tunteen Schneier (2008, 51; ks. myös Smoke 1996, 281–282) näkee puolestaan perustuvan tosiasiallisten riskien sijaan mielikuvaan niistä. Yksilö voi siis tuntea turvattomuutta, vaikka olisi turvassa ja toisaalta tuntea olevansa turvassa, vaikka olisi tosiasiallisesti vaarassa. Schneierin mukaan turvallisuuden tunne ja turvallisuuden reaalitilanne eivät siis ole sama asia, mutta ne ovat kuitenkin yhteydessä toisiinsa, sillä olemassa olevan uhkan oikea arviointi edellyttää, että mielikuva vallitsevista uhkista on mahdollisimman todenmukainen. (Schneier 2008, 76; ks. myös Koskela 2009, 105.)

Airaksinen (2012, 10, 112; ks. myös Rousseau 2006, 4) lisää objektiivisen ja subjektiivisen ulottuvuuksien rinnalle sosiaalisen ulottuvuuden, jonka hän kuitenkin mieltää subjektiiviselle ulottuvuudelle alisteiseksi. Uhkista puhuessaan Airaksinen (2012, 112) toteaa objektiivisen uhkan olevan joko tilastollinen arvio vahingon mahdollisuudesta tai sitten vahingon mahdollisuuden olemassaolon pätevä toteaminen. Esimerkiksi Schneierin esittämästä poiketen Airaksisen tulkinnan mukaan objektiivinen uhka ei siis tarkoittaisi reaali maailmassa esiintyvää uhkaa sellaisenaan vaan objektiivista arviota siitä. Subjektiivisen ja sosiaalisen uhkan Airaksinen määrittelee seuraavasti:

Subjektiivinen uhka on mikä tahansa asia, jota henkilö todella pelkää. Sosiaalinen uhka on subjektiivisen uhan alalaji, kun uhka määräytyy sosiaalisesti, eli tietyn ihmisryhmän jäsenet ovat kukin tahollaan tai yhdessä taipuvaisia pelkäämään juuri kyseessä olevaa asiaa (jota ei muuten pelättäisi). (Airaksinen 2012, 112–113.)

Limnell ja Rantapelkonen (2017, 28–30) näkevät turvallisuudessa yhdistyvän todellisuuden ilmiön, tunteen, sietokyvyn ja kulttuurin. Myös Limnell ja Rantapelkonen toteavat todellisuudessa vaikuttavan turvallisuuden ja mielikuvan siitä voivan poiketa toisistaan. Tällöin he oikeastaan puhuvat juuri subjektiivisesta ja objektiivisesta turvallisuudesta. Sietokyvyn he liittävät siihen, että kaikki uhkat ja riskit eivät ole hallittavissa ja näin on kyettävä sietämään tiettyä turvattomuutta kokeakseen olevansa turvassa. Tällöin he oikeastaan puhuvat aiemmin esitetystä Möllerin, Hanssonin ja Peterssonin (2006, 430–431) esiin nostamasta suhteellisesta turvallisuudesta. Tämänkaltaisen yksilöllisen sietokyvyn voisi myös nähdä yhtenä tekijänä siihen miksi turvallisuuden ja turvattomuuden tunteminen on niin subjektiivista. Turvallisuuden kulttuurisidonnaisuudella Limnell ja Rantapelkonen viittaavat osin samaan ilmiöön, kuin Airaksinen (2012, 112–113) puhuessaan turvallisuuden tai uhkien sosiaalisesta ulottuvuudesta. Toisaalta Limnell ja Rantapelkonen viittaavat paitsi sosiaalisesti syntyvään uhkakäsitykseen, myös kulttuurissa vallitseviin turvallisuuden erityispiirteisiin ja turvallisuusasenteisiin.

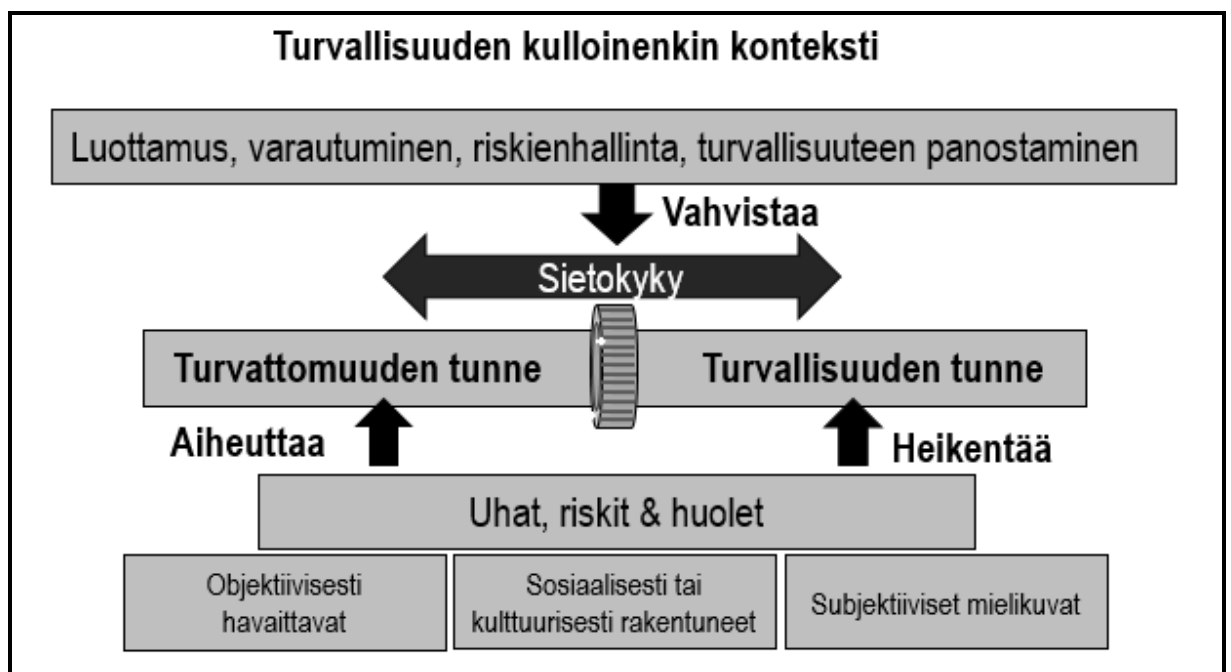
Schneier (2008, 50–76) on artikkelissaan pureutunut syvällisesti yksilön subjektiivisten uhka- ja riskikäsitteiden sekä objektiivisten uhkien välisiin eroihin. Hänen mukaansa objektiivisten riskien hallinnan näkökulmasta uhkia voidaan tarkastella arvioimalla niistä aiheutuvaa vaaraa ja sen todennäköisyyttä sekä riskien hallinnasta aiheutuvaa haittaa ja kustannuksia, hallinnan tehokkuutta sekä tuotos-panos-suhdetta suhteessa arvioituun riskiin. Schneier kuitenkin toteaa, että ihmiset eivät arvioi riskejä kuin tietokoneet. Päivittäisessä käyttäytymisessään ihmiset luottavat matemaattisten todennäköisyyksien sijaan yleisperiaatteisiin, stereotypioihin ja omiin henkilökohtaisiin mielikuviinsa, jotka saattavat olla todelliseen tilanteeseen verrattuna vääristyneitä. (Schneier 2008, 52–53, 57: ks. myös Limnell 2009, 2.)

Schneierin (2008, 55) mukaan ihmiset liioittelevat joitakin riskejä ja vähättelevät toisia. Tyyppillisesti liioiteltavia riskejä ovat sellaiset, joista on omaa kokemusta tai joiden henkilöt kokevat muuten koskevan itseään. Toisaalta ihmisillä on myös taipumusta liioitella riskejä, joista heillä on vain vähän tietoa ja riskejä joiden he eivät tunne olevan itsensä hallittavissa. Lisäksi usein liioitellaan myös harvinaisia ja näyttäviä riskejä ja myös riskejä joista käydään paljon keskustelua. Vähäteltäviä riskejä Schneierin (2008, 55; ks. myös Ropeik 2002, 52) mukaan puolestaan ovat tavalliset ja arkipäiväisiksi koetut riskit sekä hitaasti ajan saatossa kehittyvät riskit. Lisäksi erityisesti hyvin tunnettuja ja hallittavissa oleviksi koettuja riskejä vähätellään. Ihmisillä on myös taipumusta vähätellä riskejä, jotka he ottavat vapaaehtoisesti. (Schneier 2008, 55.)

Keskeisimpinä syynä tosiasiallisten uhkien ja yksilöllisten uhkakäsitysten ja mielikuvien välisiin eroihin Schneier (2008, 75) näkee ihmisen psykologisten ja kognitiivisten prosessien ominaispiirteet. Perusta ihmisen kognitiivisille kyvyille turvallisuushkien tunnistamiseen on kehittynyt vuosituhansien evoluution seurauksena. Näin ollen aivot eivät ole harjaantuneet nykyisen kaltaisen tietoyhteiskunnan jatkuvaan turvallisuushkiakin käsittelevään tiedon tulvaan. (Schneier 2008, 75.) Pohjimmiltaan kyse on siis kognitiivisista vinoumista, jotka esimerkiksi Kahnemanin (2011, 81–82; ks. myös Alho 2020, 5–6, 22–25; Nickerson 1998, 175–176) mukaan ovat kiinteä osa ihmisen ajattelua ja asenteiden sekä mielipiteiden muodostumisesta. Tästä johtuen ihmismielen on helppo erehtyä tekemään vääränlaisia johtopäätöksiä omasta turvallisuudestaan perustuen esimerkiksi tiedotusvälineiden ja poliitikkojen sekä muiden vaikuttajien jakamiin mielikuviin (Schneier 2008, 75).

Sinkon (2015, 32) mukaan on myös oletettavaa, että yksilön omassa kokemuspöirissään kokemaa turvattomuutta heijastuu hänen käsitykseensä poliittisesta tai maailmanlaajuisesta turvattomuudesta. Esimerkiksi MTS:n mittaama turvallisuuden tai turvattomuuden kokemus ei siis välttämättä mittaa vain henkilön kokemusta ympäröivän maailman turvallisuustilanteesta vaan saattaa heijastaa yksilötason turvattomuutta. Tätä puoltaa myös arvotutkija Inglehartin (2000, 21) näkemys, jonka mukaan turvallisuus tai sen puute sekä tunne turvallisuudesta vaikuttavat keskeisesti yksilön omaksumiin arvoihin ja asenteisiin.

Teoreettisen tarkastelun perusteella voidaan tiivistetysti todeta, että turvallisuus voi olla subjektiivinen tunne, sosiaalinen tai kulttuurinen ilmiö sekä objektiivinen asiantila. Yksilön kannalta turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet ovat psyykkisiä tiloja tai kokemuksia, joilla on hyvin läheinen yhteys yksilöä huolettaviin uhkiin ja riskeihin. Yksilöä huolettavat uhkat ja riskit puolestaan perustuvat yksilön tulkintaan objektiivisesti havaittavissa olevista, kulttuurisesti muodostetuista tai sosiaalisesti välitetyistä uhkista ja riskeistä. Yksilön tulkinnasta muodostuvat mielikuvat uhkista, riskeistä ja huolista puolestaan uhkaavat yksilön subjektiivista turvallisuuden tunnetta tai kääntäen aiheuttavat yksilötason turvattomuuden tunnetta. Turvattomuus ja turvallisuus ovat siis saman kolikon kääntöpuolia ja se tunteeo yksilö kulloinkin turvattomuutta vai turvallisuutta riippuu paitsi hänen muodostamistaan uhkiin liittyvistä mielikuvista myös hänen henkilökohtaisesta uhkien sietokyvystään. Visuaalinen kuvaus teoreettisen tarkastelun perusteella muodostetusta synteestistä on esitetty kuviossa 4.

Kuvio 4. Turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden muodostuminen

Turvattomuuden tunne ja sen positiivinen vastinpari turvallisuuden tunne ovat siis käsitteinä laajoja ja monitulkintaisia. Aiheen empiirinen tarkastelu edellyttääkin käsitteellisten rajausten tekemistä. Turvallisuutta voidaan tarkastella monella tavalla ja monesta näkökulmasta, usein se kuitenkin jaetaan objektiiviseen turvallisuuteen ja subjektiiviseen tunteeseen turvallisuudesta (Visuri, 224; Limnell & Rantapelkonen 2017, 28–29). Koska tämän tutkimuksen aineistona hyödynnettiin MTS-kyselytutkimusten aineistoa, on turvallisuuden käsittely rajattava henkilöiden subjektiivisen turvallisuuden tunteen tarkasteluun, koska objektiivisesta turvallisuudesta ei tätä aineistoa hyödyntäen ole mahdollista saada käsitystä.

Tässä tutkimuksessa vastaajien turvallisuuden ja turvattomuuden tunteita pyrittiin tulkitsemaan arvioimalla heidän käsityksiään yleisestä turvallisuuskehityksestä, sotilaallisen tilanteen kehittymisestä sekä Suomeen kohdistuvan sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä ja vastaajissa huolta aiheuttavista ilmiöistä ja tekijöistä. Tässä opinnäytetyössä turvallisuuden ja turvattomuuden tunteet operationalisoitiin alla esitettyjen väittämien kautta.

- *“Jos ajattelette nykyistä maailmantilaa kokonaisuutena, niin uskotteko Suomen ja suomalaisten elävän seuraavan viiden vuoden aikana turvallisemmassa vai turvattomammassa maailmassa kuin nykyään?”*

Analysoitavan väittämän vastausvaihtoehdot ovat: 1 = ”turvallisemmassa”, 2 = ”ei eroa nykyiseen”, 3 = ”turvattomammassa”, 4 = ”Ei osaa sanoa.”

- *”Millaiseksi arvioitte sotilaallisen tilanteen Suomen lähialueilla seuraavien kymmenen vuoden aikana?”*

Analysoitavan väittämän vastausvaihtoehdot ovat: 1 = ”sama kuin nykyisin”, 2 = ”uhkaavampi”, 3 = ”vähemmän uhkaava”, 4 = ”Ei osaa sanoa.”

- *”Miten arvioitte sotilaallisen uhkan mahdollisuutta Suomea kohtaan tulevan kymmenen vuoden kuluessa. Pidättekö sitä...”*

Väittämän vastausvaihtoehdot olivat: 1 = ”ei lainkaan todennäköisenä”, 2 = ”erittäin epätodennäköisenä”, 3 = ”melko epätodennäköisenä”, 4 = ”melko todennäköisenä”, 5 = ”erittäin todennäköisenä”, 6 = ”ei osaa sanoa.”

- *”Miten arvioitte seuraavassa lueteltuja ilmiöitä ja tekijöitä? Missä määrin ne aiheuttavat teissä huolta tulevaisuudesta?”*

alaväittämät:

1. *”joukkotuhoojien leviäminen”*
2. *”kansainvälinen terrorismi”*
3. *”kehitys Venäjällä”*
4. *”tietoverkkoihin kohdistuvat uhkat eli kyberuhkat”*

Muodostettu ”huoli tulevaisuudesta” summamuuttuja sai arvon 1.0–4.0.

Edellä kuvatulla tavalla operationalisoituihin turvallisuuden ja turvattomuuden tunteisiin viitataan jatkossa tässä tutkimusraportissa käsityksenä yleisestä turvallisuuskehityksestä, käsityksenä sotilaallisen tilanteen kehityksestä ja arviona sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä sekä huolena tulevaisuudesta. Huoli tulevaisuudesta summamuuttujaan sisällytettävät väittämät valittiin pääkomponenttianalyysin perusteella. Analyysin toteuttaminen on kuvattu yksityiskohtaisesti kolmanteen alakysymykseen vastaamisessa hyödynnettyjen tilastollisten menetelmien käyttöä kuvaavassa luvussa 2.3.3. Väittämien valintaan liittyvää problematiikkaa on puolestaan tarkasteltu diskussio-pääluvussa.

2. TUTKIMUSMETODOLOGISET VALINNAT

2.1. Metodologiset lähtökohdat

Tämän opinnäytetyön tutkimuksellisina mielenkiinnonkohteina ovat yksilöiden arvot, asenteet ja suhde yhteiskuntaan, joten työn voidaan ajatella sijoittuvan sosiologian tieteenalalle (Harinen 2011, 9; ks. myös Burness 2010, 3). Tarkemmin ottaen, koska opinnäytetyössä tutkitaan yksilöiden maanpuolustustahtoa, voidaan sen ajatella olevan osa sotilassosiologista tutkimusta. Maanpuolustustahdon lisäksi suomalainen sotilassosiologinen tutkimus on ollut perinteisesti kiinnostunut esimerkiksi ryhmäkiinteydestä sekä asevoimien ja yhteiskunnan välisestä suhteesta (Harinen & Alanen 2002, 58–59; Harinen 2011, 9–12; ks. myös Rantapelkonen & Koistinen 2016, 123–124).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena tai tutkimustehtävänä oli laajaa tutkimusaineistoa hyödyntäen selvittää yksilöiden turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden yhteyttä heidän maanpuolustustahtoisuuteensa. On kuitenkin tuotava myös esiin, että tutkijan oma ambitio määrällisen tutkimuksen tekemiseen ohjasi tutkimusaiheen ja ennen muuta tutkimusaineiston valintaa. Näin ollen voidaan todeta, että opinnäytetyö ei ollut puhtaasti aineistolähtöinen vaan valittu tutkimusote asetti myös reunaehdoja tutkimuksen toteuttamiselle. Opinnäytetyössä tämän kaltaisen tutkimusotteen valinta ei sinänsä ole keskeinen tai edes oleellinen tekijä tutkimustehtävän kannalta, mutta muodostuu keskeiseksi tutkijan ammatillisen kehityksen kannalta.

Tämän tutkimuksen empiiriseksi aineistoksi valitun MTS-aineiston keruutapa sekä ominaisuudet merkitsivät käytännössä sitä, että opinnäytetyössä noudatettiin survey-tutkimuksen strategiaa. Survey-tutkimuksen on perinteisesti ajateltu keskittyvän ihmisyksilöiden sosiodemografisten taustatekijöiden ja asenteiden tutkimukseen kyselyitä ja haastatteluja hyödyntäen (Toivonen 1999, 170; Vehkalahti 2008, 11–12). Survey-tutkimus liitetään yleensä määrälliseen tutkimukseen ja sopii käytettäväksi erityisesti silloin, kun havaintoyksiköitä on paljon (Heikkilä 2005, 19; de Vaus 2014, 3–5; ks. myös Toivonen 1999, 170).

Survey-tutkimuksen strategia on erittäin yleisesti käytetty, mutta sen hyödyntämistä sosiologisessa tutkimuksessa on kritisoitu erityisesti strategian pintapuolisuudesta ja kysymyksiin ymmärtämiseen liittyvästä epätarkkuudesta (Toivonen 1999, 184–185). Survey-tutkimuksella onkin kiistatta omat rajoitteensa, joten sen soveltuvuuteen kyseessä olevaan tutkimustehtävään on syytä harkita tarkoin. Tämän opinnäytetyön kannalta survey-tutkimuksen strategian valinta perustuu ennen muuta aiemmin kerätyn aineiston keruutapaan ja aineiston ominaisuuksiin. Voidaan myös todeta, että samasta syystä opinnäytteessä tätä tutkimusstrategiaa noudatettiin vain osittain ja keskiössä ei niinkään ollut kyselyaineiston keruun toteuttaminen vaan kyse oli enemmänkin aineiston valinnasta ja rajauksista sekä menetelmävalinnoista.

Kuten edellä todettiin, liitetään survey-tutkimukseen tyypillisesti määrällinen tutkimusote, jota on myös kutsuttu tilastolliseksi tutkimukseksi (Heikkilä 2005, 16). Määrällisessä tai tilastollisessa tutkimuksessa pyritään yleensä ensin tekemään johtopäätöksiä aiemmasta tutkimuksesta. Johtopäätösten tarkoituksena on ohjata tutkimusasetelman muodostamista sekä tukea mahdollisten hypoteesien asettamista. Hypoteesien asettaminen ei kuitenkaan ole aina välttämätöntä tai edes perusteltua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 140, 158.)

Määrällisen tutkimuksen aineiston keruussa tärkeimpiä tekijöitä ovat tutkimuksen perusjoukon valinta ja sitä kuvaavan otoksen muodostaminen sekä tutkimusaineiston keruun suunnittelu ja toteuttaminen siten, että havaintoaineisto soveltuu numeraaliseen ja tilastolliseen käsittelyyn (Hirsjärvi ym. 2015, 140). Tämän opinnäytetyön kannalta määrällisessä tutkimusotteessa keskeistä on siis se, että tutkimusaineisto on kerätty numeraalisena ja, että se näin ollen soveltuu määrälliseen analyysiin (Saunders, Lewis & Thornhill 2009, 414–415).

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on myös tärkeää arvioida valitun tutkimusaineiston soveltuvuutta kyseessä olevan ilmiön tutkimiseen. Määrällisessä tutkimuksessa arvioidaan yleensä vähintään käytettyjen mittareiden validiteettia ja reliabiliteettia. Validiteettia tarkastellaan usein sisällöllisenä validiteettina ja rakennevaliditeettina. Ensiksi mainitulla pyritään arvioimaan mittaako muodostettu mittari sitä, mitä sillä halutaan mitata. Jälkimmäisenä mainitulla puolestaan arvioidaan mittarien tarkkuutta suhteessa tutkittavaan ilmiöön. (Häyhä, Kailaheimo, Pulkka & Tuominen 2015, 28–29.)

Mittarin reliabiliteettia arvioidaan myös usein kaksijakoisesti. Ensinnäkin mittarin tulee olla stabiili, jolla tarkoitetaan mittarin tai menetelmän pysyvyyttä. Tästä näkökulmasta keskeistä on, että olosuhteiden ja satunnaisvirheiden vaikutukset tuloksiin on minimoitu. Toiseksi mittarin tulee omata hyvä konsistenssi. Tällä tarkoitetaan mittarin yhdenmukaisuutta tai yhtenäisyyttä. Konsistenssia voidaan arvioida matemaattisilla menetelmillä, kuten Cronbachin alfalla. (Häyhä ym. 2015, 29–31.) Tämän tutkimuksen luotettavuuden arviointi on esitetty tutkimusraportin viimeisessä pääluvussa. Tutkimuksen luotettavuuden arvioimiseen ja sen parantamiseen käytettyjen tilastollisten menetelmien käyttö on puolestaan kuvattu yksityiskohtaisesti määrällisen analyysivaiheen toteutusta kuvaavassa alaluvussa 2.3.

Määrällisen tutkimuksen analyysivaiheessa tehdään päätelmiä havaintoaineistosta tehtyjen analyysien perusteella sekä testataan tulosten tilastollista merkitsevyyttä (Hirsjärvi ym. 2015, 140). Tilastollisen merkitsevyyden keskeisin tarkoitus on osoittaa, että saatu tulos ei johdu sattumasta tai oikeammin millä todennäköisyydellä saatu tulos ei selity sattumalla. Merkitsevyyden osoittamiseksi on ensin määritettävä hyväksyttävä riskitaso väärälle johtopäätökselle. Tyypillisinä riskitason raja-arvoina käytetään 5%, 1% tai 1 %, jolloin riskitason vastalukuina merkitsevyydelle muodostuvat arvot 95% (melkein merkitsevä), 99 % (merkitsevä) ja 99,9% (erittäin merkitsevä). Tutkimukselta edellyttävä tilastollinen merkitsevyys riippuu esimerkiksi tieteenalasta ja havaintojen lukumäärästä. Suuri otoskoko pienentää keskivirhettä ja sitä kautta luottamusväliä, jolloin pienetkin erot voivat muodostua merkitseviksi. Tässä tutkimuksessa tilastollisen merkitsevyyden raja-arvoksi asetettiin käyttäytymistieteissä yleisesti käytetty 95% tai käännettynä p-arvo $p < 0.05$. (Tilastokeskus, internet-sivu; Miller, Acton, Fullerton & Maltb 2002, 118.)

Tutkimuksen analyysivaiheessa muodostetut tutkimustulokset esitetään yleensä, kuten tässäkin opinnäytetyössä tutkimusongelmittain. Esittämisessä pyritään kuitenkin mekaanisen lueteloinnin sijaan esittämään tutkimuksen keskeisin anti suhteessa asetettuihin tutkimusongelmiin. Tutkimustulosten esittämistä tuetaan taulukoilla ja kuvioilla, joiden tarkoituksena on esittää tutkimustulosten perusanti tiivistetyssä ja havainnollisessa muodossa. (Hirsjärvi, ym. 2015, 262–263.)

Tutkimuksen metodologian valintaan vaikuttaa edellä kuvattujen aineiston yleisten ominaisuuksien lisäksi tutkijan ymmärrys tutkimuskohteen ja -aineiston luonteesta sekä hänen tulkintansa niistä saatavissa oleva tiedosta (Bryman 2012, 34). Tähän ymmärrykseen keskeisimmin vaikuttavat tutkijan käsitykset tieteen filosofisista lähtökohdista, kuten hänen ymmärryksensä todellisuudesta ja sen luonteesta. Tutkimuksen filosofinen lähtökohta käsittää useita eri tasoja ja näkökulmia, mutta tyypillisesti niistä tarkastellaan ainakin ontologiaa ja epistemologiaa. (Hirsjärvi, ym. 2015, 129–131.)

Ontologialla tarkoitetaan tutkijan käsitystä tutkittavan ilmiön ja todellisuuden luonteesta. Ontologia pyrkii siis selvittämään mitä todellisuus on ja mistä se koostuu (Smith 2013, 5. luku; ks. myös Crotty 1998, 10). Sosiologian tieteenalalla ontologialla viitataan yleensä tutkijan käsitykseen siitä, onko todellisuus olemassa ja tarkasteltavissa ihmismielestä riippumattomana vai muodostuuko todellisuus ihmismielen siihen liittämistä merkityksistä (Burrell & Morgan 1979, 1).

Tässä opinnäytetyössä seurataan loogisen postivismiin filosofisesta suuntauksesta syntyneitä ja määrälliselle tutkimukselle tyypillistä realistista ontologiaa, jonka mukaan todellisuus rakentuu objektiivisesti todettavista tosiasioista. Tieto on puolestaan peräisin loogisesta päättelystä, jonka perustana ovat aistihavainnot ihmisestä riippumattomana olemassa olevasta ulkoisesta todellisuudesta. Realistisen ontologian perusteella ulkoinen todellisuus on ihmisen muokattavissa, mutta ei ihmisen poistettavissa. Todellisuus on siis olemassa subjektiivisista havainnoista riippumatta, mutta subjektiiviset ja sosiaaliset prosessit antavat todellisuudelle merkityksen. (Hirsjärvi, ym. 2015, 139; ks. myös Limnell 2009, 22.)

Epistemologialla tarkoitetaan tutkijan käsitystä tutkittavasta kohteesta saatavissa olevasta tiedosta sekä tämän tiedon luonteesta. Sosiologian tieteenalalla tällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi tutkijan käsitystä siitä, voidaanko ihmisen havaintojen perusteella muodostaa käsitys todellisuudesta vai ainoastaan kyseessä olevan henkilön käsitys siitä. (Burrell & Morgan 1979, 1–2.) Tässä opinnäytetyössä, siihen valitun tutkimusaineiston perusteella tarkastelu keskittyy vastaajien subjektiivisiin mielikuviin ja asenteisiin. Epistemologisesta näkökulmasta tarkasteluna kyse on siis henkilöiden todellisuuteen liittämien käsityksien ja merkityksien tulkitsemisesta.

2.2. Tutkimusaineisto ja tutkimuksen toteutus

Tämän opinnäytetyön empiirisenä aineistona käytettiin MTS-haastattelututkimuksissa tuotettua aineistoa. MTS:n vakiintuneeseen tapaan on kuulunut julkaista kustakin haastattelututkimuksesta sen keskeisimmän sisällön koostava erillinen raportti. Näissä raporteissa keskitytään ennen muuta tarkastelemaan vastausjakaumissa tapahtuneita muutoksia sekä esitetään ristiintaulukointeja eri mittareiden välillä. Raporteissa ei kuitenkaan analysoida tuloksiin vaikuttaneita tekijöitä tai väittämien välisiä suhteita, joten aineiston tutkimuksellinen käyttö on jäänyt MTS:n itsensä osalta varsin pintapuoliseksi. (Sinkko 2015, 25.)

MTS:n julkaisemien vapaasti saatavilla olevien raporttien lisäksi myös varsinainen koostettu empiirinen aineisto on saatavissa Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta internetosoitteesta <http://www.fsd.uta.fi/>. Arkistoitu aineisto sisältää kunkin haastattelututkimuksen osalta Excel-
taulukoon koostetun empiirisen aineiston sekä taulukon tulkitsemisen mahdollistavan koodikirjan. Aineisto on käyttöehtojensa mukaan käytettävissä vain tutkimukseen ja ylempiin opinnäytetöihin kuten pro gradu, liseniaatin tutkimus ja väitöskirja. Tietoarkistoon on lisäksi lähetettävä viitetiedot kaikista julkaisuista, joissa aineistoa hyödynnetään. (Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2018 [koodikirja], 1–10.)

MTS-aineistojen keskeisenä vahvuutena voidaan pitää niiden sisältämiä pitkäkestoisia aikasarjoja. Tämän tutkimuksen kannalta keskeistä ei kuitenkaan ollut tarkastella tutkimuskohteita tai niiden muutosta horisontaalisesti vaan selvittää ilmiön olemassaoloa sinänsä. Tutkimusaineiston otantaan nähtiin kuitenkin tarpeelliseksi sisällyttää useiden vuosien aineistoa, jotta tutkittavan ilmiön toistuvuudesta kyettiin saamaan käsitys. Opinnäytetyössä hyödynnettävä aineisto päätettiin kuitenkin rajata 2010-luvulla kerättyyn aineistoon, jotka tämän tutkimuksen empiirisen osan tekoaikaan käsitti vuosien 2010–2018 MTS-aineistot. Vuoden 2019 MTS-raportti oli tutkimuksen tekoaikaan julkaistu, mutta data-aineisto ei ollut vielä saatavilla, joten kyseessä olevan vuoden aineistoa ei analyyseissa voitu hyödyntää.

Tutkimuksessa hyödynnettävä aineisto rajattiin 2010-luvulle, koska esimerkiksi Tallbergin (2019; ks. myös Vilander, Pulkka, Erkkilä, Saarikoski & Norri-Sederholm 2019, 129) mukaan se miten henkilöt ymmärtävät eri käsitteitä ja väittämiä voi vaihdella vallitsevan maailman tilanteen mukaan. Luonnollisesti tämän vaikutus tutkimustuloksiin olisi sitä merkittävämpi mitä pidemmän aikavälin aineiston keruu-aika kattaisi. Toisena tekijänä rajauksen valintaan oli aineistossa käytettyjen väittämien osittainen vaihtuminen vuosittain, sillä MTS-aineistoihin sisältyy sekä pysyviä, että vuosittain vaihtuvia muuttujia. Mitä pitemmällä aikavälillä aineistoja tarkastellaan, sitä enemmän aineistojen sisältämissä väittämissä on eroja. Jo esimerkiksi koko 2000-luvun aikana kerättyjä aineistoja tarkasteltaessa olisi ollut haastavaa löytää tarpeeksi usein ja samankaltaisena toistuvia aineistoja.

MTS-kysymyssarjojen muuttuvista väittämissä on nähtävissä paitsi turvallisuustilanteiden kulloisetkin muutokset myös mittausajankohtana vaikuttaneet trendit ja arkipäiväisetkin asiat. Vuosien aikana väittämiin on sisältynyt esimerkiksi kysymyksiä Suomen ja Neuvostoliiton välisestä YYA-sopimuksesta, euro-ohjuksista, neutronipommeista, rauhanmarseista ja aseistariisunnasta sekä Saksojen yhdistymisestä (MTS 2006, 2). Toisaalta osa MTS-kysymyssarjojen väittämissä on säilynyt varsin relevantteina jo useiden vuosien tai vuosikymmenten ajan.

Tässä opinnäytetyössäkin aiemmin mainittu ”klassinen” maanpuolustustahdon väittäjä, josta tässä tutkimuksessa käytetään nimeä yleinen maanpuolustustahto, on kuulunut MTS-kysymyssarjoihin jo vuosikymmenten ajan, vaikkakin sen muotoilu on ajan saatossa muokattu. Myös suhtautumista Puolustusvoimille myönnettäviin varoihin on mitattu jo MTS-kyselytutkimusten alkuvaiheesta lähtien, mutta se ei kuitenkaan sisältynyt esimerkiksi vuoden 2011 aineistoon. Henkilökohtaista maanpuolustustahtoa puolestaan on mitattu vasta 1990-luvun puolivälistä alkaen. (MTS 2006, 17–19, 24.) Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon väittäjä ei myöskään sen mukaan tulon jälkeen toistu kaikkien vuosien tutkimusaineistoissa. 2010-luvulla henkilökohtaisen maanpuolustustahdon väittäjä ei sisältynyt vuosien 2010, 2011 ja 2016 aineistoihin, joten kyseessä olevat vuodet päätettiin rajata tässä opinnäytetyössä hyödynnettävän aineiston ulkopuolelle.

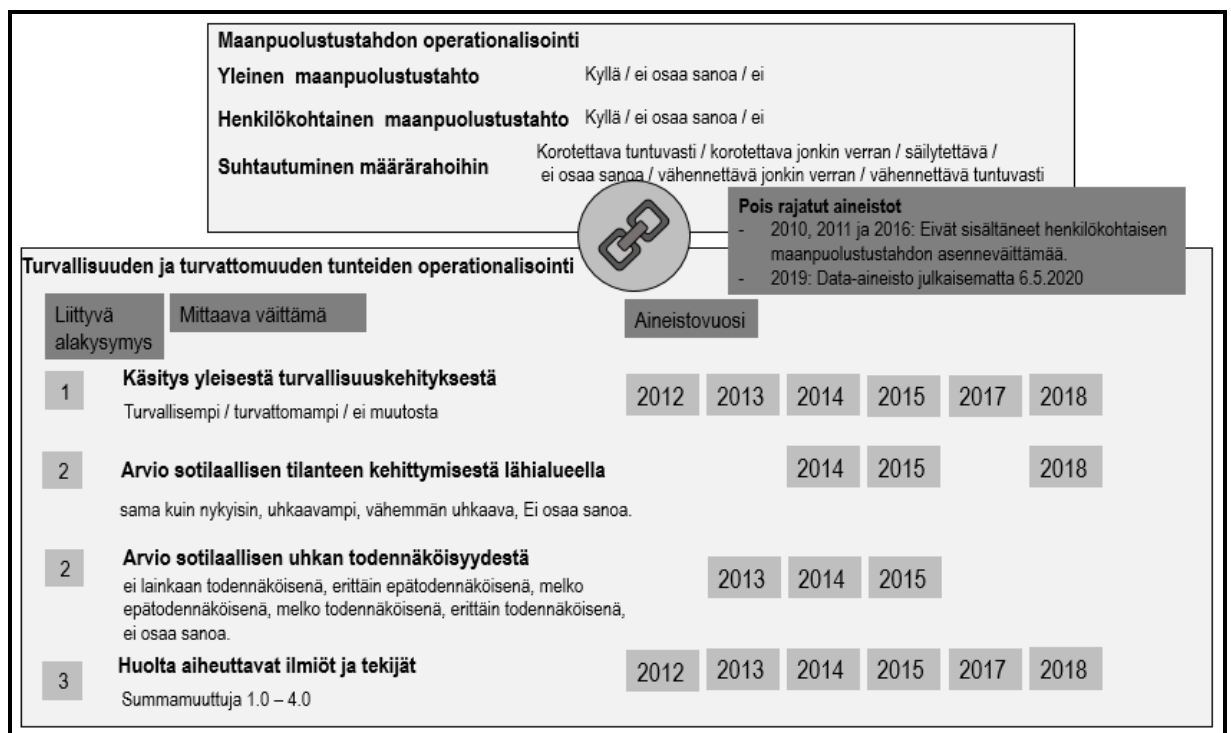
Seuraavaksi kartoitettiin jäljellä olevien kuuden vuoden aineistojen sisältämät turvallisuuden ja turvattomuuden tunteita tai niihin läheisesti liittyviä tekijöitä mittaavien väittämien esiintyminen aineistoissa. Tämä tehtiin kokoamalla Excel-taulukkoon kyseessä olevat väittämät kaikkien aineistovuosien osalta ja sen jälkeen vertaamalla niiden esiintymistä toisiinsa. Tässä vaiheessa väittämiä ja niiden alaväittämiä kertyi yhteensä 51 kappaletta. Näistä väittämistä 12 toistui kaikkien vuosien aineistoissa.

Edellä kuvatulla tavalla valittuja väittämiä tarkasteltaessa todettiin suuren osan niistä kuitenkin mittaavan tämän tutkimuksen kannalta oleellisia asenteita varsin heikosti. Esimerkkeinä tällaisista väittämistä voidaan pitää väittämää: *”Miten arvioitte seuraavassa lueteltuja ilmiötä ja tekijöitä? Millainen vaikutus niillä on Suomen ja suomalaisten turvallisuuteen?”*. Väittämän muotoilu antaa kuvan, että sitä voitaisiin hyödyntää tässä opinnäytetyössä, mutta sen alaväittämät keskittyvät erityisesti Suomen harjoittaman kansainvälisen yhteistyön vaikutusten arviointiin. Tässä väittämässä 2010-luvulla esiintyneet alaväittämät on esitetty tämän opinnäytetyön liitteessä 3. Alaväittämien sisällön perusteella päätettiin väittämä sulkea varsinnaisten analyysien ulkopuolelle.

Tässä vaiheessa kaikissa valituissa vuosiaineistoissa esiintyi ainoastaan käsitystä yleisestä turvallisuustilanteen kehittymisestä mittaava väittämä. Tästä syystä jouduttiin tekemään ratkaisu, joko aineistovuosien rajaamisesta vain yksittäiseen vuoteen tai hyväksymään se, että kaikkien aineistovuosien osalta ei kyettäisi tekemään täysin vertailukelpoisia analyyseja. Tutkimusaineistossa päätettiin säilyttää kaikkien valittujen vuosien aineistot, vaikka tämä ymmärrettiin vaikuttavan tutkimustulosten luotettavuuteen. Tulosten luotettavuutta on arvioitu yksityiskohtaisemmin diskussio-pääluvussa.

Lopulliseksi tutkimusaineistoksi valikoituivat vuosien 2012, 2013, 2014, 2015, 2017 ja 2018 aineistot. Näin tutkimukseen saatiin sisällytettyä kuusi erillistä aineistoa, joiden keruu oli toteutettu 20.9.2012–7.10.2018 välisenä aikana. Kunkin aineistovuoden havaintoyksikkömäärä oli noin tuhat henkilöä ja yhteensä valittu aineisto sisälsi 6118 henkilön vastaukset. Vuosittainen aineiston keruu on esitetty tämän tutkimuksen liitteessä 1.

Kaikki tutkimukseen valitut aineistot sisälsivät yhteismitalliset maanpuolustustahtoisuuden asenneväittämät, mutta niiden sisältämissä turvattomuuden ja turvallisuuden tunteita mittavissa väittämissä oli eroja. Tutkimukseen valittujen väittämien vuosittainen esiintyminen ja opinnäytetyön tutkimusasetelma sekä tutkimuskohteiden operationalisointi on esitetty kuviossa 5. Edellä kuvattujen väittämien lisäksi lopullisesti koostettavaan tutkimusaineistoon sisällytettiin myös taustamuuttujiksi vastaajien puoluekanta, sukupuoli, ikä, työmarkkina-asema, ammatti, koulutus, kotimaakunta ja kotipaikkakunnan tyyppi sekä asukasmäärä. Taustamuuttujien merkitystä tutkittavaan ilmiöön ei kuitenkaan selvitetty tämän tutkimuksen puitteissa.

Kuvio 5. Tutkimusaineisto ja tutkimusasetelma.

Opinnäytetyön empiiriseen aineistoon valitut haastattelututkimukset on toteuttanut Taloustutkimus ja niiden perusjoukkona ovat olleet Suomen 15–79-vuotias väestö, pois lukien Ahvenanmaan maakunta. Aineisto on kerätty käyntihaastatteluin strukturoidulle kyselylomakkeelle. Aineisto muodostaa kokonaisuutena pitkittäisaineiston sekä trendi- tai toistuvan poikkeikkausaineiston. Haastateltavien otanta perusjoukosta on toteutettu kiintiöpoimintana iän, sukupuolen, alueen ja kuntatyyppijakauman mukaan. Aineisto sisältää painomuuttujan ja painotetut n-luvut vastaavat Suomen 15–79-vuotiasta väestöä tuhansina. (Turvallisuuspolitiikka ja maanpuolustustutkimusten 2010–2018 koodikirjat.) Tämän opinnäytetyön tilastollisissa analyyseissa ei kuitenkaan käytetty painotettuja, vaan absoluuttisia n-lukuja.

Opinnäytetyössä hyödynnettäväksi valittujen väittämien mittarit poikkesivat toisistaan lähes kaikkien väittämien osalta niin maanpuolustustahdon kuin turvallisuuden ja turvattomuuden tunteenkin osalta. Esimerkiksi Myyrin (2009, 62) mukaan MTS-aineiston eri väittämien välisten yhteyksien tutkiminen onkin hankalaa erilaisista mitta-asteikoista johtuen. Näin ollen toisistaan poikkeavat mitta-asteikot asettivat merkittäviä haasteita määrällisten menetelmien käytölle myös tässä tutkimuksessa. Aineiston ominaisuudet ohjasivat siis aiemmin kuvatun tutkimusaineiston valinnan lisäksi myös aineiston analyysin hyödynnettävien menetelmien valintaa, sillä määrälliseen analyysiin soveltuva menetelmä on valittava oikein suhteessa käytettyihin mittareihin. Tämän tutkimuksen menetelmävalinnat on kuvattu yksityiskohtaisesti seuraavassa alaluvussa.

Ennen tilastollisten analyysien tekemistä oli tutkimuksessa hyödynnettävät aineistot valmistettava analyysiin soveltuviksi. Yhteiskuntatieteellisestä tietokannassa saatavissa olevat MTS-kyselytutkimusten aineistot ovat valmiiksi Excel-taulukkolaskentamuodossa, joten ne ovat helposti hyödynnettävissä analyyseihin eri ohjelmistoissa. Tätä tutkimusta varten oli kuitenkin tarpeen yhdistää eri vuosien aineistot yhteen tietueeseen. Koska valittuja aineistovuosia oli useita ja niiden keruu oli ulottunut varsin pitkälle ajalle, oli aineistojen välillä eroa väittämien ja niiden vastausten koodaamisessa. Vuosien välillä nimien ja tunnuksien osalta toisistaan poikkeavien muuttujat yhtenäistettiin ja tämän tutkimuksen kannalta tarpeettomat muuttujat poistettiin aineistoista. Väittämiin annettavien vastausten koodaus yhtenäistettiin ja vastausvaihtoehto ”ei osaa sanoa” rajattiin kaikkien analysoitavien väittämien osalta analyysien ulkopuolelle. Ratkaisu perustui ennen muuta siihen, että kyseessä olevaa vastausvaihtoehtoa ei voida perustellusti pitää esimerkiksi keskimmäisenä arvona.

2.3. Tilastolliset menetelmät

Vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin pyrittiin muodostamaan tilastollisia analyysimenetelmiä käyttäen. Analyysiin valitut menetelmät on esitetty taulukossa 1 ja niiden yksityiskohtainen käyttö on kuvattu seuraavissa alaluvuissa. Aineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics -ohjelmistoversiolla 25.

Taulukko 1.

Tutkimuksen tilastolliset analyysimenetelmät

Menetelmät	Tarkoitus	Tutkimusongelma	Aineistot
Kuvaileva tilastoanalyysi	Tulosten kuvaaminen	Kaikki	Kaikki
- Prosenttijakaumat	- Aineiston tiivistäminen		
Ristiintaulukointi	Muuttujien jakautuminen	1. ja 2. alatutkimuskysymysten	1. alakysymys:
- χ^2 -riippumattomuustesti	(kaksiluokkaiset maanpuolustustahtomuuttajat suhteessa kolmiluokkaisiin muuttujiin)	väittämien yhteys yleiseen ja henkilökohtaiseen maanpuolustus-	- kaikki
	- Tarkasteltavien muuttujien jakautuminen ryhmiin	tahtoon	2. alakysymys:
	- Jakaumien erojen tilastollinen merkitsevyys		- 2014
			- 2015
			- 2018
Yksisuuntainen varianssianalyysi	Ryhmäkeskiarvojen vertailu	1. ja 2. alatutkimuskysymysten	1. alakysymys:
	(viisiluokkainen puolustusmäärärahamuuttaja ja suhteessa kolmiluokkaisiin muuttujiin)	väittämien yhteys mielipiteeseen	- kaikki
Kruskall-Wallis-testi	- Tarkasteltavien muuttujien keskiarvojen vertailu eri ryhmien välillä	puolustusvoimille myönnettävistä varoista.	2. alakysymys:
	- Tarkasteltavien muuttujien järjestysluku-jakauman vertailu eri ryhmien välillä	3. alakysymyksen tulosten varmentaminen	- 2014
			- 2015
			- 2018
			3. alakysymys:
			- 2018
Kahden riippumattoman otoksen t-testi	Ryhmäkeskiarvojen vertailu (kaksiluokkaiset maanpuolustustahtomuuttajat suhteessa pseudointervaaliasteikoillisiin muuttujiin)	2. ja 3. alatutkimuskysymysten	2. alakysymys:
Mann-Whitneyn U-testi	- Tarkasteltavien muuttujien keskiarvojen vertailu eri ryhmien välillä.	väittämien yhteys yleiseen ja henkilökohtaiseen maanpuolustus-	- 2013
	- Erojen merkitsevyyden tarkastelu	tahtoon	- 2014
			-2015
			3. alakysymys:
			- kaikki
Lineaarinen regressioanalyysi	Selittävän ja selitettävän muuttujan yhteisvaihtelun tarkastelu	2. alatutkimuskysymyksen väittämien sekä 3. alakysymyksen	2. alakysymys:
	(viisiluokkainen puolustusmäärärahamuuttaja ja suhteessa pseudointervaali- ja intervaaliasteikoillisiin muuttujiin)	huolitulevaisuudesta summamuuttujan yhteys puolustusmäärärahoihin	- 2013
	- Tarkasteltavien selittävien ja selitettävien muuttujien muutoksen suhde ja yhteisvaihtelun merkitsevyys	suhtautumiseen	- 2014
			- 2015
			3. alakysymys:
			- kaikki
Pääkomponenttianalyysi	Muuttujien ryhmitteleminen	Huoli tulevaisuudesta pääulottuuksien löytäminen	Kaikki
Eksploratiivinen faktorianalyysi	- Aineiston tiivistäminen vähentämällä muuttujia	3. alakysymykseen vastaamiseksi	

Tutkimuksessa hyödynnettävän empiirisen tutkimusaineiston koostuessa usean vuoden aikana kerätyistä erillisistä aineistoista, nähtiin tarpeelliseksi ensin selvittää kuvailevilla tilastoanalyysillä tutkimuksessa hyödynnettävien väittämien vuosittaisia jakaumia. Jakauman kuvaamisessa käytettiin tunnuslukuina helpon ymmärrettävyyden vuoksi prosenttijakaumia, mutta myös keskiarvoja ja muuttujajakaumia. Tilastoanalyysien tulokset on esitetty tulostuvun alalukujen alussa.

Tutkimuksen varsinainen analyysi toteutettiin kolmessa vaiheessa, joista kussakin haettiin vastausta yhteen asetetuista alatutkimuskysymyksistä. Analyysissa hyödynnettävät tilastolliset menetelmät valittiin aineistolähtöisesti väittämien mitta-asteikoiden ja niistä tehdyn tulkinnan perusteella. Tutkimukseen valitut analyysit toteutettiin kaikkien vuosien aineistoista erikseen. Syntyneitä tuloksia vertailtiin kuitenkin myös aineistovuosien välillä, jotta kyettiin saamaan mahdollisimman kattava käsitys tutkittavasta ilmiöstä ja sen toistuvuudesta. Alakysymyksiin vastaamisessa käytettyjen tilastollisten menetelmien yksityiskohtaiset kuvaukset on esitetty tämän luvun alaluvuissa.

2.3.1. Ensimmäisen alakysymyksen menetelmät

Ensimmäisellä alakysymyksellä selvittiin käsityksen yleisestä turvallisuuskehityksestä yhteyttä maanpuolustustahtoisuuteen. Kysymykseen vastaamiseksi analysoitiin vuosien 2012, 2013, 2014, 2015, 2017 sekä 2018 MTS-aineistoja. Analyysiin ei sisällytetty analysoitavan väittämän ei osaa sanoa -vastausvaihtoehtoa. Väittämän vastaukset muodostavat luonteeltaan laatueroasteikon tai enintään järjestysasteikon kuten maanpuolustustahdon väittämätkin, joten analyysin oli selkeintä toteuttaa ristiintaulukoimalla (Häyhä ym. 2015, 44; ks. myös Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen 2014, 18–19).

Ristiintaulukoimalla yleisen turvallisuuskehityksen väittämän ja maanpuolustustahdon väittämien vastauksia kyettiin tarkastelemaan vastauksien jakaumia ja havaitsemaan ovatko vastaukset painottuneet vai jakaantuneet tasaisesti. Tilastollisesti merkitseviä eroja näiden vastausjakaumien välillä testattiin χ^2 -riippumattomuustestillä sekä tarkastelemalla solukohtaisia standardoituja jäännöksiä (Nummenmaa 2009, 306; ks. myös Häyhä ym. 2015, 48).

χ^2 -riippumattomuustestin lähtökohtainen oletus on muuttujien välinen riippumattomuus. Testi perustuu havaittujen ja odotettujen frekvenssien erotuksen suuruuden mittaamiseen. Erotuksen suuruuden täyttäessä tilastolliselle merkitsevyydelle asetetun raja-arvon voidaan todeta, että havaitut erot ovat löydettävissä myös perusjoukosta ja, että ne eivät johdu sattumasta. (Häyhä ym. 2015, 41–45.)

Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin väittämän vastausasteikko mukailee viisiportaista Likert-asteikkoa, mutta on tarkalleen ottaen järjestysasteikollinen. Käyttäytymistieteissä tällainen asteikko voidaan nähdä myös pseudovälimatka-asteikkona. (Häyhä ym. 2015, 11, 155–156.) Viisiportaisten mitta-asteikon takia analyysimenetelmänä ei käytetty ristiintaulukointia vaan varianssianalyysia. Varianssianalyysi soveltuu käytettäväksi silloin, kun halutaan selvittää useampiluokkaisen riippumattoman muuttujan yhteyttä riippuvaan muuttujaan (Häyhä ym. 2015, 154).

Varianssianalyysilla pyrittiin tarkastelemaan käsitystä yleisestä turvallisuuskehityksestä mitattaavan väittämän vastausvaihtoehdoista muodostuvien kolmen vastaajaryhmän välisiä eroja suhtautumisessa puolustusmäärärahoihin. Analyysillä tutkittiin sitä, onko väittämän vastaajaryhmien keskiarvojen välillä tilastollisesti merkitseviä eroja. Yksisuuntaisen varianssianalyysin lähtökohtainen oletus on, että ryhmien keskiarvoissa ei ole merkittäviä eroja. Menetelmä on varsin erottelukykyinen ja suhteellisen yksinkertainen tapa tilastollisen yhteyden tarkasteluun, mutta se ei itsessään kerro minkä ryhmien välillä eroja on, se ainoastaan tutkii sitä, ovatko keskiarvot samoja. (Häyhä ym. 2015, 154–155; Nummenmaa 2009, 205.) Tässä tutkimuksessa ryhmien välisiä eroja tutkittiin Bonfferoni-testillä, joka on yleisesti käytetty post hoc -testi (Häyhä ym. 2015, 159).

Keskiarvojen yhtäsuuruuden lisäksi varianssianalyysillä on kolme keskeistä oletusta. Näiden oletusten mukaan havaintojen tulee olla toisistaan riippumattomia ja muodostuneiden ryhmien populaatioiden on oltava normaalisti jakautuneita sekä sisäiseltä varianssiltaan jokseenkin yhtä suuret (Metsämuuronen 2006, 710–711; Ks myös Nummenmaa 2009, 194–195). Normaalijakautuneisuus ja varianssien yhtäsuuruus ovat usein vaikeita saavuttaa. Varianssianalyysi sietää kuitenkin pieniä poikkeamia suhteellisen hyvin etenkin suurilla otannoilla, mutta mahdollisuus perusoletuksen virheelliselle hylkäämiselle kasvaa. (Metsämuuronen 2003, 647.)

2.3.2. Toisen alakysymyksen menetelmät

Toisella alakysymyksellä selvittiin käsityksen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä ja arvion sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä yhteyttä maanpuolustustahtoisuuteen. Kysymykseen vastaamiseksi analysoitiin vuosien 2013, 2014, 2015 ja 2018 MTS-aineistoja. Analyysiin sisällytettyjen väittämien osalta vastausvaihtoehto ”ei osaa sanoa” rajattiin analyysin ulkopuolelle.

Sotilaallisen tilanteen kehittymistä käsittelevän väittämän vastaukset muodostavat luonteeltaan laatueroasteikon tai enintään järjestysasteikon. Tämä mahdollisti ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen vastaamiseen hyödynnettyjen menetelmien ja parametrien käyttämisen väittämän analysoimisessa. Väittämään annettujen vastausten yhteyttä yleiseen ja henkilökohtaiseen maanpuolustustahtoisuuteen selvitettiin siis ristiintaulukoimalla sekä χ^2 -riippumattomuustestillä. Yhteyttä suhtautumisessa puolustusmäärärahoihin puolestaan selvitettiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä, jossa käytettiin myös vastaavia asetuksia, kuin ensimmäisen alatutkimuskysymyksenkin osalta.

Sotilaallisen uhkan todennäköisyyttä käsittelevän väittämän vastaukset muodostavat asteikoltaan pseudointervaliasteikon. Väittämän vastausten yhteyttä maanpuolustustahtoisuuteen olisi näin ollen voitu tarkastella logistisella regressioanalyysillä. Logistista regressioanalyysia ei kuitenkaan suositella tehtäväksi SPSS-ohjelmistolla (Häyhä ym. 2015, 231). Logistisen regression sijaan väittämän yhteyttä yleiseen ja henkilökohtaiseen maanpuolustustahtoon päätettiin tutkia kahden riippumattoman otoksen t-testillä. Väittämän yhteyttä puolustusmäärärahoihin suhtautumiseen selvitettiin puolestaan lineaarisella regressioanalyysillä.

T-testillä pyrittiin tutkimaan käsityksen sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta ja yleisen sekä henkilökohtaisen maanpuolustustahdon välistä yhteyttä. T-testi soveltui väittämän tutkimiseen esimerkiksi yksisuuntaista varianssianalyysia paremmin, koska maanpuolustustahtoa mittavien väittämien mitta-asteikko muodostuu kaksiluokkaiseksi, kun ”ei osaa sanoa”-vastausvaihtoehto rajataan analyysin ulkopuolelle. Näin ollen maapuolustustahdon väittämiin vastanneista voidaan muodostaa kaksi ryhmää sen mukaan ovatko he vastanneet ”kyllä” vai ”ei.” T-testiä voidaan siis hyödyntää näiden kahden ryhmän ryhmäkeskiarvojen erojen tarkasteluun, mutta useampia ryhmiä tarkasteltaessa tulisi käyttää varianssi- tai regressioanalyysijä (Häyhä ym. 2015, 54).

T-testiin liitettyjen oletusten mukaan selittävien muuttujien tulisi olla normaalijakautuneita, ja vertailtavien ryhmien sisältämän vastausvarianssin jokseenkin yhtä suuria. Selittävän muuttujan tulisi myös olla välimatka-asteikoillinen. (Metsämuuronen 2006, 374; ks. myös Häyhä ym. 2015, 54.) Varianssin yhtäsuuruusoletuksesta riippumatta SPSS-ohjelmisto mahdollistaa teknisesti t-testin tekemisen myös varianssin erisuuruusoletuksella. T-testin toteuttamiskelpoisuudesta ilman varianssin yhtäsuuruutta esiintyy tutkimuskirjallisuudessa kannanottoja niin sen puolesta, kuin sitä vastaan (esim. Heikkilä 2005, 230; Häyhä ym. 2015, 54; Metsämuuronen 2006, 374–380, 530–534; Nummenmaa 2009, 174).

Tässä tutkimuksessa käytettiin havaintoyksikkömäärältään laajaa aineistoa, joten t-testin tulos hyväksyttiin myös varianssin erisuuruusoletuksella. Näissä tapauksissa tulos kuitenkin varmennettiin käyttämällä t-testin epäparametrisena vastineena Mann-Whitneyn U-testiä. T-testistä poiketen Mann-Whitneyn U-testin tekeminen ei edellytä ryhmien varianssien yhtäsuuruutta, mutta mitattavan muuttujan arvot pitää kyetä laittamaan järjestykseen, sillä testi perustuu järjestyslukuihin (Häyhä ym. 2015, 59–60). Valitun väittämän mitta-asteikko täytti tämän oletuksen.

Kuten varianssianalyysinkin, myös t-testin lähtökohtainen oletus on, että ryhmäkeskiarvoissa ei ole eroa. T-testin sisältämä ryhmäkeskiarvojen vertailu siis tukee joko lähtökohtaisen oletuksen hyväksymistä tai hylkäämistä. (Metsämuuronen 2006, 406, 374–376.) Testissä ilmoitettu p-arvo puolestaan kertoo testituloksen tilastollisesta merkitsevyydestä ja lähtökohtaisen oletuksen hylkäämisen riskitasosta (Metsämuuronen 2006, 406, 424–425; ks. myös Nummenmaa 2009, 148–149). Tässä tutkimuksessa t-testin ja epäparametrisen Mann-Whitneyn U-testin hyväksyttävän merkitsevyydystason alarajana pidettiin p-arvoa $p < 0.05$. Tilastollisen merkitsevyyden lisäksi t-testissä testattiin tilastollisen yhteyden voimakkuutta ja merkittävyyttä efektikokoa mittaavan Cohenin d :n (d) avulla. (Häyhä ym. 2015, 42–43, 57–58.)

Lineaarilla regressioanalyysillä pyrittiin tutkimaan käsityksen sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta ja puolustusmäärärahoihin suhtautumisen välistä yhteyttä. Regressioanalyysin erityinen etu on, että siinä voidaan tutkia yhtä aikaa monen selittävän muuttujan vaikutusta selitettävään muuttujaan. Tätä ei kuitenkaan voitu hyödyntää uhkakäsityksiä mittaavien väittämien toisistaan poikkeavista mitta-asteikoista ja toisaalta väittämien vaihtelusta aineistovuosien välillä johtuen. Lineaarisen regressioanalyysin lähtökohtana ovat selittävän muuttujan osalta vähintään välimatka-asteikolliset muuttujat, joten se soveltui käytettäväksi tutkittaessa turvallisuuskäsitysten yhteyttä puolustusmäärärahoihin suhtautumiseen (Metsämuuronen 2003, 577; ks. myös Heikkilä 2005, 237; Häyhä ym. 2015, 203–204).

Regressioanalyysissä käytettiin manuaalisesti määritettävää mallia (enter). Tässä mallissa tutkija määrittää analyysin sisällytettävät muuttujat itse (Nummenmaa 2009, 317). Koska analyysin valittuja selittäviä muuttujia oli vain yksi ja kunkin vuoden aineisto analysoitiin erikseen ei selittävien muuttujien multikollineaarisuutta tarvinnut ottaa huomioon (Häyhä ym. 2015, 202–203; ks. myös Nummenmaa 2009, 316.). Aineistovuosien välisen vertailun helpottamiseksi regressioanalyysistä päätettiin raportoida standardoitu beta-kerroin.

Valitun regressioanalyysimallin sopivuutta arvioitiin analyysiin sisältyvän yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) ilmaiseman tilastollisen merkitsevyyden perusteella. Mallin hyväksymistä arvioitiin varianssianalyysin lähtökohtaisen oletuksen eli ryhmien keskiarvojen yhtäsuuruusoletuksen kautta. Tilastollisen merkitsevyyden lisäksi analysoitiin regressiomallin selitysstetta, joka kuvaa sitä kuinka suuren osan selitettävän muuttujan vaihtelusta valittu malli selittää. (Nummenmaa 2009, 320–323; ks. myös Holopainen & Pulkkinen 2006, 232–233; Ketokivi 2009, 102–104) Suoritettujen parametrinen testien oletukset eivät täyttyneet kaikilta osin, joten tulokset varmistettiin Tamhanen T2 -testillä sekä yksisuuntaisen varianssianalyysin epäparametrisella vastineella eli Kruskal-Wallis-testillä.

2.3.3. Kolmannen alakysymyksen menetelmät

Tutkimuksen kolmanteen alakysymykseen vastaamiseen valittu väittämä huolta-aiheuttavista ilmiöistä ja tekijöistä sisälsi kuusi kaikissa aineistoissa toistuvaa alaväittämää. Useiden muuttujien yhteisvaihtelun tarkastelu ilman aineiston tiivistämistä olisi ollut haastavaa, joten alaväittämien joukkoa päätettiin tiivistää hyödyntämällä eksploratiivista faktorianalyysia (Häyhä ym. 2015, 86). Faktorianalyysi toteutettiin kaikkien valittujen aineistovuosien aineistolle erikseen, mutta analyysin eteneminen toteutettiin kaikkien aineistojen osalta yhdenmukaisesti.

Eksploratiivinen faktorianalyysi tehtiin suurille aineistoille soveltuvalla maximum likelihood-menetelmällä ja yleisesti käytettyä Varimax-rotatointia hyödyntäen (Abdi 2003, 3). Hyväksyttävän kommunaliteetin alarajana pidettiin .30 arvoa ja rotatoidussa faktorimatriisissa pienimpänä hyväksyttävänä latauksena .50 arvoa. Faktorit ekstraktoitiin ensin faktoreiden itseisarvojen perusteella.

Analyysin perusteella väittämien kuvaamien ulottuvuuksien välillä vaikutti olevan voimakas riippuvuus, joka näyttäytyi siten, että faktorit eivät eriytyneet minkään vuoden osalta. Koska mielekästä ratkaisua ei muodostunut faktoreiden itseisarvojen perusteella, toistettiin faktorianalyysi asettamalla muodostuva faktorimäärä manuaalisesti. Pakotetulla mallilla ei kuitenkaan saatu muodostettua eri vuosien aineistoissa riittävän samankaltaisesti toistuvaa faktorirakennetta, johon keskeisimpänä syynä oli aineistojen välillä toistuvien väittämien vähyys, joka ei mahdollistanut faktoriratkaisun riittävää muokkausta esimerkiksi poistamalla matalan kommunaliteetin väittämät.

Eksploratiivisen faktorianalyysin tulosten perusteella oli oletettavaa, että valituista väittämistä ei muodostuisi erillisiä faktoreita uskottavalla tavalla vaan yksi kokonaisuutta kuvaava geneerinen ”huolimuuttuja.” Eksploratiivisen faktorianalyysin tuloksen perusteella tehty oletus päätettiin varmentaa ja aineiston tiivistämistä tavoitella pääkomponenttianalyysillä. Pääkomponenttianalyysi poikkeaa eksploratiivisesta faktorianalyysistä matemaattisesti, mutta molempia analyysejä käytetään muuttujien yhteisvaihtelun etsimiseen ja uusien yhdistelmien luomiseen niiden pohjalta. Näitä yhdistelmiä hyödyntämällä voidaan jatkoanalyyseissa käytettävien muuttujien määrää laskea. (Häyhä ym. 2015, 86–87; ks. myös Meyers, Gamst & Guarino 2006, 489–490; Osborne 2014, 3.) Pääkomponenttianalyysi soveltuu käytettäväksi erityisesti silloin, kun halutaan tiivistää aineisto mahdollisimman pieneen määrään alkuperäistä dataa kuvaavia faktoreita, joten se soveltui hyvin käytettäväksi yhden geneerisen huolimuuttujan määrittämiseen (Ho 2006, 204).

Myös pääkomponenttianalyysi toteutettiin kaikkien valittujen aineistovuosien aineistolle erikseen, mutta yhdenmukaisesti. Analyysi ekstraktoitiin Principal components -menetelmällä Varimax-rotatointia käyttäen. Hyväksyttävän kommunaliteetin alarajana pidettiin edelleen .30 arvoa ja rotatoidussa faktorimatriisissa pienimpänä hyväksyttävänä latauksena .50 arvoa.

Matalan kommunaliteettiarvon vuoksi poistettiin ensimmäisen iteraatiokierroksen jälkeen huoli ilmastonmuutoksesta, koska sen kommunaliteettiarvo oli < 0.3 kolmen aineistovuoden osalta. Toisella iteraatiokierroksella työllisyystilanne Suomessa väittämä sai liian alhaisen kommunaliteettiarvon yhden vuoden aineistossa. Väittämän kommunaliteetti jäi myös kaikkien muiden vuosien aineistossa < 0.4 , joten myös se päätettiin poistaa muuttujista. Näiden poistojen jälkeen saavutettiin ratkaisu, jossa asetetut raja-arvot ylittyivät kaikkien aineistovuosien osalta. Ratkaisu toistui suhteellisen samankaltaisena kaikissa aineistoissa, joten jäljelle jääneet muuttujat päätettiin sisällyttää lopulliseen faktoriratkaisuun.

Ennen summamuuttujan muodostamista testattiin vielä uuden muodostettavan faktorin sisäistä yhtenäisyyttä Cronbachin alfa -testillä. Testin avulla voidaan arvioida faktorin sisäistä konsistenssia ja luotettavuutta arvioimalla mittausvirhettä ja sen vaikutuksia (Nummenmaa 2009, 356–357). Väittämän sisäinen yhtenäisyys on sitä parempi mitä suuremman arvon alfa saa (0–1.0). Testin hyvä tulos tukee myös jatkoanalyysija varten muodostettavan summamuuttujan luotettavuutta (Häyhä ym. 2015, 82). Hyvänä väittämien sisäistä yhtenäisyyttä pidetään Cronbachin alfa -testin arvon ylittäessä 0.7. Erinomaisen sisäisen yhteneväisyyden raja-arvona puolestaan pidetään arvoa 0.9 (Häyhä ym. 2015, 30; ks. myös Metsämuuronen 2006, 67–68).

Pääkomponenttianalyysin perusteella valitut väittämät saivat kaikkien aineistovuosien osalta hyvän (alfa > 0.7) Cronbachin alfa -testin arvon. Väittämien perusteella muodostettiin summamuuttuja, jonka nimeksi annettiin: ”huoli tulevaisuudesta.” Lopulliseen summamuuttujaan sisällytettiin huoli tulevaisuudesta väittämän alakohdat:

1. *joukkotuhoojien leviäminen*
2. *kansainvälinen terrorismi*
3. *kehitys Venäjällä*
4. *tietoverkkoihin kohdistuvat uhkat eli kyberuhkat*

Muodostettu ”huoli tulevaisuudesta” summamuuttuja sai arvon 1.0–4.0. Summamuuttuja oli näin ollen välimatka-asteikollinen, joten sen jatkoanalysoinnissa käytettiin maanpuolustustahdon väittämien osalta kahden riippumattoman otoksen t-testiä ja puolustusmäärärahaväittämän osalta lineaarista regressioanalyysia. Suoritettujen parametrinen testien oletukset eivät täytyneet kaikilta osin, joten tulokset varmistettiin Tamhanen T2 -testillä sekä yksisuuntaisen varianssianalyysin epäparametrisella vastineella eli Kruskal-Wallis-testillä. Menetelmien yksityiskohtainen toteutus on kuvattu aiemmin.

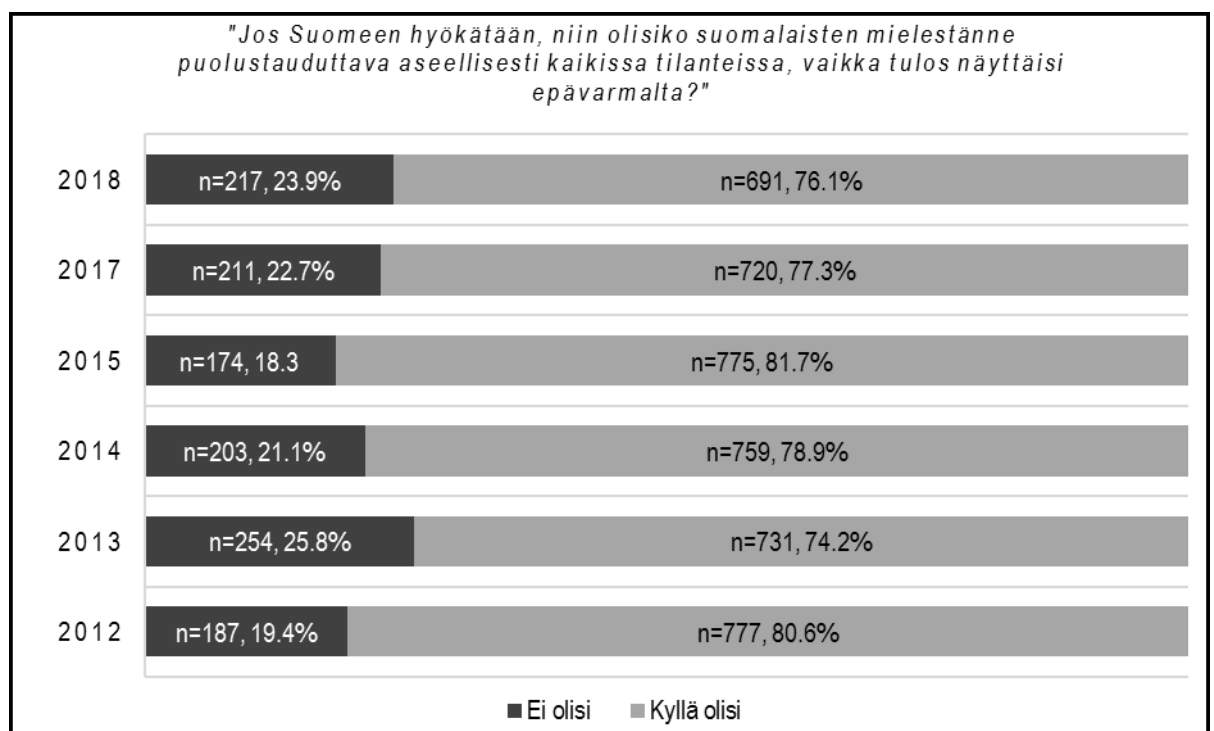

3. TUTKIMUSTULOKSET

3.1. Maanpuolustustahdon kuvaileva tilastoanalyysi

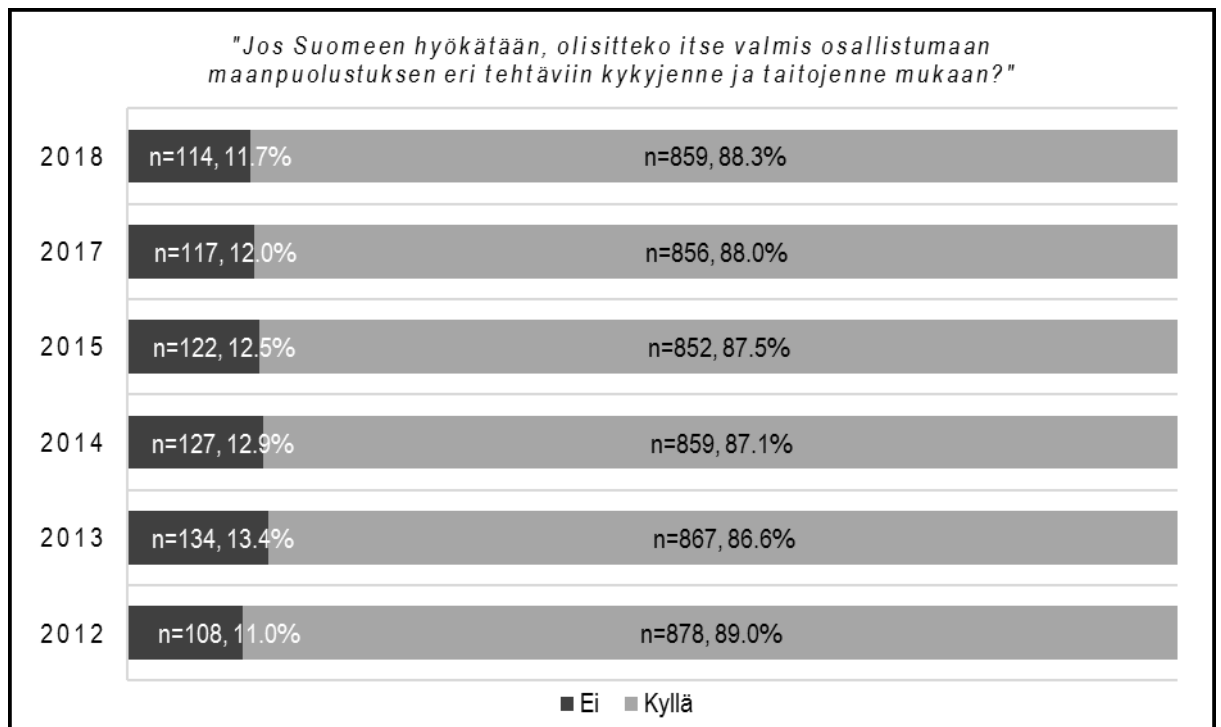
Tässä luvussa tutkimustulokset esitetään alaluvuittain alatutkimuskysymyksiä jäsennystä mukaillen. Ennen varsinaisten tulosten esittämistä esitetään tässä alaluvussa kuvaileva tilastoanalyysi, joka keskittyy maanpuolustustahtomuuttujien ja puolustusmäärärahoihin suhtautumisen tulosten vuosittaisten erojen tarkasteluun. Myös muiden alalukujen alkuun on sisällytetty kuvaileva osio, jossa selvennetään alakysymyskohtaisten turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden muuttujien vuosittaista vaihtelua.

Tämän tutkimuksen analyysissä hyödynnettiin kaikkien valittujen aineistovuosien osalta yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahdon sekä puolustusmäärärahoihin suhtautumisen asenneväittämiä. Koska tutkimusaineistona käytettiin kuuden eri vuoden MTS-aineistoja, oli selvää, että aineistovuosien välillä oli vastausjakaumissa eroja. Kuvioissa 6.–8. esitetään edellä mainittujen väittämien vastausten vuosikohtaiset jakaumat niiden välisten erojen selventämiseksi. Kuvioihin ei ole sisällytetty ”ei osaa sanoa” -vastausvaihtoehtoja, sillä ne rajattiin myös varsinaisten analyysien ulkopuolelle.

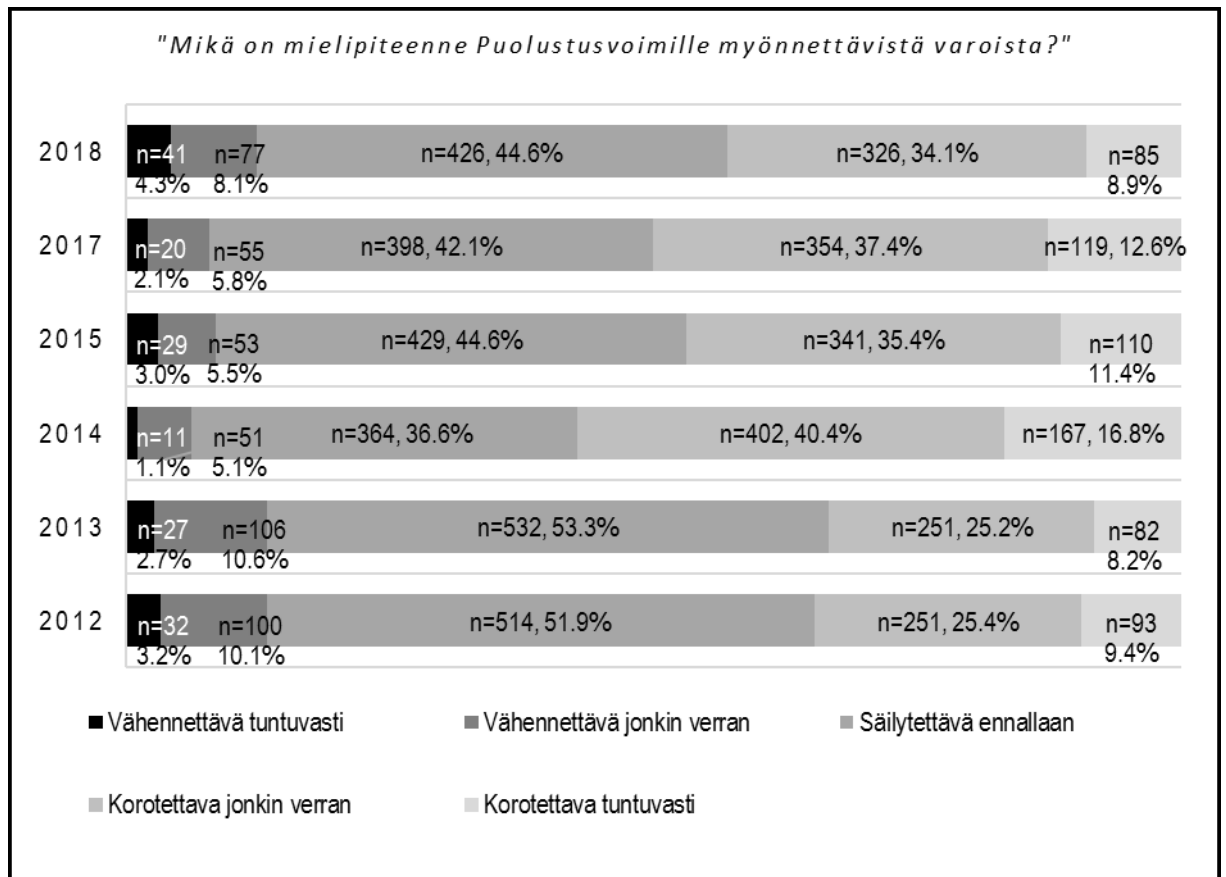
Kuvio 6. Yleinen maanpuolustustahto.

Tarkasteltaessa yleistä maanpuolustustahtoisuutta voidaan havaita, että tähän tutkimukseen valittujen vuosien välillä vaihtelu kyllä- ja ei-vastauksissa on enimmillään 7.5% vuosien 2013 ja 2015 aineistojen välillä. Tutkimuksen tulosten kannalta merkittävämpää on kuitenkin huomata, että kyllä-vastaukset painottuvat erittäin voimakkaasti suhteessa ei-vastauksiin. Tähän liittyvää problematiikkaa käsitellään tarkemmin tutkimuksen viimeisessä pääluvussa.

Kuvio 7. Henkilökohtainen maanpuolustustahto.

Tarkasteltaessa henkilökohtaista maanpuolustustahtoisuutta voidaan havaita, että tähän tutkimukseen valittujen vuosien välillä vaihtelu kyllä- ja ei-vastauksissa on enimmillään 2.4% vuosien 2012 ja 2013 aineistojen välillä. Vuosittainen muutos on siis ollut vähäisempää kuin yleisen maanpuolustustahtoisuuden osalta. Kuten yleisenkin maanpuolustustahtoisuuden osalta keskeisempää on huomata, että kyllä-vastaukset painottuvat erittäin voimakkaasti suhteessa ei-vastauksiin. Suhde kyllä- ja ei-vastausten välillä on yleistä maanpuolustustahtoisuuttakin vinoutuneempi. Myös tähän liittyvää problematiikkaa käsitellään tarkemmin tutkimuksen viimeisessä pääluvussa.

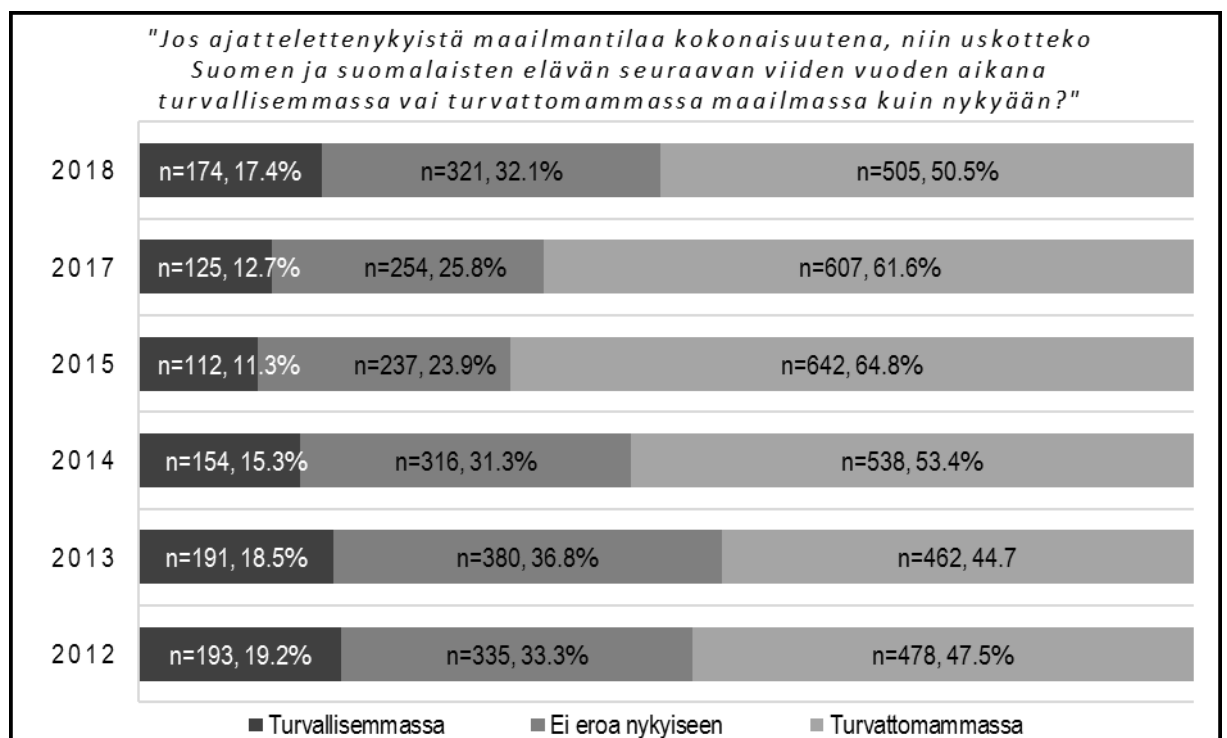

Kuvio 8. Puolustusmäärärahat

Tarkasteltaessa mielipidettä Puolustusvoimille myönnettävistä varoista, voidaan havaita, että vuosien 2013 ja 2014 välillä on tapahtunut selvä muutos. Muutoksen seurauksena selvästi aiempaa useampi on ollut halukas korottamaan Puolustusvoimille myönnettäviä varoja. Vuodesta 2015 alkaen puolustusmäärärahoihin suhtautuminen on alkanut hiljalleen palata kohti aiempaa tasoa sitä kuitenkaan tarkasteluajanjaksolla saavuttamatta. Muutokseen on mahdollisesti voinut vaikuttaa kyseessä olevana vuonna tapahtunut turvallisuusympäristön muutos, jota on tarkemmin käsitelty tämän tutkimuksen ensimmäisessä pääluvussa. Vuoden 2014 aineistoa lukuun ottamatta voidaan myös havaita, että erityisesti asenneväittämän ääripäät ovat pysyneet suhteellisen muuttumattomana koko mittausajanjaksolla. Väittämän viisiportainen mitta-asteikko mahdollistaa vastauksien laajemman hajonnan, jonka seurauksena edellisiin maanpuolustustahtoväittämiin annettujen vastausten kaltaista vinoumaa ei muodostu.

3.2. Yleinen turvallisuustilanteen kehittyminen

Ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen vastaamiseksi analysoitiin vastaajien käsityksen yleisestä turvallisuuskehityksestä yhteyttä heidän yleiseen ja henkilökohtaiseen maanpuolustus- tahtoonsa sekä puolustusmäärärahoihin suhtautumiseensa. Analyysi toteutettiin kaikkien tutkimukseen valittujen aineistovuosien osalta. Analyysin kohteena olleen väittämän vuosittaiset vastausjakaumat on esitetty kuviossa 9.

Kuvio 9. Turvallisempi vai turvattomampi tulevaisuus.

Käsityksen yleisestä turvallisuuskehityksestä vuosittaista vaihtelua tarkasteltaessa voidaan havaita, että kokonaisuutena suurin vaihtelu vastaajien turvallisuuden tunteessa on vuosien 2013 ja 2015 aineistojen välillä. Kyseessä olevien vuosien välillä turvallisuustilanteen kohe-nevaksi arvioivien osuus poikkeaa 7.2%, nykyisen turvallisuustilanteen säilymiseen uskovien osuus poikkeaa 12.9% ja turvallisuustilanteen heikkenemiseen uskovien osuus poikkeaa 20.1%. Mainittujen ääripäiden osalta poikkeamat ovat siis suhteellisen suuria ja niillä voi olla vaikutusta tutkittavasta ilmiöstä saataviin havaintoihin.

Yleisen maanpuolustustahdon ja yleisen turvallisuuskehityskäsityksen yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -riippumattomuustestillä. Testien tulokset on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2.

Ristiintaulukointi: yleisen maanpuolustustahdon yhteys käsitykseen yleisestä turvallisuuskehityksestä

<i>”... uskotteko Suomen ja suomalaisten elävän seuraavan viiden vuoden aikana turvallisemmassa vai turvattomammassa maailmassa kuin nykyään?”</i>				
Aineistovuosi	Yleinen maanpuolustustahto	Turvallisemmassa	Turvattomammassa	Ei eroa nykyiseen
2012	Kyllä (n=770)	17.8% (-0.9)	46.9% (-0.3)	35.3% (1.0)
	Ei (n=186)	24.7% (1.7)	50.5% (0.6)	24.7% (-2.0)
2013	Kyllä (n=727)	19.0% (-0.1)	43.7% (0.0)	37.3% (0.0)
	Ei (n=253)	19.4% (0.1)	43.5% (0.0)	37.2% (0.0)
2014	Kyllä (n=750)	15.2% (0.1)	52.0% (-0.7)	32.8% (-0.9)
	Ei (n=202)	14.9% (-0.1)	61.4% (1.4)	23.8% (-1.8)
2015	Kyllä (n=765)	10.3% (-0.7)	65.6% (0.1)	24.1% (0.4)
	Ei (n=172)	15.1% (1.5)	64.5% (-0.1)	20.3% (-0.8)
2017	Kyllä (n=712)	12.1% (-0.6)	61.5% (0.1)	26.4% (0.2)
	Ei (n=207)	15.5% (1.1)	59.9% (-0.2)	24.6% (-0.4)
2018	Kyllä (n=676)	16.1% (-0.7)	52.1% (0.6)	31.8% (-0.2)
	Ei (n=213)	21.1% (1.3)	45.5% (-1.0)	33.3% (0.3)

Huom. Suhteellisen osuuden jälkeen sulkeissa on solun standardoitu residuaalitermi.

Toteutetun analyysin perusteella yleisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtojen ja ei-maanpuolustustahtojen välillä esiintyi eroja siinä, kuinka he arvioivat yleistä turvallisuuskehitystä. Tilastollisen merkitsevyyden kriteeriksi asetettu $p < 0.05$ täyttyi kuitenkin vain vuosien 2012 ja 2014 aineistojen osalta. Muiden vuosien osalta ei voida riittävällä todennäköisyydellä osoittaa yleisen maanpuolustustahdon ja yleisen turvallisuuskehityskäsityksen välistä yhteyttä. Analyysi toistettiin vielä siten, että maanpuolustustahtoisuuden vastausvaihtoehto: ”ei osaa sanoa”, sisällytettiin analyysiin. Tämän myötä tilastollisen merkitsevyyden kriteeri täyttyi vuosien 2012, 2013 ja 2014 osalta.

Tilastollisen merkitsevyyden lisäksi standardoituja residuaaleja tarkastelemalla voidaan selvittää jakaumien tarkemmat eroavaisuudet ja merkittävyydet. Tuloksen katsotaan olevan merkittävä, jos standardoidun residuaalin itseisarvo on yli 2. (Häyhä ym. 2015, 48.) Vuoden 2012 aineistossa ei-maanpuolustustahtoisien osalta nykyisen turvallisuustilanteen säilyväksi arvioivien standardoitu residuaali sai arvon -2,0, joten näiden henkilöiden osalta tilastollista yhteyttä voidaan pitää merkitsevänä ja merkittävänä. Myös vuoden 2014 aineistossa vastaava ryhmä sai korkeahkon ja saman suuntaisen residuaaliarvon -1,8. Näiden henkilöiden osalta ilmiön suunta osoittaa, että ei-maanpuolustustahtoiset arvioivat suhteellisesti maanpuolustustahtoisia useammin turvallisuustilanteen säilyvän ennallaan. Mielenkiintoisena lisähuomiona voidaan myös todeta, että vaikka tilastollinen merkitsevyys ei täytynyt kaikkien aineistovuosien osalta, lähes kaikissa aineistoissa ei-maanpuolustustahtoiset uskoivat suhteellisesti useammin kuin maanpuolustustahtoiset elävänsä turvallisemmassa maailmassa viiden vuoden kuluttua.

Vaikka yleisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtoisien ja ei-maanpuolustustahtoisien välillä esiintyi eroja siinä, kuinka he arvioivat yleistä turvallisuuskehitystä, ei ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -riippumattomuustestillä voitu osoittaa ilmiön konsistenssia tilastollisesti merkitsevällä ja merkittävällä tavalla. Analyysin perusteella yleisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtoisien ja ei-maanpuolustustahtoisien välillä ei ole kaikissa aineistoissa toistuvia tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he arvioivat yleistä turvallisuuskehitystä.

Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon ja yleisen turvallisuuskehityskäsityksen yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -riippumattomuustestillä. Testien tulokset on esitetty taulukossa 3.

Taulukko 3.

Ristiintaulukointi: henkilökohtaisen maanpuolustustahdon yhteys käsitykseen yleisestä turvallisuuskehityksestä

”... uskotteko Suomen ja suomalaisten elävän seuraavan viiden vuoden aikana turvallisemmassa vai turvattomammassa maailmassa kuin nykyään?”

Aineistovuosi	Henkilökohtainen maanpuolustustahto	Turvallisemmassa	Turvattomammassa	Ei eroa nykyiseen
2012 $\chi^2= 0.620, df=2, p=0.733$	Kyllä (n=871)	19.9% (0.2)	46.7% (-0.2)	33.4% (0.0)
	Ei (n=106)	17.0% (-0.6)	50.0% (0.4)	33.0% (-0.1)
2013 $\chi^2= 2.994, df=2, p=0.224$	Kyllä (n=862)	18.9% (0.4)	44.2% (-0.4)	36.9% (0.2)
	Ei (n=134)	14.2% (-1.1)	51.5% (1.1)	34.3% (-0.4)
2014 $\chi^2= 0.363, df=2, p=0.834$	Kyllä (n=849)	15.2% (0.1)	53.6% (-0.1)	31.2% (0.1)
	Ei (n=124)	14.5% (-0.2)	56.5% (0.4)	29.0% (-0.4)
2015 $\chi^2= 2.384, df=2, p=0.304$	Kyllä (n=842)	11.4% (0.3)	65.6% (0.1)	23.0% (-0.4)
	Ei (n=118)	8.5% (-0.8)	62.7% (-0.3)	28.8% (1.1)
2017 $\chi^2= 0.322, df=2, p=0.851$	Kyllä (n=845)	12.8% (0.1)	61.4% (-0.1)	25.8% (0.1)
	Ei (n=114)	11.4% (-0.4)	64.0% (0.3)	24.6% (-0.2)
2018 $\chi^2= 0.318, df=2, p=0.853$	Kyllä (n=841)	17.2% (0.1)	49.9% (-0.1)	32.8% (0.1)
	Ei (n=106)	16.0% (-0.3)	52.8% (0.4)	31.1% (-0.3)

Huom. Suhteellisen osuuden jälkeen sulkeissa on solun standardoitu residuaalitermi.

Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtojen ja ei-maanpuolustustahtojen välillä ei esiintynyt tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he arvioivat yleistä turvallisuuskehitystä. Analyysi toistettiin vielä siten, että maanpuolustustahtoisuuden vastausvaihtoehto: ”ei osaa sanoa”, sisällytettiin analyysiin. Tällöinkään ei tilastollisen merkitsevyyden kriteeri täyttynyt yhdenkään aineistovuoden osalta.

Standardoitujen residuaalien tarkastelusta voitiin havaita, että tilastollisesti merkitseviä ja merkittäviä eroja ei syntynyt. Mielenkiintoisena huomiona voidaan kuitenkin todeta, että lähes kaikissa aineistoissa ei-maanpuolustustahtoiset uskoivat suhteellisesti useammin kuin maanpuolustustahtoiset elävänsä turvattomammassa maailmassa viiden vuoden kuluttua. Havainto on päinvastainen kuin yleisen maanpuolustustahdon osalta. Ilmiön voimakkuus on kui-

tenkin erittäin heikko, eikä sitä voida pitää tilastollisesti merkitsevänä tai merkittävänä. Ristiintaulukoinnin ja χ^2 -riippumattomuustestin perusteella henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtoisten ja ei-maanpuolustustahtoisten välillä ei siis ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he arvioivat yleistä turvallisuuskehitystä.

Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen ja yleisen turvallisuuskehityskäsityksen yhteyttä selvitettiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä ja Bonferroni post hoc -testillä. Analyysin tulokset on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4.

Yksisuuntainen varianssianalyysi: puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys käsitykseen yleisestä turvallisuuskehityksestä.

<i>"... uskotteko Suomen ja suomalaisten elävän seuraavan viiden vuoden aikana turvallisemmassa vai turvattomammassa maailmassa kuin nykyään?"</i>											
Vuosi	Muuttuja	Turvallisem-		Ei eroa ny-		Turvatto-		F-testi	df	p-arvo	η^2
		massa	s	kyiseen	s	mamassa	s				
2012	Suhtautuminen puolus-	3.19	0.873	3.26	0.850	3.31	0.909	1.270	2.979	0.281	0.003
	tusmäärärahoihin										
2013	Suhtautuminen puolus-	3.18	0.890	3.27	0.841	3.28	0.850	0.992	2.990	0.371	0.002
	tusmäärärahoihin										
2014	Suhtautuminen puolus-	3.60	0.875	3.54 ^a	0.850	3.75 ^a	0.844	6.278	2.979	0.002	0.013
	tusmäärärahoihin										
2015	Suhtautuminen puolus-	3.29 ^a	0.805	3.38	0.889	3.53 ^a	0.882	4.946	2.948	0.007	0.010
	tusmäärärahoihin										
2017	Suhtautuminen puolus-	3.37 ^a	0.883	3.43 ^b	0.789	3.60 ^{ab}	0.885	5.411	2.931	0.005	0.011
	tusmäärärahoihin										
2018	Suhtautuminen puolus-	3.30	0.966	3.26 ^a	0.916	3.44 ^a	0.872	3.992	2.927	0.019	0.009
	tusmäärärahoihin										

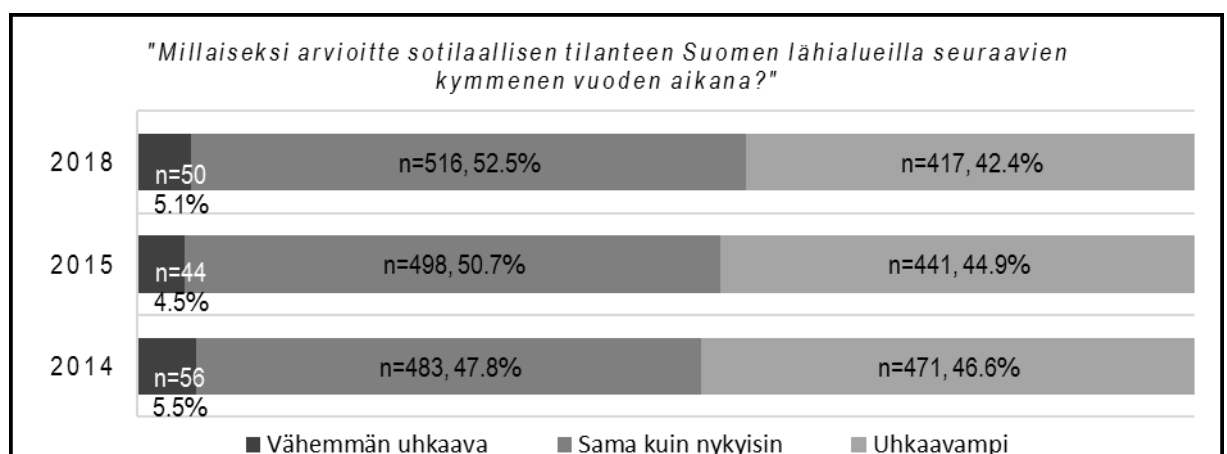
Huom. Samalla yläindeksillä (^a^b) merkityt keskiarvot poikkeavat muista ryhmistä merkitsevyystasolla $p < 0.05$

Taulukon 4 mukaan p-arvo on $p < 0.05$ vuosien 2014, 2015, 2017 ja 2018 osalta. Näiden vuosien aineistojen osalta eri tavoin turvallisuuskehitystä arvioivat henkilöt eroavat siis tilastollisesti merkitsevästi siinä, kuinka he suhtautuvat puolustusmäärärahoihin. Post-hoc vertailussa havaittiin, että eniten turvattomuutta turvallisuuskehityksestä tuntevat olivat keskimääräistä valmiimpia kasvattamaan puolustusmäärärahoja. Analyysien ryhmäkeskiarvojen eroavaisuuksien efektikoot vaihtelevat välillä 0.009–0.013. Tilastollisesta merkitsevyydestä huolimatta tilastollisesti merkittävät erot jäävät näin ollen pieniksi. Vaikka tilastollinen merkittävyys oli matala, tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä esiintyi valtaosassa aineistoja, joten analyysin perusteella eri lailla yleisen turvallisuustilanteen kehitystä arvioivien välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he suhtautuvat puolustusmäärärahoihin.

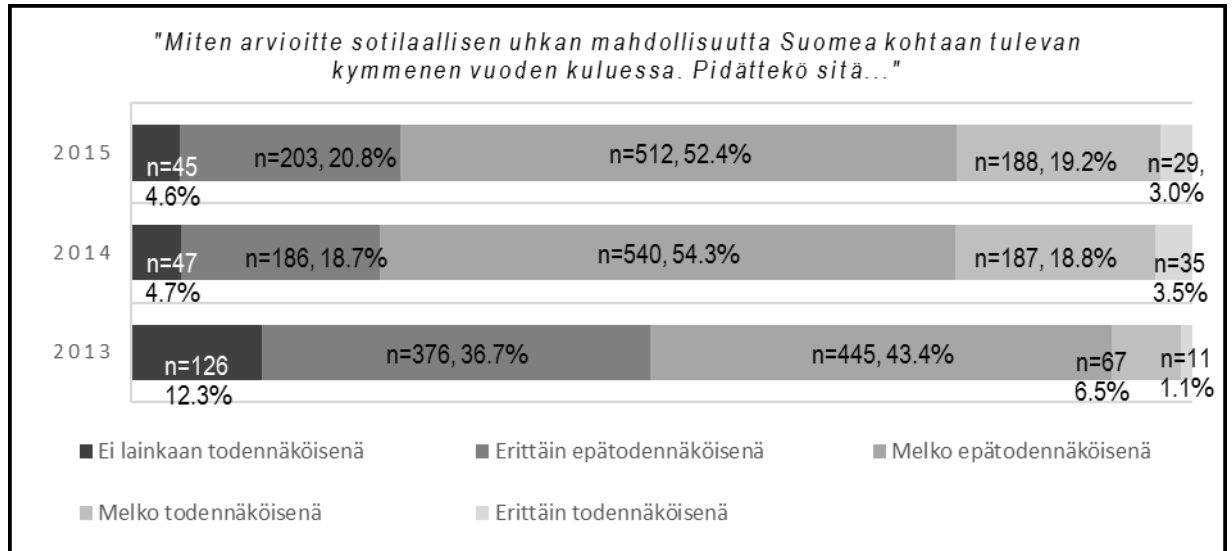
3.3. Sotilaallisen tilanteen kehittyminen ja sotilaallisen uhkan todennäköisyys

Toiseen alatutkimuskysymykseen vastaamiseksi analysoitiin käsityksen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä ja arvion sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä yhteyttä yleiseen ja henkilökohtaiseen maanpuolustustahtoon sekä puolustusmäärärahoihin suhtautumiseen. Analyysi toteutettiin käsitystä sotilaallisen tilanteen kehittymisestä mittaavan väittämän osalta hyödyntäen vuosien 2014, 2015 ja 2018 aineistoja ja arvioita sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä mittaavan väittämän osalta hyödyntäen vuosien 2013, 2014 ja 2015 aineistoja. Analyysin kohteena olleiden väittämän vuosittaiset vastausjakaumat on esitetty kuvioissa 10 ja 11.

Kuvio 10. Sotilaallinen tilanne

Käsityksen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä vuosittaista vaihtelua tarkasteltaessa voidaan havaita poikkeamien olevan suhteellisen pieniä. Poikkeamien merkitys tutkittavasta ilmiöstä saataviin havaintoihin jäänee näin ollen vähäiseksi.

Kuvio 11. Sotilaallinen uhka.

Käsityksen sotilaallisen uhkan kehittymisestä vuosittaista vaihtelua tarkasteltaessa voidaan havaita vuosien 2014 ja 2015 vastausten jakautuvan hyvin samankaltaisesti. Vuosi 2013 sen sijaan poikkeaa aiemmin mainituista suhteellisen merkittävästi siten, että kyseessä olevana vuonna vastaajat ovat pitäneet sotilaallisen uhkan mahdollisuutta selvästi epätodennäköisempänä. Vuosien väliset poikkeamat ovat siis suhteellisen suuria ja niillä voi olla vaikutusta tutkittavasta ilmiöstä saataviin havaintoihin.

Yleisen maanpuolustustahdon ja käsityksen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä Suomen lähialueilla välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -riippumattomuustestillä. Testien tulokset on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5.

Ristiintaulukointi: yleisen maanpuolustustahdon yhteys käsitykseen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä

<i>"Millaiseksi arvioitte sotilaallisen tilanteen Suomen lähialueilla seuraavien kymmenen vuoden aikana?"</i>				
Aineistovuosi	Yleinen maanpuolustustahto	Vähemmän uhkaava	Uhkaavampi	Sama kuin nykyisin
2014 $\chi^2= 0.154$, $df=2$, $p=0.926$	Kyllä (n=753)	5.6% (0.0)	47.0% (-0.1)	47.4% (0.2)
	Ei (n=202)	5.0% (-0.1)	48.0% (0.2)	47.0% (-0.3)
2015 $\chi^2= 5.667$, $df=2$, $p=0.059$	Kyllä (n=761)	3.8% (-0.2)	46.8% (0.5)	49.4% (-0.9)
	Ei (n=172)	7.6% (0.4)	40.7% (-1.0)	51.7% (1.9)
2018 $\chi^2= 6.230$, $df=2$, $p=0.044$	Kyllä (n=665)	4.5% (-0.4)	44.5% (0.8)	51.0% (-0.8)
	Ei (n=209)	7.7% (0.8)	36.4% (-1.4)	56.0% (1.5)

Huom. Suhteellisen osuuden jälkeen sulkeissa on solun standardoitu residuaalitermi.

Yleisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtoisten ja ei-maanpuolustustahtoisten välillä esiintyi eroja siinä, kuinka he arvioivat lähialueen sotilaallisen tilanteen uhkaavuuden kehittymistä. Tilastollisen merkitsevyyden kriteeriksi asetettu $p < 0.05$ täyttyi kuitenkin vain vuoden 2018 aineiston osalta. Vuoden 2015 aineistosta tehdyssä χ^2 -riippumattomuustestissä tilastollisen merkittävyyden rajan alitus oli kuitenkin vain 0.009 joten lähtökohtaisen oletuksen hylkääminen olisi kuitenkin 94.1 prosentin todennäköisyydellä oikein. Analyysi toistettiin vielä siten, että maanpuolustustahtoisuuden vastausvaihtoehto: ”ei osaa sanoa”, sisällytettiin analyysiin. Tässä analyysissä tilastollinen merkitsevyys täyttyi vain vuoden 2015 aineiston osalta. Lopulliseksi analyysiksi päätettiin valita aiempi ratkaisu.

Standardoitujen residuaalien tarkastelusta voitiin todeta, että vuosien 2015 ja 2018 aineistoissa esiintyvät jakaumat olivat suhteellisen samanlaiset. Keskeisimpänä huomiona voidaan pitää sitä, että suhteessa maanpuolustustahtoisiin, ei-maanpuolustustahtoiset kokivat selvästi useammin lähialueen sotilaallisen tilanteen kehittyvän vähemmän uhkaavaksi. Vastaavasti maanpuolustustahtoiset kokivat tilanteen kehittyvän uhkaavammaksi, mutta ero ei ollut yhtä merkittävä. Residuaalien osalta tilastollisen merkittävyyden rajaksi määritetty lukeman itseisarvo 2 ei ylittynyt, mutta esimerkiksi vuoden 2015 aineistossa ei-maanpuolustustahtoisten vastauksissa vaihtoehto: ”vähemmän uhkaava”, sai standardoidun residuaalin osalta arvon 1,9.

Ristiintaulukoinnin ja χ^2 -riippumattomuustestin perusteella voidaan todeta, että yleisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtojen ja ei-maanpuolustustahtojen välillä esiintyi eroja siinä, kuinka he arvioivat lähialueen sotilaallisen tilanteen uhkaavuuden kehittymistä. Erot olivat osittain tilastollisesti melkein merkitseviä ja lähes merkittäviä. Ilmiö ei kuitenkaan toistunut aineistoissa riittävän usein, joten analyysin perusteella yleisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtojen ja ei-maanpuolustustahtojen välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he arvioivat lähialueen sotilaallisen tilanteen uhkaavuuden kehittymistä.

Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon ja käsityksen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä Suomen lähialueilla välistä yhteyttä selvitettiin ristiintaulukoinnilla ja χ^2 -riippumattomuustestillä. Testien tulokset on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6.

Ristiintaulukointi: henkilökohtaisen maanpuolustustahdon yhteys käsitykseen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä

<i>"Millaiseksi arvioitte sotilaallisen tilanteen Suomen lähialueilla seuraavien kymmenen vuoden aikana?"</i>				
Aineistovuosi	Henkilökohtainen maanpuolustustahto	Vähemmän uhkaava	Uhkaavampi	Sama kuin nykyisin
2014 $\chi^2= 0.826$, $df=2$, $p=0.662$	Kyllä (n=854)	5.4% (0.1)	47.0% (0.0)	47.7% (-0.3)
	Ei (n=124)	7.3% (-0.4)	47.6% (0.1)	45.2% (0.8)
2015 $\chi^2= 4.207$, $df=2$, $p=0.122$	Kyllä (n=837)	3.9% (-0.1)	45.9% (0.3)	50.2% (-0.6)
	Ei (n=119)	7.6% (0.4)	39.5% (-0.9)	52.9% (1.6)
2018 $\chi^2= 2.893$, $df=2$, $p=0.235$	Kyllä (n=827)	5.1% (-0.2)	43.3% (0.4)	51.6% (-0.3)
	Ei (n=107)	7.5% (0.7)	35.5% (-1.1)	57.0% (0.9)

Huom. Suhteellisen osuuden jälkeen sulkeissa on solun standardoitu residuaalitermi.

Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtojen ja ei-maanpuolustustahtojen välillä ei esiintynyt tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he arvioivat lähialueen sotilaallisen tilanteen uhkaavuuden kehittymistä. Analyysi toistettiin vielä siten, että maanpuolustustahtoisuuden vastausvaihtoehto: ”ei osaa sanoa”, sisällytettiin analyysiin. Tällöinkään ei tilastollisen merkitsevyyden kriteeri täytynyt yhdenkään vuosiaineiston osalta.

Myös standardoitujen residuaalien tarkastelusta voitiin havaita, että tilastollisesti merkitseviä ja merkittäviä eroavaisuuksia ei syntynyt. Mielenkiitoina huomiona voidaan kuitenkin todeta, että vuosien 2015 ja 2018 aineistoissa ei-maanpuolustustahtoiset uskoivat suhteellisesti useammin kuin maanpuolustustahtoiset sotilaallisen tilanteen kehittyvän vähemmän uhkaavaksi. Havainto on saman suuntainen kuin yleisen maanpuolustustahdon osalta, mutta poikkeaa ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen liittyneestä henkilökohtaisen maanpuolustustahdon analyysistä, jossa arvioitiin maailman turvallisuustilanteen kehitystä. Ilmiön voimakkuus on kuitenkin verrattain heikko, eikä sitä voida pitää tilastollisesti merkitsevänä tai merkittävänä. Ristiintaulukoinnin ja χ^2 -riippumattomuustestin perusteella henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtojen ja ei-maanpuolustustahtojen välillä ei siis ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he arvioivat lähialueen sotilaallisen tilanteen uhkaavuuden kehittymistä.

Puolustusvoimille myönnettäviin määrärahoihin suhtautumisen ja käsityksen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä Suomen lähialueilla välistä yhteyttä selvitettiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Yksisuuntaisen varianssianalyysin edellytyksenä oleva ryhmien varianssien yhtäsuuruus ei kuitenkaan täytynyt vuoden 2018 osalta. Keskeisimpänä syynä varianssien erisuuruuteen lienee ryhmien epätasainen koko. Ryhmien koot jakaantuivat 1. ryhmän $n = 46$, 2. ryhmän $n = 494$ ja 3. ryhmän $n = 381$. Vaikka testin varianssien yhtäsuuruusoletus ei täytynyt, päätettiin varianssianalyysi hyväksyä, sillä otoskoko oli suhteellisen suuri. Post-Hoc testinä päätettiin kuitenkin käyttää aiemmin käytetyn Bonfferonin-testin sijaan Tamhanen T2-testiä, joka ei edellytä varianssien yhtäsuuruutta. (Häyhä ym. 2015, 159; Metsämuuronen 2006, 718–719.) Koska parametrinen testin tulokset eivät täytyneet, päätettiin analyysin tulos vielä varmistaa käyttämällä epäparametrista Kruskal-Wallis-testiä. Yksisuuntaisen varianssianalyysin tulokset on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7.

Yksisuuntainen varianssianalyysi: puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys käsitykseen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä.

"Millaiseksi arvioitte sotilaallisen tilanteen Suomen lähialueilla seuraavien kymmenen vuoden aikana?"

Vuosi	Muuttuja	Vähemmän uhkaava		Sama kuin nykyisin		Uhkaavampi		F-testi	df	p-arvo	η^2
		ka	s	ka	s	ka	s				
2014	Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin	3.59	0.858	3.58 ^a	0.846	3.77 ^a	0.841	6.160	2.985	0.002	0.012
2015	Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin	3.48	0.751	3.27 ^a	0.841	3.69 ^a	0.868	27.671	2.945	p<0.001	0.055
2018	Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin	3.17	1.305	3.23 ^a	0.883	3.52 ^a	0.854	12.207	2.918	p<0.001	0.026

Huom. Samalla yläindeksillä (^a) merkityt keskiarvot poikkeavat muista ryhmistä merkitsevyystasolla p<0.05

Taulukon 7 mukaan p-arvo on p<0.05 vuosien 2014, 2015 ja 2018 osalta, joten kaikkien tutkittujen aineistojen osalta eri tavoin sotilaallisen tilanteen kehitystä arvioivat henkilöt eroavat tilastollisesti merkitsevästi siinä, kuinka he suhtautuvat puolustusmäärärahoihin. Post-hoc vertailussa havaittiin, että uhkaavammaksi tilannekehityksen arvioivat olivat valmiimpia lisäämään puolustusmäärärahoja kuin nykyisen tilanteen säilyväksi uskovat. Ryhmäkeskiarvojen eroavaisuuksien efektikoot vaihtelevat vuodesta riippuen välillä 0.012–0.055. Effektikoot ilmaisevat siis yhteyden arvion sotilaallisen tilanteen kehittymisestä ja suhtautumisen puolustusmäärärahoihin vaihtelevan merkittävyydeltään pienen ja keskinkertaisen välillä.

Vuoden 2018 aineistossa ryhmien varianssit olivat erisuuret, joten tulos varmistettiin vielä epäparametrisella vastineella. Kruskall-Wallis-testin perusteella $\chi^2(2) = 16.149$ ja p-arvo on $p < 0.001$, joten ryhmien välillä on tilastollisesti erittäin merkitseviä eroja. Ryhmien välillä tilastollisesti merkitsevät erot syntyvät, kuten yksisuuntaisen varianssianalyysin perusteella erityisesti niiden välille, jotka arvioivat sotilaallisen tilanteen kehittyvän uhkaavammaksi ja niiden, jotka arvioivat sen säilyvän nykyisen kaltaisena. Ryhmien välillä esiintyi siis tilastollisesti merkitseviä eroja sekä yksisuuntaisen varianssianalyysin, että Kruskall-Wallis-testin perusteella, joten eri lailla sotilaallisen tilanteen kehitystä arvioivien välillä on merkitseviä eroja siinä, kuinka he suhtautuvat puolustusmäärärahoihin.

Yleisen maanpuolustustahdon ja käsityksen sotilaallisen uhan mahdollisuudesta välistä yhteyttä selvitettiin kahden erillisen otoksen t-testillä. Testien tulokset on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8.

Kahden riippumattoman otoksen t-testi, keskiarvot ja keskihajonnat: yleisen maanpuolustustahdon yhteys käsitykseen sotilaallisen uhan mahdollisuudesta.

Vuosi	Muuttuja	ka	s	N	t	df	p-arvo	d
2013	Kyllä	2.52	0.834	723	- 3.183	974	0.002	0.232
	Ei	2.33	0.801	253				
2014	Kyllä	2.99	0.840	743	- 0.903	941	0.367	0.071
	Ei	2.93	0.854	200				
2015	Kyllä	2.97	0.821	756	- 0.830	229.993	0.407	0.068
	Ei	2.91	0.944	170				

Huom. Varianssin yhtäsuuruusoletus ei täytynyt vuoden 2015 aineiston osalta. Taulukossa raportoituna ko. vuoden osalta korjatut indeksit. (Equal variances not assumed -arvot)

Taulukon 8 mukaan p-arvo on $p < 0.05$ vain vuoden 2013 aineiston osalta. Testattujen kolmen aineistovuoden osalta tilastollisesti merkitsevä ero ryhmäkeskiarvoissa esiintyy siis vain vuoden 2013 aineistossa. Kyseessä olevan vuoden aineistosta voidaan myös todeta, että yhteyden merkittävyyttä kuvaava Cohenin d :n arvo on 0.232, joka tarkoittaa tilastolliselta merkitykseltään pientä yhteyttä (Häyhä ym. 2015, 42–43). Vuoden 2015 aineiston osalta ryhmäkeskiarvojen varianssin yhtäsuuruusoletus ei myöskään täyttynyt. Koska parametrinen t -testin oletukset eivät kaikilta osin täytyneet varmennettiin tulos vuoden 2015 aineiston osalta vielä epäparametrisella Mann-Whitneyn U -testillä. Testituloksen (Mann-Whitneyn U , $Z = -1.130$ $p=0.259$) mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä ei valitun väittämän osalta esiintynyt.

T -testin ja Mann-Whitneyn U -testin perusteella ryhmien välillä esiintyi tilastollisesti merkitseviä eroja vain yhden aineistovuoden osalta ja tällöinkin ilmiön tilastollinen merkittävyys jäi matalaksi. Näin ollen yleisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtoisten ja ei-maanpuolustustahtoisten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he arvioivat Suomeen kohdistuvan sotilaallisen uhkan todennäköisyyttä seuraavien kymmenen vuoden aikana.

Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon ja käsityksen sotilaallisen uhan mahdollisuudesta välistä yhteyttä selvitettiin kahden erillisen otoksen t -testillä. Testien tulokset on esitetty taulukossa 9.

Taulukko 9.

Kahden riippumattoman otoksen t -testi, keskiarvot ja keskihajonnat: henkilökohtaisen maanpuolustustahdon yhteys käsitykseen sotilaallisen uhan mahdollisuudesta.

Vuosi	Muuttuja	ka	s	N	t	df	p-arvo	d
2013	Kyllä	2.49	0.832	861	-0.851	990	0.395	0.082
	Ei	2.42	0.868	131				
2014	Kyllä	2.97	0.840	843	1.021	965	0.307	0.094
	Ei	3.05	0.863	124				
2015	Kyllä	2.95	0.815	833	-0.046	133.428	0.963	0
	Ei	2.95	1.021	114				

Huom. Varianssin yhtäsuuruusoletus ei täyttynyt vuoden 2015 aineiston osalta. Taulukossa raportoituina ko. vuoden osalta korjatut indeksit. (Equal variances not assumed -arvot)

Taulukon 9 mukaan p-arvo ei ole $p < 0.05$ yhdenkään testatun aineistovuoden osalta. Näin ollen tilastollisesti merkitseviä eroja keskiarvoissa ei ryhmien välillä esiinny. Vuoden 2015 aineiston osalta ryhmäkeskiarvojen varianssin yhtäsuuruusoletus ei myöskään täyttynyt. Koska parametrinen t-testin oletukset eivät kaikilta osin täyttyneet varmennettiin tulos vuoden 2015 aineiston osalta vielä epäparametrisella Mann-Whitneyn U-testillä. Testituloksen (Mann-Whitneyn U, $Z = -0.004$, $p = 0.997$) mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä, ei valitun väittämän osalta esiintynyt. T-testin ja Mann-Whitneyn U-testin perusteella henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtoisten ja ei-maanpuolustustahtoisten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he arvioivat Suomeen kohdistuvan sotilaallisen uhkan todennäköisyyttä seuraavien kymmenen vuoden aikana.

Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen ja käsityksen sotilaallisen uhan mahdollisuudesta välistä yhteyttä selvitettiin lineaarisella regressioanalyysillä. Analyysiin käytettyjen muuttujien jakaumat on esitetty tämän tutkimuksen liitteessä 2.1. Lineaarisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 10.

Taulukko 10.

Lineaarinen regressioanalyysi: puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys käsitykseen sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta. (estimaatit ja niiden keskivirheet, standardoitu beta-kerroin sekä selityasteet)

Malli 1						
Vuosi	Sotilaallisen uhkan mahdollisuus	β	R^2	R^2_{adj}	RMSE	N
2013	0.217*** (0.032)	0.213***	0.045	0.044	0.837	992
2014	0.100** (0.032)	0.099**	0.010	0.009	0.846	973
2015	0.232*** (0.034)	0.221***	0.049	0.048	0.860	972

Huom. Keskivirhe on sulkeissa.

Huom. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Regressiotaulukon perusteella käsityksen sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta ja puolustusmäärärahoihin suhtautumisen välillä esiintyy tilastollisesti merkitsevä yhteys, sillä $p < 0.05$ kaikkien aineistovuosien osalta. Regressiotaulukon mukaan, kun käsitys sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta Suomea kohtaan kasvaa yhden yksikön, niin suhtautuminen puolustusmäärärahoihin kasvaa aineistovuodesta riippuen 0.100–0.232 yksikköä. Mallin selitysaste vaihtelee vuodesta riippuen välillä 0.010–0.049 ja korjattu selitysaste 0.009–0.048. Käsitys sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta Suomea kohtaan selittää siis noin 0.1–0.5% suhtautumisesta puolustusmäärärahoihin.

Tehdyn regressioanalyysin ja siihen SPSS-ohjelmistossa sisältyvän yksisuuntaisen varianssi-analyysin perusteella käsityksen sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta ja puolustusmäärärahoihin suhtautumisen välillä esiintyy tilastollisesti merkitsevä yhteys. Muodostetun mallin selitysaste jäi kuitenkin matalaksi, johon vaikuttaa esimerkiksi se, että mallissa selittäviä muuttujia on vain yksi. Tämän lisäksi syyksi mallin huonouteen epäiltiin muuttujien heteroskedastisuutta, jolla tarkoitetaan saadun mallin selittymättä jääneiden osien eli residuaalien varianssien erisuuruutta regressioanalyysin yhteydessä (Metsämuuronen 2006, 645). SPSS-ohjelmistossa varianssin yhtäsuuruuden testaamiseen käytetään Levenen testiä (Hair, Black, Babin & Anderson 2014, 179–181). Levenen testin mukaan varianssin yhtäsuuruusoletus ei täytynyt vuosien 2014 ja 2015 aineistoissa. Keskeinen syy varianssien erisuuruuteen ryhmien välillä lienee epätasaiset ryhmäkoot.

Esimerkiksi Fieldin (2009, 251) mukaan lineaarisen regressioanalyysin tuloksista voidaan tehdä johtopäätöksiä, vaikka varianssin yhtäsuuruusoletus ei täytyisikään. Kuitenkin, koska varianssin yhtäsuuruusoletus ei täytynyt päätettiin muuttujien välisen yhteyden tilastollinen merkitsevyys todentaa vielä yksisuuntaisella varianssianalyysillä ja sen epäparametrisella vastineella Kruskal-Wallis testillä. Yksisuuntaisen varianssianalyysin post-hoc testinä käytettiin varianssien yhtäsuuruutta sietävää Tamhanen T2 -testiä. Näiden analyysimenetelmien yksityiskohtainen käyttö on kuvattu aiemmin. Analyysien tulokset on esitetty taulukossa 11.

Taulukko 11.

Yksisuuntainen varianssianalyysi: puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys arvioon sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta.

"Miten arvioitte sotilaallisen uhkan mahdollisuutta Suomea kohtaan tulevan kymmenen vuoden kuluessa. Pidätkö sitä..."

Vuosi	Muuttuja	Suhtautuminen					F-testi	df	p-arvo	η^2
		Ei lainkaan todennäköisenä	Erittäin epätodennäköisenä	Melko epätodennäköisenä	Melko todennäköisenä	Erittäin todennäköisenä				
2013	Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin	2.95 ^{ab} (0.927)	3.14 ^{cd} (0.844)	3.37 ^{ace} (0.800)	3.76 ^{bde} (0.818)	3.18 (0.874)	14.094	4.987	p< 0.001	0.054
2014	Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin	3.79 (0.931)	3.41 ^{ab} (0.858)	3.68 ^a (0.807)	3.80 ^b (0.837)	3.80 (1.106)	5.880	4.968	p< 0.001	0.024
2015	Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin	3.05 ^{ab} (1.068)	3.23 ^{cde} (0.927)	3.47 ^{cf} (0.779)	3.74 ^{adf} (0.926)	3.86 ^{be} (0.970)	12.103	4.934	p< 0.001	0.049

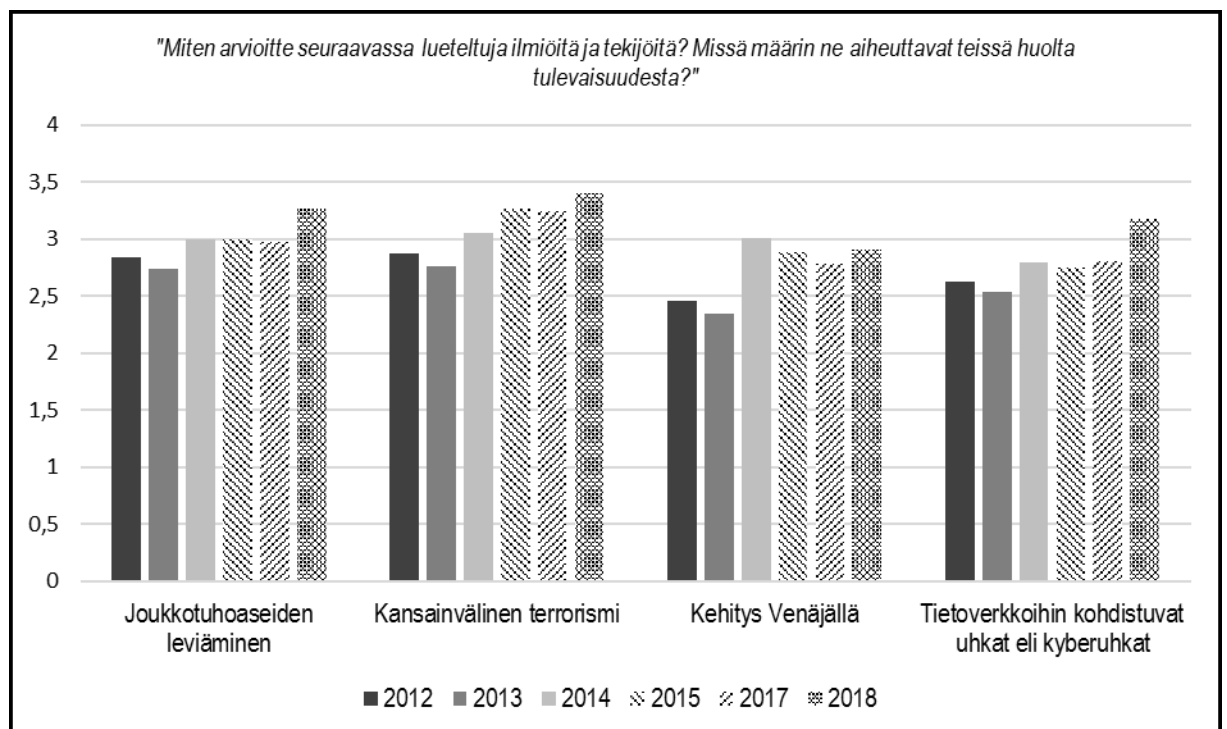
Huom. Samalla yläindeksillä (a, b, c, d, e, f) merkityt keskiarvot poikkeavat muista ryhmistä merkitsevyystasolla p<0.05

Kuten lineaariseen regressioanalyysiin sisältyneen varianssianalyysin perusteella voitiin todeta ja myös taulukon 11 mukaan p-arvo on p<0.05 kaikkien analysoitujen aineistovuosien osalta. Näin ollen kaikkien tutkittujen aineistojen osalta eri tavoin sotilaallisen uhkan todennäköisyyttä arvioivat henkilöt eroavat tilastollisesti merkitsevästi siinä, kuinka he suhtautuvat puolustusmäärärahoihin. Post-hoc vertailussa havaittiin, että sotilaallisen uhkan todennäköisemmäksi arvioivat olivat keskimäärin valmiimpia lisäämään puolustusmäärärahoja kuin sotilaallisen uhkan epätodennäköiseksi arvioivat. Mielenkiintoinen poikkeama tähän esiintyi vuoden 2013 aineistossa, jonka perusteella sotilaallisen uhkan erittäin todennäköiseksi arvioivat olivat vähemmän valmiita lisäämään puolustusmäärärahoja kuin esimerkiksi sotilaallisen uhkan melko epätodennäköiseksi arvioivat. Kokonaisuutena efektin suunta näyttäytyi kuitenkin ensin kuvatulla tavalla. Ryhmäkeskiarvojen eroavaisuuksien efektikoot vaihtelevat vuodesta riippuen välillä 0.024–0.054. Effektikoot ilmaisevat siis yhteyden arvion sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä ja suhtautumisen puolustusmäärärahoihin olevan merkittävyydeltään keskinkertainen.

Vuosien 2014 ja 2015 aineistoissa ryhmien varianssit olivat erisuuret, joten tulokset varmistettiin vielä epäparametrisella vastineella. Kruskal-Wallis-testin perusteella vuoden 2014 aineistossa $\chi^2(2) = 13.685$ ja p-arvo on $p = 0.008$ ja vuoden 2015 aineistossa $\chi^2(2) = 22.101$ ja p-arvo on $p < 0.001$. Myös epäparametrisen testin perusteella ryhmien välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja, jotka syntyvät pääosin, kuten yksisuuntaisen varianssianalyysinkin perusteella. Suoritettujen analyysien perusteella eri tavoin sotilaallisen uhkan kehitystä arvioivien välillä on siis merkitseviä eroja siinä, kuinka he suhtautuvat puolustusmäärärahoihin.

3.4. Huoli tulevaisuudesta

Kolmanteen alatutkimuskysymykseen vastaamiseksi analysoitiin vuosien 2012, 2013, 2014, 2015, 2017 ja 2018 aineistoista vastaajien huolen tulevaisuudesta yhteyttä heidän yleiseen ja henkilökohtaiseen maanpuolustustahtoonsa sekä suhtautumiseensa puolustusmäärärahoihin. Vastaajien huolta tulevaisuudesta mittaava väittämä sisälsi useita alaväittämiä, joista pääkomponenttianalyysin perusteella valittiin lopulliseen analyysiin neljä alaväittämää. Näistä neljästä alaväittämästä muodostettiin summamuuttuja, joka sai arvon 1.0–4.0. Koska väittämistä muodostettiin summamuuttuja, esitetään vuosittainen tilastoanalyysi kuviossa 12 vastauskauman sijaan väittämien keskiarvoina.

Kuvio 12. Huoli tulevaisuudesta.

Huoli tulevaisuudesta summamuuttujaan sisällytettävien väittämien vuosittaista vaihtelua tarkasteltaessa voidaan todeta, että vuodesta 2014 alkaen vastaajat ovat yleisesti ottaen olleet enemmän huolissaan tulevaisuudesta. Huolestuneisuus näyttää myös kasvaneen entisestään vuonna 2018. Tähän poikkeuksen muodostaa kehitys Venäjällä -väittäjä, joka oli korkeimmillaan vuonna 2014. Vaihteluissa esiintyvien ääripäiden osalta poikkeamilla voi olla vaikutusta tutkittavasta ilmiöstä saataviin havaintoihin.

Yleisen maanpuolustustahdon ja huolen tulevaisuudesta välistä yhteyttä selvitettiin kahden erillisen otoksen t-testillä. Testien tulokset on esitetty taulukossa 12.

Taulukko 12.

Kahden riippumattoman otoksen t-testi, keskiarvot ja keskihajonnat: yleisen maanpuolustustahdon yhteys huoleen tulevaisuudesta.

Vuosi	Muuttuja	ka	s	N	t	df	p-arvo	d
2012	Kyllä	2.70	0.706	776	0.241	961	0.810	0.014
	Ei	2.71	0.750	187				
2013	Kyllä	2.60	0.677	731	-0.917	983	0.359	0.061
	Ei	2.56	0.628	254				
2014	Kyllä	2.96	0.649	758	0.420	959	0.675	0.046
	Ei	2.99	0.665	203				
2015	Kyllä	2.86	0.637	773	-2.620	944	0.009	0.217
	Ei	3.00	0.654	173				
2017	Kyllä	2.98	0.635	720	-3.049	928	0.002	0.235
	Ei	2.83	0.642	210				
2018	Kyllä	3.20	0.606	690	-1.490	905	0.137	0.119
	Ei	3.13	0.568	217				

Taulukon 12 mukaan p-arvo on $p < 0.05$ vain vuosien 2015 ja 2017 aineistoiden osalta. Huomattavaa on myös, että näiden vuosien välillä ryhmien huolikeskiarvot ovat päinvastoin suhteessa toisiinsa, joten ilmiö ei toistunut samansuuntaisena edes näiden kahden aineistovuoden välillä. Kyseessä olevien aineistovuosien osalta voidaan myös todeta, että yhteyden merkittä-

vyyttä kuvaava Cohenin d:n arvot ovat 0.217 ja 0.235, jotka tarkoittavat tilastolliselta merkitykseltään pientä yhteyttä (Häyhä ym, 2015, 42–43). T-testin perusteella yleisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtoisten ja ei-maanpuolustustahtoisten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka he huolestuneita he ovat tulevaisuudesta.

Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon ja huolen tulevaisuudesta välistä yhteyttä selvitettiin kahden erillisen otoksen t-testillä. Testien tulokset on esitetty taulukossa 13.

Taulukko 13.

Kahden riippumattoman otoksen t-testi, keskiarvot ja keskihajonnat: henkilökohtaisen maanpuolustustahdon yhteys huoleen tulevaisuudesta.

Vuosi	Muuttuja	ka	s	N	t	df	p-arvo	d
2012	Kyllä	2.70	0.710	878	0.050	984	0.960	0
	Ei	2.70	0.797	108				
2013	Kyllä	2.61	0.665	867	- 1.548	999	0.122	0.134
	Ei	2.52	0.678	134				
2014	Kyllä	2.98	0.637	858	- 759	150.046	0.449	0.082
	Ei	2.92	0.809	127				
2015	Kyllä	2.86	0.646	850	- 1.974	970	0.049	0.202
	Ei	2.99	0.643	122				
2017	Kyllä	2.98	0.634	855	- 2.649	141.567	0.009	0.280
	Ei	2.79	0.722	117				
2018	Kyllä	3.12	0.583	859	- 1.413	971	0.158	0.127
	Ei	3.20	0.670	114				

Huom. Varianssin yhtäsuuruusoletus ei täytynyt vuosien 2014 ja 2017 aineistojen osalta. Taulukossa raportoituna ko. vuosien osalta korjatut indeksit. (Equal variances not assumed -arvot)

Taulukon 13 mukaan p-arvo on $p < 0.05$ vain vuosien 2015 ja 2017 aineistoiden osalta. Huomattavaa on myös, että näiden vuosien välillä ryhmien huolikeskiarvot ovat päinvastoin suhteessa toisiinsa, joten ilmiö ei toistunut samansuuntaisena edes näiden kahden aineistovuoden välillä. Kyseessä olevien aineistovuosien osalta voidaan myös todeta, että yhteyden merkittävyttä kuvaava Cohenin d:n arvot ovat 0.202 ja 0.280, jotka tarkoittavat tilastolliselta merkitykseltään pientä yhteyttä (Häyhä ym, 2015, 42–43). Mielenkiintoisena lisähuomiona voidaan

todeta, että ilmiön suunnan konsistenssin puuttuminen aineistovuosien välillä oli yhtenevä yleisen maanpuolustustahdon analyysin kanssa.

Vuosien 2014 ja 2017 aineistoiden osalta ryhmäkeskiarvojen varianssin yhtäsuuruusoletus ei myöskään täyttynyt. Koska parametrinen t-testin oletukset eivät kaikilta osin täyttyneet varmennettiin tulos näiden vuosien aineistojen osalta vielä epäparametrisella Mann-Whitneyn U-testillä. Testitulosten (Mann-Whitneyn U 2014, $Z = -0.117$, $p = 0.907$, Mann-Whitneyn U 2017, $Z = -2.550$, $p = 0.011$) mukaan tilastollisesti merkitsevä ero syntyi ryhmien välille vuoden 2017 aineiston osalta. Tulos oli näin ollen samansuuntainen parametrinen vastineen kanssa. T-testin ja Mann-Whitneyn U-testin perusteella henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta maanpuolustustahtoisten ja ei-maanpuolustustahtoisten välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja siinä, kuinka huolestuneita he ovat tulevaisuudesta.

Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen ja huolen tulevaisuudesta välistä yhteyttä selvitettiin lineaarisella regressioanalyysillä. Analyysiin käytettyjen muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat on esitetty liitteessä 2.2. Lineaarisen regressioanalyysin tulokset on esitetty taulukossa 14.

Taulukko 14.

Lineaarinen regressioanalyysi: puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys huoleen tulevaisuudesta. (estimaatit ja niiden keskivirheet, standardoitu beta-kerroin sekä selityasteet)

Malli 1							
Vuosi	Huoli tulevaisuudesta		β	R^2	$R^2_{adj.}$	RMSE	N
2012	0.091*	(0.039)	0.073*	0.005	0.004	0.882	989
2013	0.141***	(0.040)	0.110***	0.012	0.011	0.850	998
2014	0.239***	(0.040)	0.187***	0.035	0.034	0.839	994
2015	0.283***	(0.044)	0.205***	0.042	0.041	0.859	960
2017	0.183***	(0.043)	0.136***	0.018	0.017	0.856	946
2018	0.297***	(0.049)	0.193***	0.037	0.036	0.893	953

Huom. Keskivirhe on sulkeissa.

Huom. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Regressiotaulukon perusteella huolen tulevaisuudesta ja puolustusmäärärahoihin suhtautumisen välillä esiintyy tilastollisesti merkitsevä yhteys, sillä $p < 0.05$ kaikkien aineistovuosien osalta. Regressiotaulukon mukaan, kun huoli tulevaisuudesta summamuuttuja kasvaa yhden yksikön, niin suhtautuminen puolustusmäärärahoihin kasvaa aineistovuodesta riippuen 0.091–0.297 yksikköä. Mallin selitysaste vaihtelee vuodesta riippuen välillä 0.005–0.042 ja korjattu selitysaste 0.004–0.041. Huoli tulevaisuudesta selittää siis noin 0.01–0.4% suhtautumisesta puolustusmäärärahoihin.

Kuten aiemmin raportoidunkin lineaarisen regressioanalyysin osalta myös tässä analyysissä mallin selitysaste jäi alhaiseksi. Myös tämän mallin osalta epäiltiin heteroskedastisuutta, joten residuaalien varianssin yhtäsuuruutta päätettiin testata Levenen testillä. Testin tuloksien perusteella varianssin yhtäsuuruus oletus jäi kuitenkin täyttymättä vain vuoden 2018 aineiston osalta. Näin ollen tehdyn lineaarisen regressioanalyysin tulos päätettiin kokonaisuudessaan hyväksyä, mutta vuoden 2018 osalta yhteyden tilastollinen merkitsevyys päätettiin vielä varmentaa Kruskall-Wallis-testillä. Uutta erillistä yksisuuntaista varianssianalyysia ei tehty sillä se sisältyy SPSS-ohjelmistossa lineaariseen regressioanalyysiin, eikä Post Hoc tarkastelulle nähty yhden aineistovuoden osalta tarvetta.

Kruskall-Wallis-testin perusteella vuoden 2018 aineistossa $\chi^2(2) = 34.228$ ja p-arvo on $p < 0.001$, joten myös epäparametrisen testin perusteella ryhmien välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja. Efektin suunta on myös yhtenevä lineaarisen regressioanalyysin tulosten kanssa. Suoritettujen analyysien perusteella ryhmien välillä esiintyi siis tilastollisesti merkitseviä eroja sekä yksisuuntaisen varianssianalyysin, että Kruskall-Wallis-testin perusteella, joten eri lailla tulevaisuudesta huolehtivien välillä on merkitseviä eroja siinä, kuinka he suhtautuvat puolustusmäärärahoihin.

4. DISKUSSIO

4.1. Tutkimuksen anti ja tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Tässä opinnäytetyössä tuotettiin uutta tietoa maanpuolustukseen suhtautumisen taustalla vaikuttavista tekijöistä ja vaikutussuhteista selvittämällä yksilöiden maanpuolustustahtoisuuden ja turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden välistä yhteyttä. Opinnäytetyössä maanpuolustustahtoisuuden mittareina käytettiin yleistä ja henkilökohtaista maanpuolustustahtoisuutta sekä suhtautumista puolustusmäärärahoihin. Turvallisuuden ja turvattomuuden tunteita puolestaan arvioitiin henkilön käsityksen yleisestä turvallisuuskehityksestä, käsityksen sotilaallisen tilanteen kehittymisestä ja arvion sotilaallisen uhkan todennäköisyydestä sekä huolen tulevaisuudesta perusteella.

Opinnäytetyön anti laajentaa ja syventää tutkimuksellista keskustelua, jossa on pyritty erittelemään hienojakoisemmin, mitkä seikat ovat yhteydessä ja vaikuttavat kansalaisten asenteeseen oman maan aseellista puolustamista kohtaan. Esimerkkinä tällaisesta keskustelusta voidaan pitää viime vuosina maanpuolustustahdon tutkimukseen läheisesti liittynyttä maanpuolustussuhteen käsitteellistämistä. Opinnäytetyön voidaan katsoa syventävän myös maanpuolustussuhteen ymmärrystä selvittämällä erääksi maanpuolustussuhdetta kehystäväksi tekijäksi nimetyn uhkakäsityksen tai vähintään sen lähikäsitteiden merkitystä tässä kontekstissa.

Opinnäytetyön tutkimuksellisena antina voidaan pitää myös siinä käytetyn MTS-mielipidehaastatteluaineiston itsensä yksityiskohtaista tarkastelua ja tähän tutkimukseen liittyvien käsitteiden määrittelyä sekä niihin mahdollisesti liitettävien sisältöjen ja merkitysten analyttistä tarkastelua. Opinnäytetyön voidaan todeta näin tuottavan uutta tietoa paitsi sen tutkimuskohteena olevasta ilmiöstä myös MTS-aineistojen ominaisuuksista ja niiden tutkimukselliseen käyttöön liittyvistä vahvuuksista ja heikkouksista. Opinnäytetyössä tarkastellaan analyttisesti paitsi MTS-aineistossa käytettyjen käsitteitä myös aineistoissa esiintyviä väittämiä sekä niiden mittaamiseen hyödynnettyjä mittareita.

Tutkimuskohteeksi valittua maanpuolustustahdon sekä turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden välistä yhteyttä tutkittiin määrällisiä menetelmiä hyödyntäen. MTS-aineistojen väittämien toisistaan poikkeavista mitta-asteikoista johtuen tutkimuksessa käytettiin useita eri menetelmiä tutkimuskysymyksiin vastaamisessa. Koska opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yhteyden olemassaoloa, muodostui tilastollisen analyysin keskeisimmäksi päämääräksi selvittää kyseessä olevan yhteyden tilastollista merkitsevyyttä. Tilastollisen merkitsevyyden kriteerinä käytettiin p-arvoa $p < 0.05$ ja sen esiintyminen on kuvattu alakysymyksittäin ja aineistovuosittain taulukossa 15.

Taulukko 15.

Turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden yhteys maanpuolustustahtoisuuteen.

		Tilastollinen merkitsevyyys					
		2012	2013	2014	2015	2017	2018
Yleinen turvallisuus kehitys	Yleinen maanpuolustustahto	p=0.010	ns	p=0.033	ns	ns	ns
	Henk.koht. maanpuolustustahto	ns	ns	ns	ns	ns	ns
	Puolustusmäärärahat	ns	ns	p=0.002	p=0.007	p=0.005	p=0.019
Sotilaallinen tilanne	Yleinen maanpuolustustahto	a	a	ns	ns ^b	a	p=0.044
	Henk.koht. maanpuolustustahto	a	a	ns	ns	a	ns
	Puolustusmäärärahat	a	a	p=0.002	p<0.001	a	p<0.001
Sotilaallisen uhkan mahdollisuus	Yleinen maanpuolustustahto	a	p=0.002	ns	ns	a	a
	Henk.koht. maanpuolustustahto	a	ns	ns	ns	a	a
	Puolustusmäärärahat	a	p<0.001	p=0.002	p<0.001	a	a
Huoli tulevaisuudesta	Yleinen maanpuolustustahto	ns	ns	ns	p=0.009^c	p=0.002^c	ns
	Henk.koht. maanpuolustustahto	ns	ns	ns	p=0.049^c	p=0.009^c	ns
	Puolustusmäärärahat	p=0.021	p<0.001	p<0.001	p<0.001	p<0.001	p<0.001

Huom. ns = tulos ei ollut tilastollisesti merkitsevä (not statistically significant)

Huom. ^a = Analyysia ei tehty kyseessä olevan vuoden osalta.Huom. ^b = Tilastollisen merkittävyyden rajan alitus 0,009. Nollahypoteesin hylkääminen olisi 94,1 prosentin todennäköisyydellä oikein.Huom. ^c = Tulos oli tilastollisesti merkitsevä, mutta ilmiön suunta oli vuosien välillä päinvastainen.

Tilastollisesti merkitsevä yhteys havaittiin turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden ja puolustusmäärärahoihin suhtautumisen välillä lähes kaikkien vuosien aineistoissa kaikkien alatutkimusongelmien osalta. Tilastollinen merkitsevyys puuttui ainoastaan käsityksen yleisestä turvallisuuskehityksestä osalta vuosien 2012 ja 2013 aineistoissa. Niiden väittämien perusteella, joissa käytettiin regressioanalyysia, voidaan lisäksi todeta, että tilastollisesti merkitsevä yhteys ei kuitenkaan ollut tilastollisesti kovinkaan merkittävä, sillä turvattomuuden tai turvallisuuden tunteiden todettiin selittävän enimmillään vain 0,5% suhtautumisesta puolustusmäärärahoihin.

Kaikissa analyyseissa, joissa tilastollinen merkitsevyys saavutettiin, havaittiin enemmän turvattomuutta kokevien olevan keskimääräistä valmiimpia lisäämään puolustusmäärärahoja. Havaitun yhteyden suunnassa esiintyi hieman vaihtelua niiden, jotka arvioivat nykyisen turvallisuustilanteen säilyvän ja niiden jotka arvioivat turvallisuustilanteen paranevan välillä. Pääosassa analyyseja vähiten turvattomuutta kokevat kuitenkin olivat keskimääräistä halukkaampia vähentämään puolustusmäärärahoja tai keskimääräistä haluttomampia kasvattamaan niitä.

Tutkimustulosten voidaan tältä osin todeta vahvistavan esimerkiksi Kososen (2019, 76; ks. myös Alanen 1997a, 56) käsitystä siitä, että henkilöiden uhkakuvilla ja heidän arviollaan niiden toteutumistodennäköisyydestä on vaikutusta heidän asenteeseensa valtion resurssien käytöstä uhkiin vastaamiseksi. Tämän voidaan puolestaan ymmärtää sisältävän myös esimerkiksi puolustusmäärärahoihin suhtautumisen. Toisaalta myös Sinkon (2015, 34) havainto, jonka mukaan turvallisuustilanteen muutoksilla on etenkin pitkällä aikavälillä vain pieni vaikutus puolustusmäärärahoihin suhtautumiseen näyttää tämän tutkimuksen tulosten valossa oikealta.

Yleisen maanpuolustustahdon osalta tilastollisesti merkitsevä yhteys turvallisuuden ja turvattomuuden tunteisiin havaittiin hieman alle puolessa suoritetuista analyyseista. Yhteys ilmensi, että maanpuolustustahtoiset kokivat enemmän turvattomuutta suhteessa ei maanpuolustustahtoiisiin. Efektin suunta esiintyi kuitenkin tilastollisesti merkitsevällä tavalla myös päinvastaisena yhden aineistovuoden osalta huoli tulevaisuudesta summamuuttujan osalta. Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta tilastollisesti merkitsevä yhteys saavutettiin ainoastaan huoli tulevaisuudesta summamuuttujassa kahden aineistovuoden osalta. Näiden vuosien välillä efektin suunta oli kuitenkin toisiinsa nähden päinvastainen.

Kokonaisuutena tutkimustuloksista voidaan todeta, että vaikka tilastollinen merkitsevyys saavutettiin vain osittain, on yleinen maanpuolustustahtoisuus huomattavasti selvemmin yhteydessä turvallisuuden tunteeseen, kuin henkilökohtainen maanpuolustustahto. Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin näyttäisi tämän tutkimuksen tulosten mukaan olevan näistä kolmesta maanpuolustustahdon ulottuvuudesta vahvimmin yhteydessä turvallisuuden tunteeseen. Tuloksen tulkinnassa tulee kuitenkin huomioida, että yhteyden tilastollinen voimakkuus on erilaisesta mitta-asteikosta johtuen helpommin havaittavissa. Lisäksi on huomioitava, että yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahdon väittämien vastaukset ovat vinoutuneet erittäin voimakkaasti kyllä-vastausten suuntaan, joka tekee tilastollisen merkitsevyyden havaitsemisesta erittäin vaikeaa. Todennäköisesti kyse ei siis ole ainoastaan voimakkaammasta yhteydestä ilmiöiden välillä vaan vähintään osittain yhteyden selvemmästä tilastollisesta ilmentymisestä.

Tutkimustulosten perusteella voidaan niin ikään todeta, että eroja havaituissa yhteyksissä ei niinkään syntynyt turvallisuuden tunnetta mittaavien väittämien tai ulottuvuuksien suhteen vaan enemmänkin maanpuolustustahdon väittämien tai ulottuvuuksien välillä. Tämän havainnon perusteella tutkimusongelmien asettaminen maanpuolustustahdon eri ulottuvuuksiin sitoen turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden ulottuvuuksien sijaan olisi mahdollisesti selkeyttänyt ja yksinkertaistanut tulosten raportointia. Keskeisin syy tähän on se, että käytetyllä tutkimusongelmien muotoilulla ei voida todeta vastauksia alakysymyksittäin kokonaisuutena vaan alakysymyksien sisällä on vielä tarkasteltava maanpuolustustahtoa osa-alueittain. Sinänsä tällä ei kuitenkaan ole vaikutusta tutkimuksen tulokseen, sillä samat havainnot voidaan tehdä nykyiselläkin kysymyksen asettelulla.

Valittu kysymyksenasettelu mahdollistaa kuitenkin selkeämmin erityyppisten uhkien yhteyden arvioimisen suhteessa maanpuolustustahtoisuuteen. Tämä on tärkeää siksi, että aiemmissa tutkimuksissa (esim. Limnell 2009, 7; Sinkko 2015, 31) ja julkisessa keskustelussakin esitettyjen spekulatioiden mukaan monimuotoisiin tai niin kutsuttuihin ”uusiin uhkiin” ei koeta pystyttävän vastaamaan sotilaallisella maanpuolustuksella. Tämän on puolestaan ajateltu vaikuttavan esimerkiksi arvioon maanpuolustuksen tarpeellisuudesta silloin kun uhkaan vastaaminen vain sotilaallisin keinoin ei vaikuta mahdolliselta.

Tutkimustulosten perusteella yleisen maanpuolustustahdon ja turvallisuuden tai turvattomuuden tunteiden välinen yhteys näyttäytyy tilastollisesti merkitsevällä tavalla useammin sotilaallisiin uhkiin ja yleiseen turvallisuuskehitykseen liittyvissä väittämissä kuin suhteessa monimuotoisempia uhkia käsittelevään huoli tulevaisuudesta summamuuttujaan. Muissa maanpuolustustahdon muuttujissa ei esiinny merkittäviä eroja suhteessa eri tyyppisiin uhkiin. Tutkimustuloksen perusteella on siis mahdollista, että maanpuolustustahtoisuus korreloituu vahvemmin esimerkiksi juuri suhteessa sotilaallisiin uhkiin. Korrelaation voimakkuus ei kuitenkaan liene merkittävästi vahvempi vaan todennäköisemmältä näyttää, että kokonaisuudessaan enemmän turvattomuutta kokevat ovat myös valmiimpia panostamaan turvallisuuteen.

Tämän tutkimuksen aineiston ja tulosten perusteella voidaan esittää, että suhtautuminen puolustusmäärärahoihin on yhteydessä henkilön turvallisuuden ja turvattomuuden tunteisiin. Yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahtoisuuden osalta ei vastaava yhteyttä voida tämän tutkimuksen aineiston ja tulosten perusteella osoittaa tilastollisesti merkitsevällä tavalla. Tämän tutkimuksen tulos ei kuitenkaan myöskään osoita, ettei kyseistä yhteyttä etenkin yleisen maanpuolustustahtoisuuden osalta olisi olemassa. Käytetyllä tutkimusaineistolla ja menetelmillä yhteyttä ei kuitenkaan kyetty osoittamaan riittävällä todennäköisyydellä. Henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta on tämän tutkimuksen perusteella epätodennäköistä, että sillä olisi tilastollisesti merkitsevää yhteyttä turvallisuuden tai turvattomuuden tunteisiin. Yhteyden epäjohdonmukaisuuden perusteella lienee todennäköistä, että henkilökohtainen maanpuolustustahto mittaa eri asennetta, kuin yleinen maanpuolustustahto ja puolustusmäärärahoihin suhtautuminen.

Tutkimustuloksen perusteella ei ole yllättävää, että tutkimuskentässä ei vallitse konsensusta maanpuolustustahdon ja turvallisuuden sekä turvattomuuden tunteiden välisestä yhteydestä. Vaikuttaa kuitenkin todennäköiseltä, että yhteys on vähintään välillisesti ainakin yleisen maanpuolustustahdon ja puolustusmäärärahoihin suhtautumisen osalta olemassa. Tämän perusteella uhkakäsityksen liittäminen maanpuolustussuhdetta kehystäväksi tekijäksi lienee perusteltua. Toisaalta yhteyden jossain määrin epäjohdonmukainen ilmentyminen tukee osaltaan vallitsevaa mielipidettä siitä, että maanpuolustustahto on monimutkainen ilmiö, jolla on useita erilaisia ulottuvuuksia, jotka vaikuttavat vastaajien asenteisiin useilla eri tavoilla.

4.2. Muita tutkimuksellisia havaintoja ja syötteitä jatkotutkimukselle

Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta maanpuolustustahdon ja sen käsitevastineiden kulloisenkin merkityksen olevan sidoksissa historiallisiin, yhteiskunnallisiin ja poliittisiin asiayhteyksiin. Näiden asiayhteyksien erittely on tärkeä osa maanpuolustustahdon tutkimista ja auttaa ymmärtämään maanpuolustustahdon merkitystä ja ulottuvuuksia. Maanpuolustustahdot on perinteisesti kuitenkin ollut ennen muuta arkikielen ja juhlapuheiden käsite, eikä niinkään teoreettinen käsite. Näin ollen itse ilmiön sosiologisten ja psykologisten ulottuvuuksien tarkastelu on jäänyt jossain määrin vajavaiseksi.

Yksi tekijä maanpuolustustahdon teoreettisen tarkastelun rajoittuneisuuden taustalla on se, että ilmiö on ainakin suomalaisella tavalla assosioituvana sidoksissa yleiseen asevelvollisuuteen. Näin ollen muista kuin yleisen asevelvollisuuden maista ei juurikaan ole löydettävissä ilmiön tarkastelua vastaavasta näkökulmasta. Ilmiön tarkastelu Pohjoismaiden ulkopuolella näyttää muutenkin jääneen varsin vähäiseksi.

Toinen merkittävä tekijä maanpuolustustahdon käsitteen nykytilaan Suomessa lienee sen vahva ja pitkäaikainen mittausperinne. ”Klassisella” maanpuolustustahdon väittämällä on niin vahva asema, että muita mittareita ei juuri ole käytetty. MTS:n käyttämien mittarien asema on yhteiskunnallisesti erittäin vakiintunut, mutta samalla erittäin rajoittunut. On ainakin jossain määrin perusteltua todeta, että mittausperinteen vahvuus on kääntynyt ilmiön tulkitsemisen heikkoudeksi.

Maanpuolustustahtoa on MTS-kyselyissä mitattu henkilökohtaisen ja yleisen maanpuolustustahdon kysymyksillä. Kysymykset soveltuvat keskustelun pohjaksi ja antavat kuvaa maanpuolustustahtoisuuden vuosittaisesta vaihtelusta ja kehitystrendeistä. Tällaisenaan nämä väittämät soveltuvat tieteellisen tutkimuksen pohjaksi kuitenkin melko huonosti. Väittämät ovat käytännössä kaksiluokkaisia ja vastausjakaumakin ainakin tällä hetkellä erittäin kylläpainotteinen. Näistä tekijöistä johtuen on erittäin hankalaa havaita tilastollista merkitsevyyttä maanpuolustustahtoisuuden yhteydessä muihin tekijöihin. Tämä korostuu erityisesti henkilökohtaisen maanpuolustustahdon osalta, jossa vinouma on vielä yleistä maanpuolustustahtoisuuttakin voimakkaampi. Tämä saattaa osaltaan myös selittää sitä, että tilastollisesti merkitseviä havaintoja on erittäin vaikeaa tehdä.

MTS-kyselyiden maanpuolustustahtomittarit omaavat pitkän mittausperinteen ja niiden käyttö sekä odotukset niihin annetuista vastauksista ovat myös jossain määrin politisoituneet. Näin ollen niiden käytöstä luopuminen ei liene todennäköistä tai edes järkevää. Mittareiden kehittämistä sen sijaan kannattanee tarkastella. Yksi mahdollinen vaihtoehto olisi mittareissa käytettävän vastausskaalan pidentäminen esimerkiksi viisiportaiseksi, kuten Ruotsissa on tehty. Mittaria näin kehittämällä voitaisiin mahdollisesti myös ainakin jossain määrin säilyttää vertailtavuus aiempiin tuloksiin, sillä Ruotsissa saatujen kokemusten perusteella vastausvaihtoehtojen kasvattaminen ei muuttanut oleellisesti esimerkiksi myönteisten vastausten osuutta. (Sinkko 2010, 10.)

MTS:n nykyinen tapa mitata maanpuolustustahtoisuutta on siis kiistatta ongelmallinen ja on hyvin kyseenalaista, että sillä kyetään saamaan kovinkaan kattavaa kuvaa kansalaisten asennoitumisesta maanpuolustukseen. MTS:n mielipidekyselyiden tuottama aineisto on kuitenkin hyvin laaja, ja se avaa sellaisia mahdollisuuksia kansalaisten asenteiden tarkastelulle tilastollisin menetelmin, joita ei läheskään kaikkia ole vielä tutkimuksessa hyödynnetty. Aineisto on siis käyttökelpoinen ja tutkimuksellisia mahdollisuuksia avaava, vaikka tapa tulkita maanpuolustustahtoa kahden kysymyksen perusteella onkin erittäin rajoittunut.

Eräänä keinona yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahdon mittareiden käytettävyyden parantamiseksi Alanen (1997b, 58) on esittänyt niistä muodostuvien vastaajaluokkien ryhmittelyä. Vastaajaluokkien muodostamiseksi Alanen esittää ryhmittelyä molempiin maanpuolustustahtoväittämiin kyllä-vastanneisiin, toiseen väittämään kyllä-vastanneisiin ja molempiin väittämiin ei-vastanneisiin. Alasen kuvaama ryhmittelymalli on teknisesti toteuttamiskelpoinen, mutta sisällöllisesti on erittäin vaikeaa arvioida mitä tämä uusi mittari oikeastaan mittaisi, sillä tämän opinnäytetyön tutkimustuloksen perusteella henkilökohtainen maanpuolustustahto käyttäytyy varsin epäjohdonmukaisesti suhteessa yleiseen maanpuolustustahtoon. Alanen (1997b, 54) on itsekin kiinnittänyt huomiota vastaavaan ilmiöön nostaessaan esiin esimerkiksi vastaajia, joilla ei ole yleistä maanpuolustustahtoa, mutta on halukkuutta itse osallistua puolustukseen tai vastaajia jotka ovat yleisesti maanpuolustustahtoisia, mutta eivät ole itse valmiita osallistumaan maanpuolustukseen.

Keskeinen tekijä edellä kuvattuihin ristiriitaisuuksiin lienee esimerkiksi Myyrin (2009, 31; ks. myös Tallberg, Puustinen & Kosonen 2018) esittämä arvio, jonka mukaan se miten maanpuolustustahto kulloinkin ymmärretään, vaikuttaa siihen keitä maanpuolustuksen nähdään koskettavan. Jos maanpuolustustahtoa ja maanpuolustusta arvioidaan yhteiskunnan kokonaisvelvoitteena, kuten yleisen maanpuolustustahdon väittämä antaisi ymmärtää voi vastaaja ajatella puolustusvelvoitteen kuuluvan kaikille. Jos maanpuolustustahtoa puolestaan arvioidaan yksinomaan aseellisena puolustuksena, sen voidaan nähdä kuuluvan vain siihen soveltuvan koulutuksen saaneille ja maanpuolustukseen motivoituneille henkilöille. Toisena tekijänä lienee se, että henkilö voi kokea maanpuolustuksen tärkeäksi, mutta myös sairauden tai muun syyn takia kokevansa itse olevan kykenemätön osallistumaan (Alanen 1997b, 54).

Esimerkkinä toisesta mahdollisesta maanpuolustustahdon mittareiden käyttötavasta mainittakoon Sinkon (2015, 152–172) väitöskirjassaan käyttämä henkilökohtaisen ja yleisen maanpuolustustahdon yhdistävä *maanpuolustusajattelu*. Sinkko perustelee maanpuolustusajattelun malliaan havaitsemallaan vahvalla korrelaatiolla henkilökohtaisen ja yleisen maanpuolustustahdon välillä. Sinkko ei kuitenkaan ole hyödyntänyt MTS-aineistoa vaan erillistä tutkimusaineistoa, jossa sekä yleistä, että henkilökohtaista maanpuolustustahtoa on mitattu useilla väittämillä. MTS-aineiston analysoinnissa vastaavaa mallia ei kuitenkaan tämän opinnäytetyön tulosten mukaan pitäisi hyödyntää, sillä MTS:n käyttämällä kysymyksen asettelulla korrelaatio väittämien välillä vaikuttaisi olevan vähäinen.

Tässä opinnäytetyössä käytettävää maanpuolustustahdon mittaria vahvistettiin sisällyttämällä siihen myös henkilöiden suhtautuminen puolustusmäärärahoihin. Esimerkiksi Alasen (1997b, 55–58; ks. myös Jalkanen ym. 2020, 204) mukaan puolustusmäärärahoihin suhtautuminen ei itsessään muodosta hyvää maanpuolustustahdon mittaria, mutta sitä voidaan käyttää esimerkiksi juuri yleisen ja henkilökohtaisen maanpuolustustahdon mittareiden rinnalla. Tämän tutkimuksen havaintojen perusteella Alasen arvio näyttäisi pitävän paikkansa ainakin yleisen maanpuolustustahdon osalta, sillä tutkimustulosten valossa näyttää todennäköiseltä, että yleinen maanpuolustustahto ja suhtautuminen puolustusmäärärahoihin mittaavat ainakin osittain samoja asenteita.

Toinen mahdollinen tapa vahvistaa maanpuolustustahdon mittaria MTS-aineistoja tutkittaessa voisi olla sisällyttää siihen vastaajien mielipide yleisestä asevelvollisuudesta. Yleisen asevelvollisuuden kannatus ei varmastikaan ole itsessään pätevä maanpuolustustahdon mittari, mutta esimerkiksi Harisen (2013, 13) mukaan se voi olla eräs maanpuolustustahdon elementti. Näin ollen sen käyttäminen osana maanpuolustustahdon mittaria lienee mahdollista.

Lukuisten Suomen turvallisuutta käsittelevien julkaisuiden perusteella Suomen turvallisuusympäristössä on tapahtunut muutos epäedulliseen suuntaan vuoden 2014 aikana. Turvallisuusympäristön muutos on välittynyt myös kansalaisten mielipiteisiin, sillä edellä kuvattu muutos on havaittavissa MTS-aineiston jotakuinkin kaikissa turvallisuuden tunnetta mittaavissa väittämissä. Koska turvallisuuden tunne on ollut korkeampi vuosien 2012 ja 2013 aikana suhteessa muihin aineistovuosiin, on tällä ollut mahdollisesti vaikutusta tutkittavasta ilmiöstä saatuihin havaintoihin. Tämä voi olla keskeinen syy esimerkiksi sille, että kyseessä olevat vuodet ovat ainoat joiden osalta puolustusmäärärahoihin suhtautumisen ja turvallisuuden sekä turvattomuuden tunteiden välisen yhteyden tilastollinen merkitsevyys ei kaikilta osin täyttänyt.

Edellä kuvatun muutoksen vaikutuksia on nähtävissä myös maanpuolustustahtoisuuden väittämissä yleisen maanpuolustustahtoisuuden ja erityisesti Puolustusvoimille myönnettäviin varoihin suhtautumisen osalta. Esimerkiksi tarkasteltaessa mielipidettä Puolustusvoimille myönnettävistä varoista, voidaan havaita, että vuonna 2014 on vastaajien suhtautuminen ollut selvästi aiempaa myönteisempää. Seuraavina vuosina vastausjakauma on kuitenkin alkanut hiljalleen palata kohti aikaisempaa tasoa. Vuoden 2014 aineistoa lukuun ottamatta voidaan myös havaita, että erityisesti asenneväittämän vastausjakauman ääripäät ovat pysyneet suhteellisen muuttumattomana koko tarkasteluajanjaksolla. Tämä havainto on sinänsä mielenkiintoinen, että siitä voi saada käsityksen, jonka mukaan puolustusmäärärahoihin lähtökohtaisesti neutraalimmin suhtautuvat muuttavat mielipidettään enemmän turvallisuustilanteen ja mahdollisesti myös muiden ulkoisten seikkojen perusteella. Tämä voisi puolestaan tarkoittaa sitä, että tilastollisesti tarkasteltuna yhteys näiden henkilöiden maanpuolustustahtoisuuden ja turvallisuuden tai turvattomuuden tunteen välillä voisi olla merkitsevämpi ja merkittävämpi.

4.3. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Eräs aineistolähtöisen tutkimusasetelman muodostamisen keskeisimmistä haasteista on kyetä valitsemaan tutkimusaineisto siten, että tutkimusongelmiin kyetään tuottamaan vastaus uskottavalla ja tieteellistä tarkastelua kestäväällä tavalla. Tutkimuksen ja sen puitteissa tuotettujen tutkimustulosten luotettavuus on pitkälti sidoksissa käytetyn aineiston laatuun ja ominaisuuksiin. Tämän opinnäytetyön osalta hyödynnettyjen mittareiden ja analyysien kautta saatujen tutkimustulosten validiteetti ja reliabiliteetti ovat siis sidoksissa MTS-aineiston tarjoamiin mahdollisuuksiin ja sen käytettävyyteen liittyviin rajoitteisiin.

Tämän tutkimuksen osalta voidaan todeta, että koska analyysin kohteeksi valitut väittämät eivät toistuneet kaikissa valituissa aineistoissa, eivät tutkimustuloksetkaan muodostuneet täysin vertailukelpoisiksi aineistovuosien välillä. Tällä puolestaan on negatiivinen vaikutus mitareiden stabiliteettiin ja sen myötä tutkimustulosten reliabiliteettiin. Vaikutus tutkimustuloksiin jää kuitenkin melko vähäiseksi, sillä vaikka vertailua vuosien välillä tehtiinkin, keskityttiin tutkimuksessa ennen muuta tarkastelemaan jokaista vuotta omana aineistonaan. Tutkimuksen toteutuksesta jälkikäteen voidaan myös todeta, että rajoitteistaankin huolimatta ratkaisu ulottaa tarkastelu usean vuoden aineistoon oli oikea, koska vuosien välillä oli selviä ja tilastollisesti merkitseviä eroja ilmiön esiintymisessä. Suppeasti valittu aineisto olisi voinut johtaa harhaan ja tutkittavan ilmiön todellinen esiintyvyys tai esiintymättömyys olisi jäänyt havaitsematta.

Valittujen aineistovuosien välillä väittämässä olevat erot muodostivat haasteen myös tutkimuksen validiteetin näkökulmasta ja erityisesti sisällöllisen validiteetin osalta. Ensinnäkin oli erittäin haastavaa löytää tutkittavan ilmiön kannalta soveltuva aineisto, jossa tämän tutkimuksen kannalta oleelliset väittämät toistuvat tarpeeksi usein. Toisekseen MTS-aineistossa esiintyvät väittämät eivät kaikilta osin sisällöllisesti vastaa tälle tutkimukselle asetettuja tavoitteita edes lopulliseen tutkimusaineistoon valittujen väittämien osalta. Esimerkiksi tutkimuksessa hyödynnettäviksi valittujen turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden väittämien soveltuvuutta asetettuihin tutkimuskysymyksiin vastaamisessa on syytä pohtia kriittisesti.

Tutkimusaineistoon valitut väittämät eivät suoranaisesti mittaa turvallisuuden tai turvattomuuden tunteita vaan vastaajien käsityksiä vallitsevan turvallisuustilanteen muutoksesta yleisen turvallisuuskehityksen ja sotilaallisen kehityksen näkökulmasta sekä muutamien heitä huolettavien tekijöiden näkökulmasta. Sisällöllistä validiteettia voidaan kuitenkin pitää kohtalaisena, sillä turvallisuutta ja turvattomuutta sekä tunteita niistä lähestytään tyypillisesti juuri uhkien ja riskien näkökulmasta. Väittämien valintaa voitaneen pitää tältä osin tarkoituksenmukaisena ja valintaan liittyvä teoreettinen tausta on myös yksityiskohtaisesti perusteltu tutkimuksen ensimmäisessä pääluvussa. Lisäksi on myös otettava huomioon, että tutkimuksellisista lähtökohdista johtuen käytettävissä olevat tavat turvallisuuden ja turvattomuuden tunteiden operationalisointiin olivat varsin rajalliset.

Tutkimuksessa muodostettiin myös yksi huolta tulevaisuudesta mittaava summamuuttuja. Summamuuttujan muodostaminen tehtiin pääkomponenttianalyysia hyödyntäen ja sen sisäinen konsistenssi testattiin Cronbachin alfa -testillä, joka antoi kaikkien aineistovuosien osalta hyvän tuloksen. Tältä osin summamuuttujan reliabiliteettia voidaan siis pitää suhteellisen korkeana. Summamuuttuja osoittautui kuitenkin tutkimukselliselta käytettävyydeltään huonoksi, sillä valituilla analyysimenetelmillä siitä saatavat tilastollisesti merkitsevät havainnot jäivät vähäisiksi. Keskeisin syy tähän lienee se, että summamuuttujan sisältämä hajonta vastaajien välillä jäi varsin vähäiseksi. Summamuuttujien käyttö voi myös yleisesti ottaen vähentää tulosten sisällöllistä validiteettia, sillä eri väittämien hienovaraiset ja mahdollisesti isommatkin erot häviävät laajempia kategorioita muodostettaessa.

Summamuuttujaa parempi lähestymistapa olisi mahdollisesti ollut valita vastaajissa huolta aiheuttavista tekijöistä tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisimmat väittämät ja analysoida niitä kaikkia erikseen. Tämä olisi myös tarjonnut mahdollisuuden erilaisten huoli ja uhkakäsitysten kattavampaan käsittelyyn. Nyt analyysien ulkopuolelle jäi matalan kommunali-teettiarvon takia esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvä alaväittäjä, jonka merkitys on MTS-raporttien valossa ollut viime vuosina merkittävä. Toisaalta tämän tutkimuksen kannalta voidaan todeta huolta-aiheuttavat tekijät väittämän olevan sisällöllisesti kokonaisuutenakin varsin huono, sillä se ei sisällä suoranaisia kysymyksiä esimerkiksi sotilaallisesta uhasta. Näin tarkasteltuna muodostetun summamuuttujan osalta uhkakäsityksen ja maanpuolustustahdon välinen yhteys voi ymmärrettävistä syistä jäädä heikoksi.

Väittämien vaihtumisen lisäksi keskeinen tutkimusaineistoon liittyvä haaste oli myös väittämissä hyödynnettyjen mittareiden poikkeaminen toisistaan. Tämä asetti haasteita erityisesti tutkimusmenetelmävalinnoille ja pakotti käyttämään useita eri menetelmiä tutkimusaineiston analysointiin. Useiden eri tilastollisten menetelmien käyttö heikensi mahdollisuuksia tuloksien keskinäiseen vertailuun ja erityisesti selvän kuvan muodostamiseen ilmiön voimakkuudesta. Asetettujen tutkimusongelmien mukaisesti tämän opinnäytetyön keskiössä oli kuitenkin tilastollisen merkitsevyyden havaitseminen, joka osoittautui mahdolliseksi tehdä myös useita eri menetelmiä hyödyntäen.

Mitta-asteikoiden poikkeaminen väittämien välillä muodosti kuitenkin vain osan ongelmasta, sillä käytettyjen asteikkojen ominaisuudet myös itsessään tekivät aineiston hyödyntämisestä vaikeaa. Erityisesti lyhyen vastausskaalan omaavat muuttujat, kuten maanpuolustustahto väittämät ovat tutkimuksellisesti haastavia. MTS:n tapaa mitata maanpuolustustahtoisuutta onkin kritisoitu useissa aiemmissa tutkimuksissa. Kritiikki on pääsääntöisesti kohdistunut maanpuolustustahtoa mittaavien kysymysten muotoiluun ja kysymyksien määrään ja ennen kaikkea siihen voidaanko näin suppeilla kysymyksillä saada tarpeeksi kattava käsitys ilmiöstä. Tilastollisen tutkimuksen näkökulmasta tähän kritiikkiin tulisi myös sisällyttää maininta väittämissä käytettävistä mitta-asteikoista. Nykyinen, käytännössä dikotominen asteikko mahdollistaa maanpuolustustahtoväittämien hyödyntämisen tieteellisessä tutkimuksessa varsin huonosti ja vaikuttaa negatiivisesti erityisesti mittarin rakennevaliditeettiin.

Mitta-asteikoista johtuen maanpuolustustahtoväittämien pohjalta ei myöskään ole mahdollista muodostaa summamuuttujaa uskottavalla tavalla. Summamuuttujan muodostamisessa olisi kuitenkin todennäköisesti haasteita myös laajemmalla vastausskaalalla, sillä tämän tutkimuksen perusteella vaikuttaa varsin todennäköiseltä, että yleinen ja henkilökohtainen maanpuolustustahto mittaavat eri asenteita. Tästä johtuen muodostettavan summamuuttujan sisäinen konsistenssi ja sen myötä mittarin reliabiliteetti jäisi todennäköisesti varsin alhaiseksi.

Myös laajemman skaalan omaavissa väittämissä havaittiin tutkimuksellisia ongelmia. Esimerkkinä tutkimuksellisesti hankalasta asteikosta voidaan pitää sotilaallisen uhkaan liittyvää väittämää, johon vastaus annetaan kuusiportaisesti. Väittämän vastausvaihtoehdot ovat: 1 = *”ei lainkaan todennäköisenä”*, 2 = *”erittäin epätodennäköisenä”*, 3 = *”melko epätodennäköisenä”*, 4 = *”melko todennäköisenä”*, 5 = *”erittäin todennäköisenä”*, 6 = *”ei osaa sanoa.”* Kun vastausvaihtoehto 6 rajataan analyysin ulkopuolelle jäljelle jäävät väittämät jäävät epätasapainoon, sillä vastausvaihtoehdolle 1 ei ole asteikoissa vastaparia. Asteikon vinouma aiheuttaa haasteita esimerkiksi epätasapainoisten ryhmäkokojen ja ryhmien välisien varianssien erisuuruuksien kautta.

Edellä kuvatut tekijät vaikuttivat myös tämän tutkimuksen tuloksiin. Kaikkiin asetettuihin alatutkimusongelmiin ei kyetty tuottamaan tilastollisesti merkitsevää vastausta, joka todennäköisesti johtui suurelta osin maanpuolustustahtoväittämien mitta-asteikoista. Tutkimusaineiston analysointiin liittyvät haasteet tekivät tilastollisesti merkitsevien havaintojen tekemisen haasteelliseksi, mutta vaikuttavat myös merkitsevien havaintojen luotettavuuteen. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin parantamaan käyttämällä tarvittaessa useita eri menetelmiä samojen väittämien välisten yhteyksien testaamiseen. Käytännössä tämä toteutettiin käyttämällä parametristen testien rinnalla epäparametrisia vastineita tarpeen mukaan sekä vaihtamalla varianssianalyysien post hoc -testejä aineiston ominaisuuksien edellyttämällä tavalla.

Opinnäytetyön empiirisenä aineistona hyödynnetyt MTS-aineistot ovat havaintoyksikkömääriltään suuria. Tämä on keskeinen tekijä tämän opinnäytetyön luotettavuutta arvioitaessa, sillä pienetkin tilastollisesti merkitsevästi erottuvat havainnot ovat suhteellisen luotettavia ja todennäköisesti yleistettävissä perusjoukkoon. Havaintoyksikkömäärältään suuri aineisto myös lisää tutkimuksen reliabiliteettia erityisesti stabiliteetin osalta, sillä satunnaisvirheiden vaikutus jää vähäiseksi. Suuri otoskoko yhdistettynä useiden menetelmien käyttöön tuloksien varmistamiseksi tekee tämän tutkimuksen tuloksista erityisesti tilastollisten merkitsevyyksien havaitsemisen osalta suhteellisen luotettavia. Efektin suunnasta ja voimakkuudesta saadut tulokset sen sijaan perustuvat pääosin parametrisiin testeihin, joiden oletukset eivät kaikilta osin täytyneet kaikissa analyysissä, joten havaintojen luotettavuus on alhaisempi.

MTS-aineisto on tutkimuksellisesti erittäin haastava ja sen käyttö tieteellisten tutkimusten aineistona on ehkä tästäkin syystä jäänyt suhteellisen vähäiseksi. Aineisto on kuitenkin rajoitteistaankin huolimatta käyttökelpoinen ja tutkimuksellisia mahdollisuuksia avaava. Tilastollisesti merkitseviä havaintoja on aineistosta vaikeaa tehdä, mutta pienetkin tilastollisesti merkitsevästi erottuvat havainnot ovat suuresta havaintoyksikkömäärästä johtuen kohtuullisen hyvin yleistettävissä. Tämän opinnäytetyön kenties keskeisimpänä ansiona voidaan pitää monipuolista tilastollisten menetelmien käyttöä, joiden avulla tutkimuksellisesti haastavasta aineistosta on kyetty saamaan esiin tilastollisesti merkitseviä yhteyksiä.

LÄHTEET

- Abdi, H. 2003. Factor Rotations in Factor Analyses. Teoksessa M. Lewis-Beck, A. Bryman & T. Futing (toim.) *Encyclopedia of Social Sciences Research Methods*. Thousand Oaks: Sage. 792–795.
- Airaksinen, T. 2012. Yksilöturvallisuutta etsimässä. Tampere: Tammerprint Oy.
- Alanen, P. 1997a. Puolustustahto – ja miten se mitataan. *Sotilasaikakauslehti* 4/1997, 52–57.
- Alanen, P. 1997b. ”Jos Suomeen hyökätään...” Maanpuolustustahdon mittaamisen problematiikka. *Sotilasaikakauslehti* 5/1997, 53–58.
- Alho, T. 2020. Persoonallinen ajattelu päättelyssä ja päätöksenteossa. Vaasan yliopisto. *Acta Wasaensia* 440. Akateeminen väitöskirja.
- Anttila, J. 2007. Kansallinen identiteetti ja suomalaisiksi samastuminen. Helsinki: Helsingin yliopistopaino. Akateeminen väitöskirja.
- Anttonen, J. 2016. Yhteistä turvallisuutta rakentaen – Poliisi ja upseeriprofessioiden yhteiskenttelyn mahdollisuuksista. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki. *Julkaisusarja 1: Tutkimuksia* nro 6. Akateeminen väitöskirja.
- Bjereld, U. & Marie, M. 1993. Från kallt krieg till avspänning. Vad händer med den svenska försvarsvilja? *Kungliga krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift*. 3. häftet 1993, Karlskrona, 155–166.
- Bryman, A. 2016. *Social research methods*. Fifth edition. Oxford: Oxford University Press.
- Burness, N. 2010. *Starting Statistics – A Short, Clear Guide*. London: SAGE Publications Ltd.
- Burrell, G., Morgan, G. 1979. *Sociological Paradigms and Organisational Analysis*. 14. painos. Burlington: Ashgate Publishing Company.
- Crotty, M. 1998. *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process*. London: Sage.
- Eskola, A. 1962. Yhteiskunnan säilyttämistä ja puolustamista koskevat arvostukset. Yhteiskunnallisen korkeakoulun tutkimuslaitos. Teoksessa *Tiede ja Ase* 1962. Viitattu 22.6.2021. <https://www.journal.fi/ta/article/view/47425>.
- Eskola, A. 2004. Maanpuolustustahdon muuttuvat puitteet ja kytkennät. Teoksessa Huhtinen, A-M. & Sinkko R. (toim.). *Maanpuolustustahto tutkimuskohteena: kylmästä sodasta informaatio-sotaan*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen laitos. Johtamisen laitoksen julkaisusarja 2. 2. Artikkelikokoelmat Nro 12. Helsinki: Edita Oy, 17-25.
- Field, A. 2009. *Discovering Statistics Using SPSS*. 3rd Edition. London: SAGE Publications Ltd.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., & Anderson, R. 2014. *Multivariate Data Analysis*. 7. Painos. Edinburgh: Pearson Education Limited.

- Harinen, O. 2011. Johdatus Suomalaiseen sotilassosiologian tutkimukseen – Joitakin piirteitä sotilassosiologian tutkimuskohteista, menetelmistä ja puolustusvoimissa tehdyistä tutkimuksista. Maanpuolustuskorkeakoulu/Käyttätymistieteiden laitos, Julkaisusarja 1 Nro 4/2011. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Harinen, O. 2013. Varusmiesten maanpuolustustahto, kansallinen identiteetti ja kokemukset palvelusajasta – Tuloksia puolustusvoimissa vuosina 2005–2009 tehdystä varusmieshaastattelusta. Maanpuolustuskorkeakoulu/Käyttätymistieteiden laitos, Julkaisusarja 1 Nro 1/2013. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Harinen, O. & Alanen, P. 2002. Sotilassosiologinen tutkimus puolustusvoimissa. Teoksessa Tiede ja Ase 2002. Viitattu 22.6.2021. <https://www.journal.fi/ta/article/view/47857>.
- Harinen, O., Leimu, H. & Sinkko, R. 2008. Maanpuolustustahdon tutkimusperinne Suomessa ja Ruotsissa. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Heikkilä, T. 2005. Tilastollinen tutkimus. 5.–6. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Helkama, K. 2015. Suomalaisten arvot. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Tallinna: Meedia Zone oü.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Porvoo: Bookwell Oy.
- Ho, R. 2006. Handbook of Univariate and Multivariate Data Analysis and Interpretation with SPSS. Boca Raton: Chapman & Hall/CRC Taylor & Francis Group.
- Holopainen, M., Pulkkinen, P. 2006. Tilastolliset menetelmät. 1.-4. painos. Helsinki: Werner Söderström Oy.
- Häkkinen, T., Kaarkoski, M. & Tilli, J. 2020. Maanpuolustustahto ilmiönä, käsitteenä ja tutkimuskohteena. Teoksessa Maanpuolustustahto Suomessa. Tallinna: Gaudeamus.
- Häyhä, L., Kailaheimo, S., Pulkka, A. T. & Tuominen, J. 2015. Kvantitatiiviset tutkimusmenetelmät sotatieteissä käyttätymistieteiden näkökulmasta. Versio 1. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Jalkanen, P. 2019. Kansalaisen suhde maanpuolustukseen ja hyvinvointivaltioon – maanpuolustustahdosta maanpuolustussuhteeseen. Maanpuolustuskorkeakoulu, Yleisesikuntaupseerikurssi 59. Diplomityö.
- Jalkanen, P., Norri-Sederholm, T. & Pulkka A-T. 2020. Maanpuolustussuhde – Monipuolimpi näkökulma maanpuolustukseen. Teoksessa Maanpuolustustahto Suomessa. Tallinna: Gaudeamus.
- Jämsä, M. 2003. Asepalvelus muuttuvassa turvallisuuden toimintaympäristössä – vaihtoehto asepalvelukselle. Maanpuolustuskorkeakoulu, Yleisesikuntaupseerikurssi 50. Diplomityö.
- Kaarkoski, M., Tallberg, T. & Villman, E. 2020. ”Mä niinkun vihaan sitä käsitettä” Näkökulmia maanpuolustustahtoon ja sitä mittaaviin kysymyksiin. Teoksessa Maanpuolustustahto Suomessa. Tallinna: Gaudeamus.
- Kahneman, D. 2011. Thinking Fast and Slow. New York: Farar, Straus and Giroux.

- Kekäle, P. (toim.) 1998. MTS-tutkimukset 1990–1997. MTS:n tutkimus- ja seminaariselosteita n:o 8. Helsinki: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.
- Ketokivi, M. 2009. Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. OY Yliopistokustannus.
- Kokonaisturvallisuuden sanasto. Sanastokeskus TSK ry. Helsinki 2017. Viitattu 28.9.2020. https://turvallisuuskomitea.fi/wp-content/uploads/2018/02/Kokonaisturvallisuuden_sanasto.pdf
- Koskela, H. 2009. Pelkokierre – Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus.
- Kosonen, J., Tallberg, T., Harala, J. & Simola, P. 2017. Maanpuolustustahto ja taistelutahto suomalaisessa asevelvollisuusarmeijassa. Teoksessa Puolustuslinjalla – yhteiskuntatieteellistä ja historiallista tutkimusta maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta. Helsinki: Unigrafia.
- Kosonen, J. 2019. Kansalaiset sotilaina ja maanpuolustajina – Asevelvollisten sitoutuminen maanpuolustukseen ja sen eri tehtäviin. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki. Akateeminen väitöskirja.
- Kosonen, J., Puustinen, A. & Tallberg, T. 2019. Maanpuolustustahdosta maanpuolustusasenteeseen – Siviilipalvelusvelvollisten ja reservistä eroavien kokemuksia asevelvollisuudesta ja hyvinvointivaltiosta. Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos. 2019. Viitattu 24.2.2021. <https://www.doria.fi/handle/10024/178528>.
- Källman, S. 2019. Hybridiuhat ja Suomen puolustuksen uskottavuus. Maanpuolustuskorkeakoulu, Yleisesikuntaupseerikurssi 59. Diplomityö.
- Laukkanen, T. & Salasuo, M. 2015. Vastakkainasettelujen Suomi – Mitä tapahtuu maanpuolustustahdolle, kun arvomaailmat törmäävät ja kansa jakautuu? Näkökulma joulukuun 2015, nro 8. Nuorisotutkimusseura RY. Viitattu 22.6.2021. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma8>.
- Leskinen, J. 2006. Taistelutahto ja sotaonni. Teoksessa Tiede ja Ase 2016. Viitattu 23.6.2021. <https://www.journal.fi/ta/article/view/47914>.
- Limnell, J. Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki. Akateeminen väitöskirja.
- Limnell, J. & Rantapelkonen, J. 2017. Pelottaako? Nuoret ja turvallisuuden tulevaisuus. Jyväskylä: Docendo.
- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Metsämuuronen, J. 2006. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Meyers, L. S., Gamst, G. & Guarino, A. J. 2006. Applied Multivariate Research. Design and Interpretation. Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd.
- Miller, R. L., Acton, C., Fullerton, D. A., Maltby, J. 2002. SPSS for Social Scientists. 1. painos. New York: Palmgrave MacMillan.

MTS 2018. Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Tiedotteita ja katsauksia 1/2018. Marraskuu 2018. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. Puolustusministeriö. Helsinki.

MTS 2019. Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Tiedotteita ja katsauksia 1/2020. Tammikuu 2019. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. Puolustusministeriö. Helsinki.

MTS 2020. Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Tiedotteita ja katsauksia 2/2020. Joulukuu 2020. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. Puolustusministeriö. Helsinki.

MTS-tutkimuskysymykset 1978–2005 & HMS-tutkimuskysymykset 1964–1975. 2006. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. Puolustusministeriö. Helsinki.

Myyry, L. 2009. ”Et kai se siit tulee, et se pitää nähdä jotenkin se kohde puolustettavana ja arvokkaana.” Käsitteitä maanpuolustustahdosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Puolustusministeriö. Helsinki.

Möller, N., Hansson S. O., Peterson, M. 2006 Safety is more than the antonym of risk. Teoksessa *Journal of Applied Philosophy*. Society for Applied Philosophy, 23 (4), 419–432.

Nickerson, R. 1998. Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. Teoksessa *Review of General Psychology* 1998, Vol. 2, No. 2, 175–220. Educational Publishing Foundation.

Niemelä, P. 2000. Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.). *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino.

Nummenmaa, L. 2009. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. 1. painos, uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Nummenmaa, L., Holopainen, M., & Pulkkinen, P. 2014. Tilastollisten menetelmien perusteet. 1. Painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Inglehart, R. 2000. Globalization and Postmodern Values. *The Washington Quarterly*, Winter 2000. 215–228.

Ojajärvi, T., Tallberg, T. & Laukkanen, T. (toim.). 2017. Johdanto. Teoksessa *Puolustuslinjalta – yhteiskuntatieteellistä ja historiallista tutkimusta maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta*. Helsinki: Unigrafia.

Osborne J. W. 2014. *Best Practices in Exploratory Factor Analysis*. Scotts Valley, CA: CreateSpace Independent Publishing.

Pohja, M. 2020. ”Ei tässä olla leikkimässä maanpuolustusta” – 2010-luvun turvallisuusympäristön vaikutus reserviupseerinaisten kokemuksiin maanpuolustusosaamisesta ja maanpuolustustoimijuudesta. Maanpuolustuskorkeakoulu, Sotatieteiden maisterikurssi 9. Pro gradu.

Puolustushallinnon turvallisuus. 2018. Puolustusministeriö. Helsinki: Puolustusministeriö.

Puolustusministeriön internet-sivu. Viitattu 14.12.2020.

http://www.defmin.fi/maanpuolustustiedotuksen_suunnittelukunta_mts#1f33ed45.

- Puustinen, A., Kosonen, J. & Tallberg, T. 2018. Kansalaisuusikäsitteet ja asevelvollisuus Suomessa. Teoksessa *Tiede ja Ase 2018*. Viitattu 22.6.2021.
<https://www.journal.fi/ta/article/view/77545>.
- Raitasalo, J. 2017. Puolustuskyky. Teoksessa *Turvallinen Suomi 2018*. Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta. Turvallisuuskomitea. Helsinki: Lönnberg Print & Promo, 62–70.
- Rantapelkonen, J. & Koistinen, L. 2016. Pohdintoja sotatieteellisistä käsitteistä. Maanpuolustuskorkeakoulu. Sotataidon laitos. Julkaisusarja 2: Tutkimuslauseita nro 1. Viitattu 22.6.2021. <https://core.ac.uk/download/pdf/81235928.pdf>.
- Reiman, T., Pietikäinen, E. & Oedewald, P. Turvallisuuskulttuuri – Teoria ja arviointi. Espoo: VTT Publications 700. Viitattu 28.9.2020.
<http://www.vtt.fi/inf/pdf/publications/2008/P700.pdf>.
- Ropeik, D. 2002. Understanding Factors of Risk Perception. Teoksessa *Nieman Reports; Winter 2002*; 56, 4. Viitattu 11.9.2020.
<https://search.proquest.com/docview/216751501/fulltextPDF/61CA4C5BF6384436PQ/1?accountid=6724>.
- Rousseau, D. L. 2006. Identifying Threats and Threatening Identities. The Social Construction of Realism and Liberalism. Stanford: Stanford University Press.
- Salasuo, M. 2020. ISÄLTÄ POJALLE – Maanpuolustustahto ylisukupolvisena arvona, asenteena ja käytäntönä. Teoksessa *Maanpuolustustahto Suomessa*. Tallinna: Gaudeamus.
- Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. 2009. Research methods for business students. 5th edition. Harlow: Pearson Education Limited.
- Schneier, B. 2008. The Psychology of Security. Teoksessa *Progress in Cryptology–AFRICACRYPT 2008*, editor Vaudenay, S., New York: Springer Publishing.
- Seppälä, P. 2011. Uhka käsitteenä. Maanpuolustuskorkeakoulu. Strategian laitos. Julkaisusarja 3: strategian asiatietoa No 16. Viitattu 22.6.2021.
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/74127/StratL3_16w.pdf?sequence=1.
- Sinkko, R. 2010. Maanpuolustustahdon mittaamisen vaiheita ja haasteita. Teoksessa S. Terho (toim.). Näkökulmia maanpuolustustahtoon. Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos. Julkaisusarja 2: Artikkelikokoelmat No 5. Helsinki: Edita Prima Oy, 5–49.
- Sinkko, R. 2015. Maanpuolustustahto asevelvollisen koulutuksen ja palveluksen onnistumista selittävänä tekijänä. Maanpuolustuskorkeakoulu. Julkaisusarja 1: Tutkimuksia No. 2. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Juvenes Print.
- Smith, D. 2013. Phenomenology. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Viitattu 19.1.2020.
<https://plato.stanford.edu/entries/phenomenology>.
- Smoke, R. 1996. Perceptions of Security – Public opinion and expert assessments in Europe's new democracies. Manchester: Manchester University Press.
- Suomen Perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 30.12.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L12>.

- Tallberg, T. 2017. Yhteiskunnallinen turvallisuustyönjako: miten tutkia maanpuolustusta toimintana ja sosiaalisina suhteina? Teoksessa Puolustuslinjalla – yhteiskuntatieteellistä ja historiallista tutkimusta maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta. Helsinki: Unigrafia.
- Tallberg, T. 2019. ”Jos Suomeen hyökätään...” Maanpuolustustahdon mittaamisesta maanpuolustussuhteen tutkimukseen. Maanpuolustus. Maanpuolustuskurssiyhdistysten julkaisu. 6.3.2019. Viitattu 2.1.2020. <https://www.maanpuolustus-lehti.fi/single-post/Jos-Suomeen-hyokataan>.
- Tallberg, T., Puustinen, A. & Kosonen, J. 2018. Maanpuolustuskorkeakoulun tutkimus laajentaa käsitystä maanpuolustustahdosta. Teoksessa Klemola, O. & Nousiainen, M. (toim.). Puolustustutkimuksen vuosikirja 2018. Riihimäki: Puolustusvoimat, 78–79.
- Tilastokeskuksen internet-sivu. Viitattu 15.5.2020. https://www.stat.fi/meta/kas/til_merkitsevy.html.
- Toivonen, T. 1999. Empiirinen sosiaalitutkimus – Filosofia ja metodologia. Porvoo: Werner Söderström Oy.
- Valtanen, J. 1954. Maanpuolustushengen (-tahdon) kehittämisen ja ylläpitämisen edellytykset ja mahdollisuudet erityisesti nuorison keskuudessa. Teoksessa A-M. Huhtinen & R. Sinkko (toim.). Maanpuolustustahto tutkimuskohteena: kylmästä sodasta informaatioisotaan. Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen laitos. Johtamisen laitoksen julkaisusarja 2. Artikkelikoelmat Nro 12., Helsinki: Edita Oy, 40–208.
- Valtioneuvoston asetus maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnasta. Viitattu 21.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120539>.
- Valtioneuvoston puolustusselonteko 2017. Valtioneuvoston kanslia. 16.2.2017 Helsinki: Lönnberg Print & Promo.
- Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko 2016. Valtioneuvoston kanslia. 17.6.2016 Helsinki: Lönnberg Print & Promo.
- de Vaus, D. 2014. Surveys in Social Research. 6th Edition. New York: Taylor & Francis Group.
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilander, J., Pulkka, A-T., Erkkilä, V., Saarikoski, E. & Norri-Sederholm, T. 2019. Suomalaisen käsityksiä sodan sekä kyber- ja informaatioisodankäynnin uhkasta. Teoksessa Tiede ja Ase 2019. Viitattu 21.1.2021. <https://www.journal.fi/ta/article/view/88684>.
- Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa – Määrällisen tutkimuksen perusteet. 1. painos. Jyväskylä: Tammi. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Virta, S., 2012. Turvallisuuden tutkimus – Tieteenalat ja monitieteisyyden lähtökohtia. Teoksessa Tiede Ja Ase 2011. Viitattu 28.9.2020. <https://journal.fi/ta/article/view/7470>.
- Visuri, P. 1997. Turvallisuuspolitiikka ja strategia. Porvoo; Helsinki; Juva: Werner Söderström Oy.

Vuorisjärvi 2003: Laura Vuorisjärvi, Vapaaehtoinen maanpuolustus: kansalaisten arvot, asenteet ja suhtautuminen. VMP-selvitystyöryhmä 5, Pääesikunta, Asevelvollisuusosaston asiakirja numero 420/9.3/D/1/7.10.2003.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017. Valtioneuvoston periaatepäätös. 2.11.2017. Turvallisuuskomitea. Helsinki: Lönnberg Print.

EMPIIRINEN AINEISTO

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2010 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-08-21). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2593>

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2011 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-08-21). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2718>

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2012 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-08-21). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2810>

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2013 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-08-22). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2913>

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2014 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-08-22). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD2977>

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2015 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 3.0 (2018-08-22). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3086>

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2016 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-07-10). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3142>

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2017 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2018-01-30). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3223>

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS): Turvallisuuspolitiikka- ja maanpuolustustutkimus 2018 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2019-01-22). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3318>

LIITTEET

- Liite 1 Tutkimusaineiston keruu
- Liite 2.1 Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys käsitykseen sotilaallisen uhkan mahdollisuudesta lineaariseen regressioon käytettävien muuttujien jakaumat
- Liite 2.2 Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys huoleen tulevaisuudesta lineaariseen regressioon käytettävien muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat
- Liite 3 Suomen ja suomalaisten turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä – alaväittämät

Liite 1

Tutkimusaineiston keruu

2012, aineistossa on 163 muuttujaa, 1017 havaintoa. Haastatteluja tehtiin 80 paikkakunnalla, joista 39 oli kaupunkeja. Aineistonkeruun ajankohta oli 20.9.2012 – 10.10.2012.

2013, aineistossa on 156 muuttujaa ja 1038 havaintoa. Haastatteluja tehtiin 80 paikkakunnalla, joista kaupunkeja oli 39. Aineistonkeruun ajankohta oli 26.9.2013 – 13.10.2013

2014, aineistossa on 146 muuttujaa ja 1023 havaintoa. Haastatteluja tehtiin 94 paikkakunnalla, joista kaupunkeja oli 58. Aineistonkeruun ajankohta oli 26.9.2014 – 12.10.2014

2015, aineistossa on 139 muuttujaa ja 1005 havaintoa. Haastatteluja tehtiin 104 paikkakunnalla, joista kaupunkeja oli 68. Aineistonkeruun ajankohta oli 5.11.2015 – 23.11.2015

2017, aineistossa on 103 muuttujaa ja 1001 havaintoa. Haastatteluja tehtiin 87 paikkakunnalla, joista kaupunkeja oli 52. Aineistonkeruun ajankohta oli 22.9.2017 – 10.10.2017

2018, aineistossa on 92 muuttujaa ja 1034 havaintoa. Haastatteluja tehtiin 89 paikkakunnalla, joista kaupunkeja oli 54. Aineistonkeruun ajankohta oli 21.9.2018 – 7.10.2018.

Liite 2.1

Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys huoleen tulevaisuudesta lineaariseen regressioon käytettävien muuttujien jakaumat.

Vuosi	<i>"Mikä on mielipiteenne Puolustusvoimille myönnettävistä varoista?"</i>							
		Vähennettä- vä tuntuvasti	Vähennettä- vä jonkin verran	Säilytettävä ennallaan	Korotettava jonkin verran	Korotetta- va tuntu- vasti	Yhteensä	
2013	<i>"Miten arvioitte sotilaallisen uhkan mahdollisuutta Suomea kohtaan seuraavan 10–15 vuoden sisällä? Pidätekö sitä..."</i>	Ei lainkaan todennäköisenä	10	20	66	22	6	124
		Erittäin epätodennäköisenä	10	55	194	80	22	361
		Melko epätodennäköisenä	6	28	238	116	41	429
		Melko todennäköisenä	1	1	23	30	12	67
		Erittäin todennäköisenä	0	2	6	2	1	11
	Yhteensä	27	106	527	250	82	992	
2014	<i>"Miten arvioitte sotilaallisen uhkan mahdollisuutta Suomea kohtaan seuraavan 10–15 vuoden sisällä? Pidätekö sitä..."</i>	Ei lainkaan todennäköisenä	0	3	17	14	13	47
		Erittäin epätodennäköisenä	2	21	78	65	18	184
		Melko epätodennäköisenä	5	19	193	228	80	525
		Melko todennäköisenä	1	7	58	77	39	182
		Erittäin todennäköisenä	2	1	10	11	11	35
	Yhteensä	10	51	356	395	161	973	
2015	<i>"Miten arvioitte sotilaallisen uhkan mahdollisuutta Suomea kohtaan seuraavan 10–15 vuoden sisällä? Pidätekö sitä..."</i>	Ei lainkaan todennäköisenä	4	7	19	9	4	43
		Erittäin epätodennäköisenä	10	23	87	62	13	195
		Melko epätodennäköisenä	10	18	234	192	40	494
		Melko todennäköisenä	5	2	70	60	42	179
		Erittäin todennäköisenä	0	2	9	8	9	28
	Yhteensä	29	52	419	331	108	939	

Liite 2.2

Puolustusmäärärahoihin suhtautumisen yhteys huoleen tulevaisuudesta lineaariseen regressioon käytettävien muuttujien keskiarvot ja keskihajonnat. (summamuuttuja asteikolla 1.0 - 4.0)

	Suhtautuminen puolustusmäärärahoihin		
	Vuosi	Keskiarvo	Keskihajonta
Huoli tulevaisuudesta	2012	3.27	0.884
	2013	3.26	0.854
	2014	3.67	0.853
	2015	3.47	0.877
	2017	3.53	0.863
	2018	3.35	0.910

Liite 3

Suomen ja suomalaisten turvallisuuden vaikuttavia tekijöitä – alaväittämät

”Miten arvioitte seuraavassa lueteltuja ilmiöitä ja tekijöitä? Millainen vaikutus niillä on Suomen ja suomalaisten turvallisuuteen?”

Vastausvaihtoehdot:

lisää turvallisuutta, ei vaikutusta, ei osaa sanoa & vähentää turvallisuutta

Alaväittämät:

Suomen osallistuminen pohjoismaiseen puolustusyhteistyöhön

Suomen osallistuminen EU:n puolustusyhteistyön kehittämiseen

Suomen jäsenyys EU:ssa

Suomen kansainvälisen taloudellisen kanssakäymisen lisääntyminen

Suomalaisten osallistuminen kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin

Suomen sotilaallinen liittoutumattomuus

Suomen mahdollinen liittyminen Natoon

Ulkomaisen omistuksen lisääntyminen